

ŽIVOT

KULTURNÝ SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • ČERVEN • JÚN • Czerwiec 1991 (číslo 397) • CENA 1000 ZŁ

200 ROKOV ÚSTAVY Z 3. MÁJA

3. mája t.r. sa v celom Poľsku konali oslavys venované 200. výročiu schválenia prvej poľskej ústavy zvanej Ústavou z 3. mája. Pri tejto príležitosti sa konalo slávnostné zasadanie Sejmu a Senátu, ktoré v priatej deklarácií o.i. zdôrazňujú, že poľská ústava (z 3.5.1791) popri ústave americkej z r. 1797 a ústave francúzskej zo septembra 1791 patrí k epochálnym zákonodarným dielam osvetenského obdobia. Zavŕšila reformu republiky a položila základy moderného poľského štátu.

Oslavy vyvrcholili slávnostnou výmenou stráži pri Hrobe neznámeho vojaka vo Varšave, vojenskou prehliadkou a slávnosťou pri kráľovskom zámku, kde prehovoril prezident PR Lech Wałęsa, ktorý o.i. poukázal na význam ústavy spred 200 rokov a zdôraznil, že našou povinnosťou dnes je dokončiť dielo nápravy Poľskej republiky začaté touto ústavou.

JÁN ČARNOGURSKÝ PREMIÉROM

Prehľbjujúca sa destabilizácia na slovenskej politickej scéne vyvrcholila v apríli zmenami v zložení vlády SR. Predsedníctvo SNR po dlhodobých diskusiách a konzultáciach s predstaviteľmi hlavných politických sil odvolalo z funkcie predsedu vlády SR Vladimíra Mečiara a za nového premiéra vymenovalo Jána Čarnogurského, doterajšieho podpredsedu vlády a predsedu Krestanskodemokratickej hnutia. Zároveň boli odvolaní: z funkcie podpredsedov vlády — Vladimír Ondruš a Jozef Kučerák, ako aj ministri — Augustín-Marián Húška z funkcie ministra pre správu a privatizáciu národného majetku, Ladislav Košta z funkcie ministra spravodlivosti, Michal Džatko z funkcie ministra poľnohospodárstva a výzvy, Stanislav Novák z funkcie ministra práce a sociálnych vecí, Milan Kňažko z funkcie ministra medzinárodných vzťahov a Jozef Dubniček z funkcie ministra výstavby a stavebnictva.

Na návrh premiéra Jána Čarnogurského predsedníctvo SNR vymenovalo za podpredsedov vlády Martina Porubjaka a Antona Vavru. Novými členmi vlády SR sa stali: Jozef Kršek — ministrom poľnohospodárstva a výzvy, Jozef Butora — ministrom výstavby a stavebnictva, Marián Posluch — ministrom spravodlivosti, Ivan Mikloš — ministrom pre správu a privatizáciu národného majetku, Helena Woleková — ministerkou práce a sociálnych vecí a Pavol Demeš — ministrom medzinárodných vzťahov.

Panu premiérovi Jánovi Čarnogurskému srdečne gratulujeme.

KONEČNE OTVORENÉ HRANICE

Ako už viacerí čitatelia iste vedia, federálna vláda ČSFR schválila návrh dohody s poľskou vládou o bezvizovom turistickom ruchu. Po 10 rokoch od jeho zastavenia konečne padla železná opóna a do Česko-Slovenska bude sa môcť chodiť bez pozvánok — na základe platného cestovného pasu. K otvorienu hraníc došlo 28. mája t.r. Zároveň zostane v platnosti dohoda o malom pohraničnom ruchu, v ktorom k prekročeniu hraníc bude stačiť priepluk. Odhaduje sa, že otvorenie hraníc nespôsobí zvýšený príliv turistov. Vlani Česko-Slovensko navštívilo asi 13,6 mil. poľských občanov.

OSWIADCZENIE

W związku z opublikowaniem nieprawdziwych informacji, według których członek Prezydium naszego Towarzystwa doc. dr Józef Ciągwy podejmuje działania sprzeczne z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej oraz w związku z tym, iż sprawą ta dotyczy szerszej społeczności słowackiej żyjącej w Polsce, wyrażamy zdecydowany protest przeciwko szkalowaniu oraz pomawianiu Prof. dr Józefa Ciągwy.

Twierdzenie, jakie zostało opublikowane w 34/35 numerze „Nowych Wieści” z 23–30 grudnia 1990 r. w artykule Stanisława Małdziarskiego pt. „Pozorny paradox”: „... ani nie przebierająca w środkach agitacja Józefa Ciągwy na rzecz oderwania Jurgowa od Polski...” jest pozbawione jakiegokolwiek sensu, bowiem fakt ten nigdy nie miał miejsca i jest sprzeczny z zasadą lojalności naszych członków — obywateli Rzeczypospolitej Polskiej wobec państwa, w którym żyją. Świadome publikowanie powyższych oświadczeń i pomówień jest działaniem, celem którego jest wywołanie niesnasek, waśni i szowinizmu w stosunku do słowackiej mniejszości narodowej żyjącej w Polsce. Działania te winny być traktowane w sposób zgodny z obowiązującym prawem oraz podstawowymi prawami człowieka, które Rzeczpospolita Polska przyjęła i ratyfikowała.

Zarząd Główny Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Czechów i Słowaków w Polsce w związku z odmową opublikowania prawdziwego nazwiska w/w artykułu i odmową przeproszenia Prof. dr. Józefa Ciągwy stwierdza, że jest to jaskrawe naruszenie podstawowych norm etycznych i prawnych.

ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS

INTERPELÁCIA POPREDSEDU SNR JÁNA KLEPÁČA

Problémy Slovákov v Poľsku

Slováci v Poľsku obývajú malé časti bývalej Spišskej a Oravskej župy, ktoré sa dostali do obrodeného Poľska rozdelením Rady veľvyslancov z 28. júla 1920. Toto územie s rozlohou 583 km² (170 km² na Spiši a 413 km² na Orave) dovtedy Poľsku nepatrilo. V jeseni roku 1920 tu žilo nečetných 24 tisíc Slovákov. Do zmeny hraníc v roku 1920 patrilo 14 spišských dedín do Staroveského okresu a 13 oravských dedín do Dolnokubínskeho okresu. Dnes tu žije asi 30–35 tisíc Slovákov. Z hľadiska cirkevnej správy bývalý spišskooravský dekanát patril do jurisdikcie spišského biskupa a jagerského arcibiskupa. Po uzavretí konkordátu medzi Poľskom a Vatikánom (10. februára 1925) bolo 9 spišských a 9 oravských farností severného Spiša a horné Oravy pričlenených ku krakovskému arcibiskupstvu, kam patria aj teraz.

28. júna 1919 podpísalo Poľsko malú versailleskú dohodu, ktorou sa zaviazalo chrániť menšiny žijúce na území poľského štátu. Dňa 23. apríla 1925 Poľsko a Československo uzavreli dohodu vo finančných záležitostiach, ktorej jedna kapitola bola venovaná ochrane „československej“ menšiny v Poľsku a poľskej menšiny žijúcej na území Československa. Aj napriek tomu, že sa zmluva výrazne odvoláva na zásadu vzájomnosti a že československá strana ju dôsledne dodržiavala, nedostalo sa Slovákom v Poľsku akejkoľvek štátoprávnej ochrany. Slovenské školstvo neexistovalo a v medzivojnovej období bola slovenčina postupne vytáčaná z kostolov. Boli dokumentované viaceré prípady porušenia ľudských práv (väznenie ľudí, konfiškácia slovenskej literatúry, ilegálne popoľšovanie mien a priezvisiek, zamerného stážovania stykov s pribuznými žijúcimi na Slovensku).

V období 2. svetovej vojny Spiš a Orava patrili k Slovenskej republike. Na základe tzv. pražských protokolov z 20. mája 1945 sa spiščtí a oravskí Slováci znova dostali do Poľska. Po vojne vypukol na území obývanom Slovákm veľký teror a násilie, vyvijané tak poľskými úradmi, miliciou, vojskom, ako aj bandou Ognia. V jeho dôsledku približne 5000 utečencov zo Spiša a Oravy ušlo na Slovensko. Na pomoc Slovákom v Poľsku bol vytvorený Výbor pre oslobodenie Spiša a Oravy a Komitét utečencov zo Spiša a Oravy, ktoré presne dokumentovali prípady poľského teroru.

V roku 1946 podali poslanci Demokratickej strany interpeláciu v Národnom zhromaždení vo veci ochrany poľských Slovákov. 10. marca 1947 uzavreli Poľsko a Československo Zmluvu o priateľstve a vzájomnej pomoci. Aj tato zmluva a knej patriace prílohy garantovali slovenskej menšine plné národnostné práva, samozrejme, na základe reciprocity.

Kedže obyvateľstvo Spiša a Oravy sa hľásilo takmer výlučne k Slovákom, boli zriadené slovenské základné školy a v Jablonke na Orave slovenské gymnázium. Postupne sa vytvorili aj poľské školy.

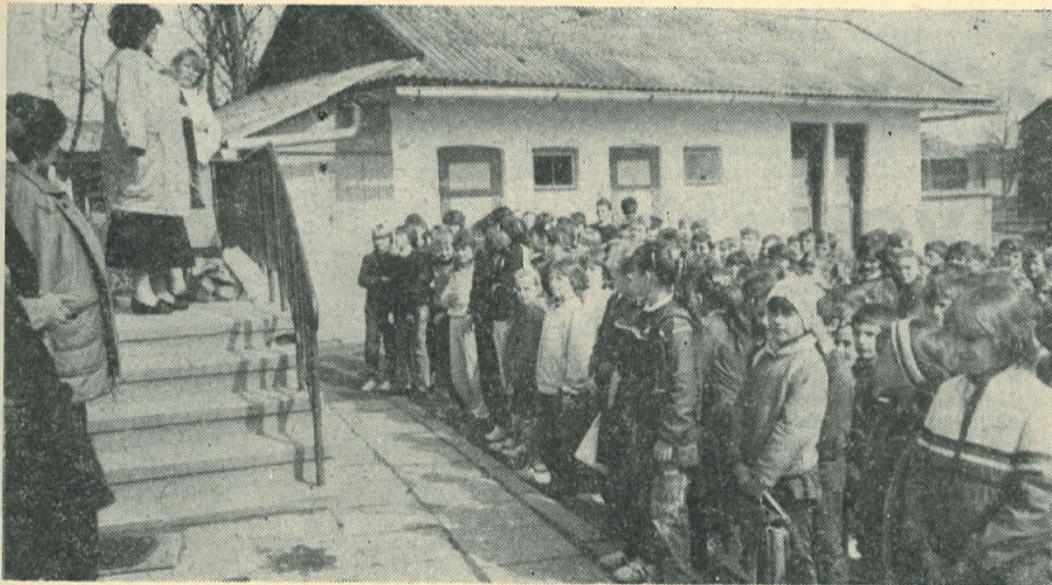
Nátlak poľských školských orgánov viedol na začiatku 60. rokov k likvidácii slovenského školstva v Poľsku. Momentálne majú Slováci dve základné školy so slovenským vyučovacím jazykom (jednu na Spiši, druhú na Orave), v ktorých sa vyučujú po slovensky všetky predmety, ale len v rámci 1.–4. triedy. Slovenské gymnázium prestalo existovať v roku 1967. Vo väčšine slovenských dedín sa slovenčina udržala len ako nepovinný predmet, ktorý sa od roku 1990 stal povinným pre tie deti, ktoré si ho zvolia namesto iného cudzieho jazyka. V školskom roku 1990/1991 navštievoje hodiny slovenčiny asi 550 žiakov. Vyhliadky do budúcnosti nie sú optimistické, predovšetkým pre nedostatok učiteľov slovenčiny a učební.

Slovenská menšina v Poľsku sa od roku 1945 usiluje o zavedenie slovenčiny do kostolov, čo sa stalo veľmi aktuálne najmä po zavedení národných jazykov do bohuslužieb v dôsledku uzeniesia II. vatikánskeho koncilu. Toto úsilie, ziaľ, dosiaľ neprineslo žiaduce výsledky. Celá záležitosť je v právomoci krakovského arcibiskupa.

U národnostných menších žijúcich v súčasnosti v Poľsku (Ukrajinci, Bielorusi, Litovci, Nemci, Česi, Slováci, Židia) iba Slováci nemajú bohuslužby v svojom materinskom jazyku.

Interpelujem preto na vládu SR, obracam sa na federálnu vládu i Federálne ministerstvo zahraničných vecí, prosím Slovenskú národnú radu, menovite Výbor SNR pre národnosti, etnické skupiny a ľudské práva, aby sa všetci v rámci svojej pôsobnosti zasadili o zlepšenie podmienok slovenskej menšiny v Poľsku.

(Prednesené na 13. schôdzi SNR)

K slávnostne nastúpeným žiakom prehovorila riaditeľka školy Barbara Paluchová

Krempašské protirečenia

Z viacerých rozhovorov s krajanmi som zistila, že v Krempachoch žijú veľkí odvážlivci. Neviem presne ako ich nazvať či už odvážlivci, alebo bojovníci, alebo tí, ktorí sa neboja pre svoj názor riskovať. Riskovať a stáť si za ním. Neústupčivo si želali mať liturgiu v rodnom jazyku, neústupčivo odmiatali polonizáciu slovenských omší. Dobre sa vie a každý z krajanov pozná ich príbeh s kostolom bez knaza, s kostolom, v ktorom si sami čítali a spievali odkazy kresťanského učenia.

Nevedela som si predstaviť čo ma čaká, koľko prekvapení a paradoxov, na slovenskej omši s poľským knazom, medzi Slovákm žijúcimi v Poľsku.

Krempašania z obidvoch strán cesty prichádzali ku kostolu, ženy vchádzali dnu, chlapci postávali pred hlavnou bránou, v skupinkách viedli rozhovory.

„Teraz bude slovenská?“ spýtali sme sa mladého dievčaťa.

„Áno, o pol jedenastej.“

Krempašský kostol

Útulný kostolík bol preplnený. Ledva sme sa predrali pomedzi vzadu stojacich chlapcov.

Zvedavo som čakala, ako budú prebiehať liturgické obrady. Chrámová ozvena sa naplnila slovami slovenských modlitieb, presne takých, akými sa modlia všade na Slovensku. Nárečie sa potlačilo, spisovná slovenčina vyznela v úprimnej, čistej ľudskej prosbe a úcte k životu.

Knaz po lámavej slovenčine prednesol kázeň v poľskom jazyku. Bola krátka, zamieraná skôr na cirkevné a biblické otázky, bez možnosti, alebo iba s minimálnou šancou odnieť si nové etické či filozofické, alebo len prosté morálne ponaučenie. Potom sa reč knaza zamerala na osobu Gándhiho. Stručne vysvetlil jeho životné osudy, to ako obdivoval Kristovo učenie a všetko to, čo s ním súvisí. Knaz zdôraznil, že napriek tomu, Gándhi nikdy nevtúpil do katolíckej cirkvi a nikdy neprijal jej učenie len preto, že mal a má v histórii zlých následovníkov, morálne slabých a takých, ktorí nikdy nepochopili korene tohto mûdreho učenia.

Krempašania počúvali a ja s nimi. Až potom v rozhovoroch s krajanmi som sa dozvedela ako dlho museli presvedčať hľás-

Šéfredaktor Života Ján Špernoga odozváva ceny laureátom súťaže kresieb v Krempachoch

teľa tejto myšlienky, aby pristal na to najzákladnejšie v kresťanskom učení, na liturgiu v slovenskom jazyku. A tak som si vypočula jeden z najväčších paradoxov v jednom ľudskom myslení.

Spievalo sa. Hlasno, ale pekne, spisovnou slovenčinou. Slovenské spevy, tu na poľskom území boli naozaj krásne a úprimné.

Po omši bolo pred kostolom veselo. Každý z krajanov nám chcel vypovedať kus zo svojho príbehu, kus z toho čo všetko spravili, či zažil, len preto aby sa mohol po slovenský učiť, modliť, alebo jednoducho cítiť sa aspoň trochu Slovákom.

Krajanom sme oznámili, že sa s nimi ešte celkom nelúčime. V pondelok sme sa chystali navštíviť krempašskú školu. Rozdať deťom odmeny Života, tým ktoré sa dobre umiestnili v našej súťaži kresieb. Krempašská základná škola poslala tento rok do výťvarnej súťaže až 106 prác. Bolo to najviac kresieb z pomedzi všetkých škôl, ktoré sa našej súťaže zúčastnili. A tak sa krempašské deti právom na nás tešili a my na nich.

V zborovni nás privítal prijemný kolektív pedagogičiek, ktoré podľa rozhovorov so žiakmi si vedia nájsť čas nielen preto, aby rozvíjali ich myšlienky, rozširovali ich vedomosti, ale aj pre ich koničky, teda pre záujmovú oblasť.

Pani riaditeľka Barbara Paluchová nám povedala veselým tónom, že v škole sa jej dobre pracuje, nielen s učiteľmi, ale aj žiakmi, ktorých má 205. Z toho chodí na vyučovacie jazyk slovenský 80 žiakov. V porovnaní s ostatnými spišskými a oravskými obcami toto číslo, prezrádzalo vysoký záujem o slovenčinu. Aj krempašské učiteľky by však vedeli ako skvalitniť vyučovanie, ich túžba je mať novú školu, s peknými veľkými priestormi. Nato však zatiaľ nemajú peniaze.

Deti nás už čakali na dvore a tak sme museli prijemný rozhovor prerušiť. Privítali nás slovenskou piesňou a recitáciou známej slovenskej básničky Fialôčka kde rastieš...

Krempašské deti sa úprimne tešili z cien, ktoré pre ne prichystala redakcia. Boli medzi nimi náramkové hodinky, kalkulačka fotogramický aparát, a množstvo pekných slovenských kníh. Pán šéfredaktor Ján Špernoga pochválil deti a učiteľky výtvarnej výchovy za pekné dobre výtvarne zvládnuté kresby.

Téma Moji hrdinovia tu teda neostala bez odozvy. Možno aj takéto výtvarné premyšľanie prinesie Krempachom a celému Spišu ďalších odvážlivcov, ktorí nechcú zostať a nezostanú umľaní... v Krempašských paradoxoch...

Text a foto: HENRIETA KRIŠTOFOVÁ

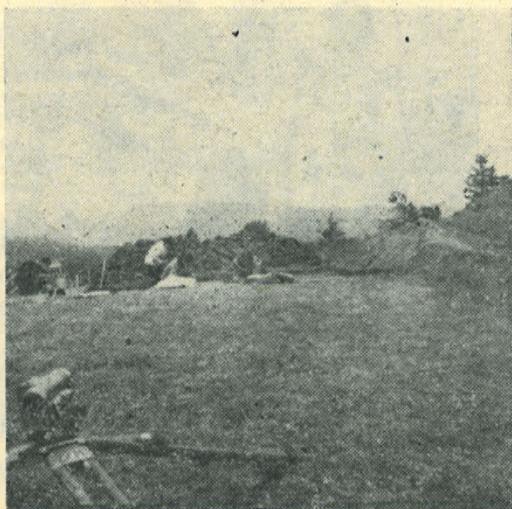
Skôr ako Oravu nazvali Oravou

Karpaty — mnohí ich považujú za najkrajšie horské pásmo v Európe. Ostré štít Tatier, mierne svahy Beskýd a rozľahlé doliny riek uchvacujú ľudí už mnoho pokolení. Táto zdánlivu nevlídnu a divoká krajina bola obývaná mnoho storočí. Avšak ani archeológovia presne nevedeli ako dávno prví ľudia prišli na Oravu. Totiž mysleli si, že drsné podnebie, ostrejšie ako dnes a nebezpečná, prvočasné príroda boli dôvod prekážkou, ktorú človek nemohol prekonať. Náhodou sa stalo, že na stopu najdávnejších obyvateľov karpatských kotlin prišli nie archeológovia ale príroovedci. V beskydských lesoch a lúkach sa zachovalo mnoho druhov rastlín, ktoré vyhynuli v nižšie položených oblastiach. Sú teda znamenitým miestom pre výskumy botanikov — tak pre tých, čo skúmajú dnešné rastliny, ako aj pre paleontológov. Pre tých posledných, skutočnou pokladnicou vedomostí o vývoji rastúcich stromoch, bylinách a kroch, sú rozľahlé rašelinské, ktorých je veľa v Novotarskej kotlini. Najväčšie z nich — Czerwony Bór a Puscizna Rękowianska — boli podrobene odbornému výskumu.

Najirvanlivejšou časťou rastliny je obvykle tá, ktorá skrýva v sebe zárodok života

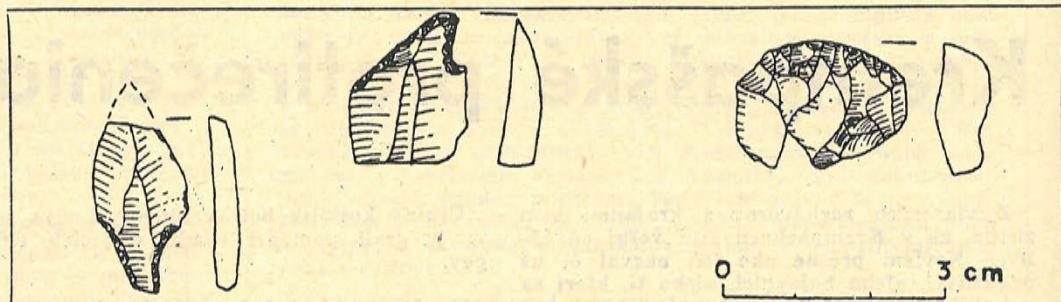
— maličká čiastočka peľu, ktorú nevidno hľadým okom. Peľ jednotlivých rastlín sa líši medzi sebou a ak sa ocitne vo vhodných podmienkach, môže pretrvať večky. Na ich základe príroovedci rekonštrujú rastlinstvo spred stáročí. Prostredím, v ktorom sa peľ môže uchovať mimoriadne dlho, je práve rašelinsko.

Pri určovaní druhov rastúcich pred jedenásťimi tisicami rokov vedeči spozorovali zaujímavý jav: pod mikroskopom sa objavili doposiaľ nestretávané druhy peľu. Patrili rastlinám sprevadzajúcim človeka, ktoré sa vyskytujú tam, kde sa klieuje les, vypaľuje

Vykopávky na Orave

Kamenné hroty (Podľa Grałowa)

Jurgovské paradoxy

Mladá poľská demokracia zaznamenáva rast spoločenských napäti zasahujúcich do života národnostných menšín v Poľsku. Tlač uverejňuje články, ktoré utočia na menšiny, vyjadrujú odpor k cudzim, predstavujú nepravdivé faktky o menšinách a dokonca osučujú konkrétné osoby — príslušníkov menšiny.

Objektom rastúcich tlačových útokov sa v poslednom období stala slovenská národnostná menšina v Poľsku. Všeobecne povedané autori článkov uverejnených v poľských časopisoch budú uvádzajú vymyslene faktky o Slovácoch v Poľsku alebo sa o faktky vôbec nestarajú. Vtedy podávajú iba tézy, ktoré — ako dogmy — nájkajú bez najmenších pochybností čitateľom svojej radostnej tvorby, aby im verili. Ich tézy sú nasledujúce: Spiš a Orava celé stáročia patrili Poľsku; tiež územia boli vždy osídlené poľským obyvateľstvom; to, že dnes sa časť spišského a oravského obyvateľstva hlási k slovenskej národnosti, má iba konjunktúrny charakter, lebo to v podstate tvrdia len tí, čo pracujú na Slovensku a podľahlí čaru stabilnejšej ekonomiky, lepšieho platu, väčszej sily koruny atď. A tak autorí takýchto publikačí deformujú pravdu o veľmi zložitej skutočnosti poľsko-slovenského pohraničia.

Nie som v stave zistíť, či tito autori skutočne veria tomu, čo pišu, alebo vediac, že pravda je iná, zámerne ju menia. Ostatne prvá možnosť by bola morálne čistejšia. Avšak proti autorom takýchto článkov by sa dalo namietať, že sú krajne namyslení, lebo na písanie o národnostnej problematike

v pohraničí by sa mali jednoducho solídne pripraviť. V opačnom prípade chyba pohána chybu a celok vyzerá žalostne, pričom raničné mesto tak Slovákov, ako aj Poliakov, ktorí sa aspoň trochu orientujú v otázkach minulosťi a dneška Spiša a Oravy. Bezstarostnosť a namyslenosť sa vôbec nevyplati. Aj v novinárstve. Môže totiž vysvitnúť, že čitateľ dokáže veľmi presne postrehnúť chybu takého autora, ktorý často namiesto faktov uvádzá staré pseudoargumenty vytiahnuté zo zásuvky poľského nacionálizmu.

Koncom decembra 1990 časopis Nowe Wieści (č. 34/35, 23.-30.XII.1990, str. 4) uverejnil článok Stanisława Madziarského Pozorný paradox (Zdanlivý paradox), venovaný večku Jurgovu. Aby sme ukázali čitateľom Života, aký je Madziarski vierochnodný autor, preberieme postupne jeho článok a ukážeme, ako veľmi a ako často nehovorí pravdu. Autrove vety podávame v uvodzovkách.

1. „Výtržnosti v súvislosti s rozhodnutím nového farára rušiacoho dvojjazyčné spevy počas bohoslužieb.“ Nový farár nezrušil dvojjazyčné spevy. Naopak, keď sa stal farárom, došlo k istému rozšíreniu slovenských spevov v jurgovskom kostole.

2. „Nevyberaná agitácia Jozefa Čongvu v prospech odtrhnutia Jurgova od Poľska.“ Je to nepravdivá správa, ktorá mi ubližuje. Autor sa tu dopustil trestného činu podľa čl. 178 § 1 trestného zákonníka a keďže som ho súkromne zažaloval, bude sa musieť do staviť pred súd.

3. „Vďaka Jurgovčanom a ich postoji v rokoch 1919-1920 dolina Morského Oka spo-

lu s okolitými štítmi padala Poľsku, keď sa vytváralo štátne hranice na tomto území. Dnes časť z nich zastáva opačný názor.“ Hranice na tomto území boli ustálené už v roku 1902 rozsudkom zmierovacieho súdu v Štajerskom Hradci, keď Morské Oko a priľahlé územie prisúdili Haliči a nie Maďarsku. V rokoch 1919-1920 tieto hranice, ako aj hranice v doline Bialky až po sútoku v Jurgovej Bialke a Jaworového Potoka — ako historické hranice medzi Uhorskou a Rakúskou — nikto nepopíeral. Práve preto sa stali poľsko-československými hranicami. Samozrejme, rolníci nerozhodovali o výsledku hraničného sporu v oblasti Morského Oka v roku 1902. Keď však už máme hovoriť o postoji jurgovských rolníkov v tomto čase, bol jednoznačne proslovenský. Taký istý — proslovenský — postoj reprezentovali obyvatelia Jurgova v rokoch 1919-1920. Výnimkou bolo iba niekoľko osôb, v tom aj členov teroristických organizácií, ktoré predali svoje národné povedomie za hmotné statky rozdeľované v Novom Targu na Plebiscitnom komisiariáte. Taktôto si — hnani ekonomickou konjunktúrou — niektorí zvolili poľskosť.

4. „Už na samom začiatku (uplynulých 70 rokov — J.C.) sa pastviny a lesy na úbočiach Havraňa a Muraňa patriace tejto obci ocitli po slovenskej strane a až rozsudok Medzinárodného tribunálu v Haagu o niekoľko rokov neskôr prisúdil Jurgovčanom právo na ich využívanie.“ V dvadsaťtych rokoch — lebo o nich piše Madziarski — Jurgovčania už nemali v Tatrách ani lesy, ani pastviny, keďže v osmedesiatych rokoch 19. storiečia prehrali súdny proces so Salamonecami. Stály tribunál medzinárodnej spravodlivosti v Haagu sa vôbec nezaoberal otázkou jurgovských goralov. Tribunál jedine vyjadril — 6. decembra 1923 — mienku (teda žiadom rozsudok) na otázkou Rady Ligy národov zo dňa 27. septembra 1923, či otázka delimitácie Spiša sa má považovať za otvorenú alebo už bola definitívne rozhodnutá.

5. „Komunistická vláda Česko-Slovenska neuznala haagský rozsudok a ani poľská vláda neprejavila nevyhnutné pochopenie a roz-

trávu alebo zakladá táborisko. Podobnú situáciu viedci spozorovali vo vzorkách spred skoro štyroch tisíc rokov.

Bolo to však iba nepriame svedectvo potvrdzujúce pobyt ľudí na Orave z doby kamennej. Nájsť priame dôkazy patrilo archeológom. Kedže chceli potvrdiť výsledky prírodozádeckých výskumov, pustili sá do akcie. Výskumy začali v roku 1976. V priebehu prvých piatich rokov sa im podarilo nájsť vyše 80 miest, na ktorých predhistorickí ľudia zanechali stopy svojho pobytu. V roku 1981 začali vykopávky vo Veľkej Lipnici. Podobné práce prebiehali v Malej Lipnici a v Jablonke. Žiaľ, v polovici osemdesiatych rokov museli vykopávky zastaviť a tak miesta, na ktorých sa uskutočňovali, čakajú na vedcov. Na základe týchto čiastočných výskumov možno už čosi povedať a obyvateľoch Oravy asi spred jedenásť tisíc rokov. Neobrábali pôdu a potratu získavali na poľovníckach, zbierali tiež huby, semená a ovocie divo rastúcich rastlín. Používali náradie zhrozené z kameňa. Viedci vo Veľkej Lipnici našli medziľiným hroty šípov, škrabáče na kože a iné náradie na obrábanie rohov a kostí.

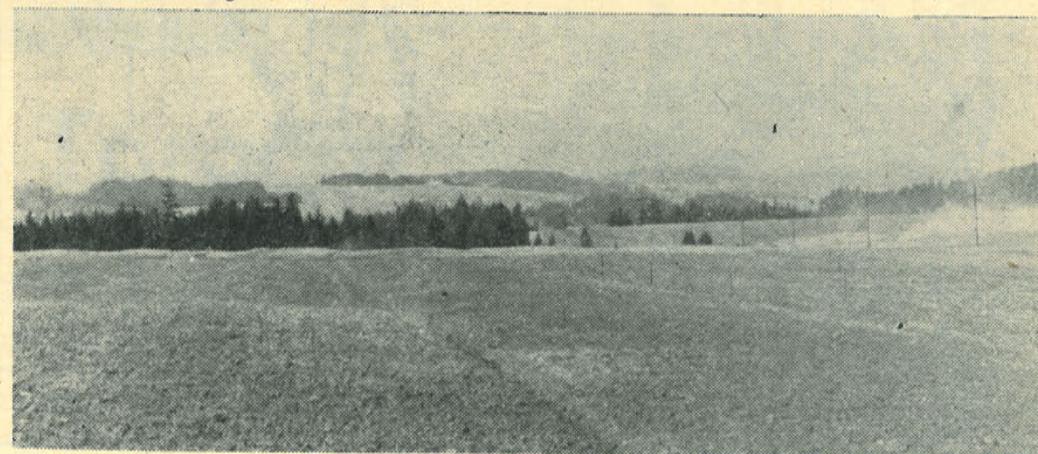
Trochu ináč vyzeral život ľudí asi spred štyroch tisíc rokov: boli prvými pastiermi v Karpatoch. Zanechali po sebe zvláštny druh kremenných nástrojov, ktoré si viedci po prvýkrát všimli koncom sedemdesiatych rokov počas výskumov na Orave. Preto sa aj nazýva — Inventár oravského typu. Vďaka tomu sa Orava dostala natrvalo do archeologickej terminológie.

Nebola však pre archeológiu neznáma — osadníctvo z mladších dôb tu skúmali už od polovice 19. storočia. Na jar 1876 archeológ po prvýkrát vrazil lopatu do oravskej pôdy. Bol ním úctyhodný obyvateľ Dolného Kubí-

na Michal Kubinyi, aktívny činiteľ miestnej vedeckej spoločnosti, ktorá sa zaoberala o izbieraním pamiatok dokumentujúcich starobylosť tohto kraja. Zhromažďovali bronzové ozdoby, napr. náramky, privesky, ihlice na spinanie odevu a ozdobné sponky. Zavšemprejavovali aj podobné predmety zhrozené zo vzácnnejších kovov ba aj zlaté a strieborné mince. Pochádzali pravdepodobne zo zničených počas orby starých hrobov. Ako starých? Kedy žili ľudia, ktorí svojim zomrelým dávali podobné predmety? Dejiny nám nezanechali ich pomenovanie, lebo titu ľudia nepoznali písom. Zanechali po sebe, okrem cintorinov, obranné osady budované na pahorkoch a poklady zakopané v zemi.

Dnes by už nikto neschoval takéto predmety: bronzový šrot, tažké ozdoby z tohto kovu a sekery nezdavajú sa byť príliš cen-

Babia Hora od Oravy

hodnosť v tejto veci." Česko-slovenská vláda nemala čo uznávať, lebo rozsudku v Haagu o otázke javorinských lesov a pastvín jednoducho nebolo. Teda tažko uznávať to, čo neexistuje. V roku 1936 česko-slovenská vláda vykúpila javorinské panstvo od dedičov Hohenlohého a v roku 1948, keď založili Tatranský národný park, toto územie bolo pripojené k parku. Madziarski nevysvetľuje, vakej veci poľská vláda neprejavila rozhodnosť a pochopenie. Teraz už vieme, že vo vymyslenej veci. Je to dobre, lebo v opäčnom prípade by sa riadne zosmiešnil. O tom, že pre otázky vlastníctva pôdy nemala zmena hraníc v roku 1945 žiadnený význam svedčí fakt, že Jurgovčania, ktorí mali nehnuteľnosti v Slovenskej Vsi, nadalej ich vlastnia, podobne ako niekoľkí obyvatelia Javoriny nadalej vlastnia lúky a ornú pôdu v Ciernej Hore. Samozrejme týka sa to skutočného vlastníctva a nie vlastníctva štredovo vytváraného perom Madziarskeho.

6. „Vznikol, zo začiatku veľmi ostrý antagonistizmus medzi Podhalanmi a Spišiakmi pre príslušnosť (...) k hitlerovskej koalícii.“

Pochybujem, či takáto bola príčina antagonizmu. Madziarski zabudol napiisať, a snad ani nechcel písť o tom, že delegácia podhalanských goralov prosila slovenského prezidenta, knáza Jozefa Tisu, aby pripojil Podhalie k Slovensku, keďže sa chceli uchrániť pred nemeckým terorom. Streli si však s odmiertnutím, keďže vodec Slovákov oznamil, že slovenský národ nechce nič, čo mu nepatri.

7. „Začala podnes trvajúca, rozhodne väčšia sila ekonomickej príťažlivosti zo slovenskej strany. To znameno (...) poddajnosť na slovenskú nacionalistickú propagandu.“

Je to stály prvok poľskej publicistiky. Chybný, aj urážlivý argument pre jurgovských Slovákov, keďže poukazuje na to, že sú Slovákm iba preto, lebo na Slovensku viacej zarábajú. Okrem toho je to neúplne premyslený argument. Osobne poznám mnohých Jurgovčanov, ktorí na Slovensku nikdy nepracovali. Ostatne niektorí z nich bývajú vo vnútrozemí, ale ich slovenskosť nikto nepodvážuje. Asi tam uznávajú, že táto slovenskosť nevyrástla na konjunktúrnom zá-

nými predmetmi. Lenže pred 3000 rokmi boli veľmi cenné. Bronz bol najlepšou z vtedajších známych surovín na výrobu náradia. Tažko ho bolo vytaviť a preto si ho vážili a starostlivo uschovávali každú bronzovú omrvinku, nehovoriac už o hotových výrobkoch. Preto také rôznorodné predmet bol uschovaný, ktorých hodnotu určovala pre všetkým surovina, z ktorej boli zhrozené. Napríklad z okolia Krásnej Hôrky a Nižnej pochádzajú poklady, ktoré tvorili skoro výlučne ozdoby. Našli tam: sponky na šaty, privesky, spirálky a kružky stočeného drôtu našívané na odevy, prstene, korálky, čelenky a náplesníky. Naproti tomu v Komjatnej vzácnym nálezom boli dve dýky a sedemnásť mečov. Tie posledné dovezli pravdepodobne z nedalekého Liptova, kde existovali dielne ktoré vyrábali podobnú zbraň. Väčšina oravských pokladov bola objavená ešte v 19. sto-

klade. (Ostatne ako vysvetliť rozhodne slovenský charakter napr. Novej Belej alebo Krempach, keď skoro žiadnen obyvateľ týchto dvoch dedín na Slovensku nepracuje). Poznám tiež Jurgovčanov, ktorí sa považujú za Poliakov a sú poľskosti verní, hoci pracujú na Slovensku už vyše štyridsať rokov, podobne ako niektorí — pracujúci tam — obyvatelia okolitých podhalanských dedín (Brzegi, Bukowina a Bialka). Teda vysvitá — na rozdiel od zázračných postrehov Madziarského — že väčšia sila koruny nespôsobila výkyvy v národnom povedomi. Totiž keby to bolo také jednoduché, potom dnes, keď platí Jurgovčanov pracujúcich v Poľsku (a tých je predsa oveľa viac) sú rozhodne vyššie ako tých, čo nadalej pracujú na slovenskej strane, Madziarski by už v Jurgove nenahiel ani jedného Slováka. A predsa, ostatne... napriek rastúcej ekonomickej konjunktúre v Poľsku, ešte ich trochu zostalo. Zrejme ľovek žije nielen chlebom.

Neviem, v čom spočívala „slovenská nacionalistická propaganda.“ Autor o tom výtrvalo mlčí.

8. „Pamätam sa ako v šesťdesiatych rokoch prebiehala ostrá kampaň v prospech vyvesovania dvojjazyčných tabúľ na všetkých verejných budovách, zavádzania výučby slovenského jazyka v školách, sprístupňovania tlače, v tom najmä Života, pričom nebolo žiadnych rozumných reakcií z poľskej strany.“

Madziarski má veľmi krátku pamäť. Autor Paradoxu opomenu fakt, že ochranu slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku priznávala už v medzivojnovom období poľsko-česko-slovenská zmluva z 23. apríla 1925 a po druhej svetovej vojne zmluva z 10. marca 1947. Na základe tej poslednej zriadili v roku 1948 v Jurgove slovenskú školu. Bolo to ešte predtým, keď Jurgovčania začali pracovať na Slovensku. Z toho vyplýva, že možno byť Slovákom aj bez atraktívnej sily koruny a zásobovania sa na Slovensku. V šesťdesiatych rokoch — na rozdiel od toho čo píše autor — slovenčinu nezaviedli do škôl, ale ju skoro definitívne „vyviedli“. Odvtedy sa slovenčina vyučuje už iba ako nepovin-

Nové maliarske dielo „priateľa“ jurgovských Slovákov. Foto: H.K.

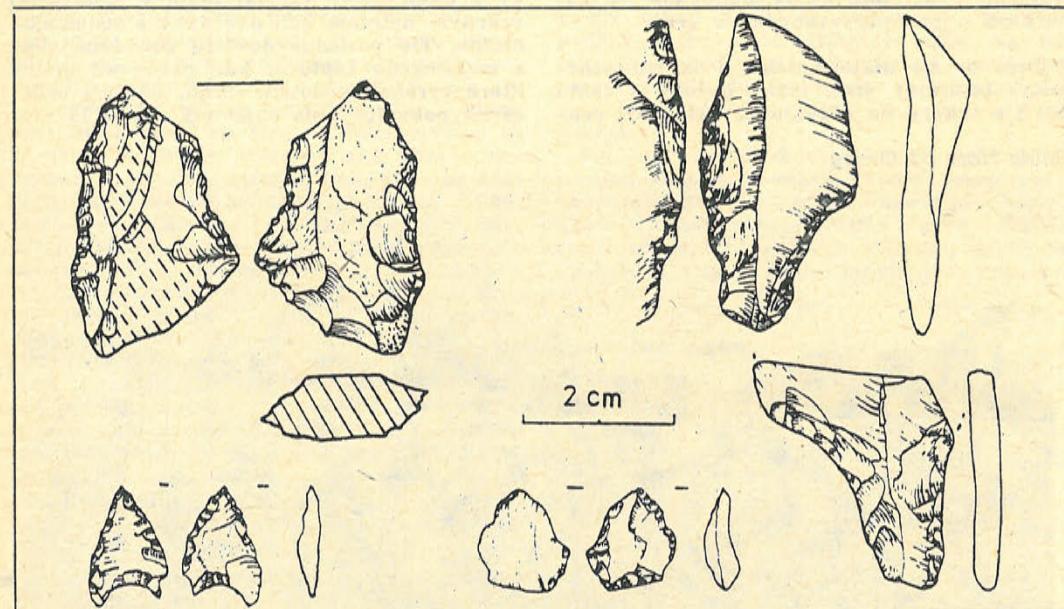
roči a vďaka úsiliu kubínskej vedeckej spoločnosti sa dostali do múzeí kde sú podnes ozdobou kolekcií.

To, že predkovia Oravy schovávali cenné predmety dokazuje, že časy neboli bezpečné. Tamojšie usadlé roľnícke obyvateľstvo ohrozenovali najmä kočovné plemená z Veľkej uhorskej nížiny. Lúpežnými výpadmi pustošili značnú časť juhovýchodnej a strednej Európy. Zanechávali po sebe spáleniská osád a predmety, ktoré nepochybne svedčia o ich pobytne — trojhranné hroty šípov. Tieto bo-

jovné plemená drancovali dokonca starovekých Grékov, vďaka čomu sa dostali do dejín. V pisomných záznamoch gréckych dejepisov sú nazvaní Skýtmi.

Skýtske vpády neobišli ani dolinu Oravy. Široké výskumy obranných osád, ktoré sa začali v päťdesiatych rokoch, odhalili stopy spálenisk a charakteristické skýtske hroty (napr. hradiská v Dolnom a Vyšnom Kubine). Nedaleko osád boli pochovaní zomrelí, ktorých predtým páliili na hraniciach a pozostatky dávali do hlinených nádob.

Priklady kamenného náradia, tzv. oravského inventára (Podľa P. Valda-Nowaka)

ný predmet. Je to ešte jedna chyba Madziarského. Nie je tiež pravda, že dvojjazyčné tabuľe vešali „na všetkých verejných budovách“, lebo napr. neboli vyvesené na škole, na materskej škôlke, pošte, kancelárii Čepelie, hasičskej remize, budove pohraničnej stráže, pred kostolom. Dvojjazyčné tabuľe viesli iba na obchode a bare. Ale aj tie boli zničené, podobne ako slovenský nápis na stene starej remizy „DHS, Bohu na slávu, ľudu na pomoc“. Tieto fakty boli príkladom odvekej poľskej tolerancie, ktorú tak radi všetci v Poľsku propagujú. Zdá sa, že iba verbálne. Nie je to pekne, že pre vyviesenie dvojjazyčných tabuľ bola potrebná „ostrá kampaň“. Normálne stačí záväzok štátu, že bude chrániť menšiny. Samozrejme pod podmienkou, že sa takýto záväzok zavádzajú do praxe bez diskusie, ako to robí česko-slovenská strana voči Poliakom bývajúcim v ČSFR. Madziarski má výhrady voči poľským orgánom štátnej moci, že nereagovali rozumne. Som veľmi zvedavý, ako si autor predstavuje tie „rozumné reakcie“, lebo — a contrario — reakcie, k akým v skutočnosti došlo považuje Madziarski asi za „nezmyselné“.

9. „A tak na území obývanom celé stáročia etnickej poľskému obyvateľstvom (týka sa to aj Oravy) sa začal slovakizačný proces, ostatne veľmi povrchný, zameraný miestnymi na dočasné výhody.“ Z výskumov slovenských historikov v oblasti osadníctva vyplyva, že ešte Spiš — okrem saského osadníctva v mestách — bol osídlený slovenským obyvateľstvom. Z celého územia Spišského Zamaguria iba jedna dedina — t.j. osada Potok mala poľské korenie. Slovakačný proces sa teda nezačal — ako tvrdí Madziarski — v šesťdesiatych rokoch. V týchto rokoch sa začal illegálny, uskutočňovaný všetkými možnými prostriedkami proces polonizácie — najmä rušením slovenského školstva a cirkevným odmiertnutím zavedenia slovenčiny do liturgie, hoci tak prikazoval II. vatikánsky koncil. Postoj krakovského arcibiskupa v tej veci nebolo v stave zmeniť ani učenie Petrovej stolice, obsiahnuté v encyklike *Pacem in terris* (body 94 a 95 ency-

kliky) a posolstvo Jána Pavla II. „Úcta k menšinám — podmienkou mieru“, ktoré jednoznačne poukazujú na nutnosť ochrany národnostných menšíň žijúcich v národnostne nejednotných štátach. Slovenskosť je v Jurgove prvotným javom, preto iba tak možno vysvetliť fakt, že napriek skoro 70-ročnej príslušnosti Jurgova k Poľsku illegálna polonizácia nezohľadňuje sa s prirodzeným prívodom priniesla zatial veľmi slabé výsledky.

10. „Bolo už veľa prípadov tragickej stíhaní, striefania, mrzáctva a smrti“ (počas pašovania — J.C.). V Jurgove nedošlo ani k jednému prípadu tak sugestívne popísaných udalostí. Madziarského fantázia je aj tu ako Božie milosrdenstvo — jednoducho, nekonečná.

11. „Vraj práve v Jurgove celé roky pracovala tajná tlačiareň, v ktorej tlačili Písma sv. a modlitebne knižky zakázané komunistami na Slovensku. Je to ďalší tvorivý úspech autora Zdanlivého paradoxa. Slovenské náboženské texty boli tlačené v Paríži a v Ústave Cyrila a Metoda v Ríme. Som rád, že Madziarski prirovnáva moju rodinu dedinku k hlavným mestám Francúzska a Talianska. Trochu však prehnal.

12. „V takomto kontexte ľahko pochopíte odpor k poľským pohraničiarom.“ Tento odpor nevyplýva — ako sugeruje autor — z faktu, že pohraničia bojujú s pašérkami, ale zo zlých, dlhodobých skúseností, aké má miestne obyvateľstvo v legálnych stykoch s poľskými colnými úradmi na hranicnom prechode v Jurgove. Samozrejme nemožno to zovšeobecňovať. Zostala však spomienka na niekoľkých colníkoch, ktorí zneužívali svoju moc, drasticky pokorovali Jurgovčanov, ostatne oboch národností, na dôvodek odoberali im pripustky a možnosť ďalšej práce na Slovensku. Je to akoby pokračovanie čias, o ktorých písal v roku 1941 nás rodák, knaz Alojz Miškovič, že pri byvalom hranicnom prechode treba bolo podstúpiť očistcové muky.“

13. „V Jurgove boli v lete voľné miesta, čo sa už roky nestávalo.“ Ani to nie je pravda, keďže voľné miesta sú tam už roky, lebo iba mizivé percento obyvateľov, do-

Dodnes neúplne preskúmaný kmeň Keltov, ktorý nakrátko ovládol skoro celú Európu, došiel snáď aj na územie dnešnej Oravy asi v 4. storočí pred narodením Krista. Je tiež možné, že Kelti sem neprišli a len obyvatelia tohto územia prevzali ich zvyky a rád užitočných vynálezov. V domácnostiach sa objavili na hrejarskom kruhu ako aj náradie uľahčujúce prácu. Boli to časy hospodárskeho rozkvetu. Už vtedy sa používali železné srpy, železom okované radlá a pluhy so železným nožom. Takéto náradie sa neveľmi odlišovalo od náradia používaného ešte na začiatku nášho storočia. Keltské vynálezy pretrvali až po dobu traktorov.

Iným výrobkom keltskej civilizácie boli peniaze. Na mieste dávneho hradiska Trnina vo Veľkom Bystere, bol objavený veľký poklad zlatých a strieborných mincí. Ako vysvetlo, veľa z nich pochádzalo z miestnej mincovne. Boli to nepochybne najstaršie peniaze razené na Orave. Zvyšok tvorili grécke a rímske mince, čo dokazuje, že už vtedy existovali živé obchodné styky medzi obyvateľmi osady a stredomorským svetom. Potomci budovateľov Trniny obývali územie dnešnej Oravy pravdepodobne do 4. storočia n.l.

Ďalších päť storočí Európa bola svedkom zmätku spojeného s úpadkom rímskeho impéria a veľkým stahovaním národov. Na Orave ležiacej trochu bokom žila iba divoká zver. V 9. storočí sem nakrátko zavítali Slovania. Až v 13. s 14. storočí sa dediny začudnili pastiermi a roľníkmi, ktorí svoj kraj nazvali Oravou.

EWA KLEKOTOVÁ
SŁAWOMIR DRYJA

konca aj tých, čo majú podmienky pre príjmanie hostí, žije z turistiky a prenajíma izby.

V pomerne krátkom teste urobil Madziarski mnoho chýb, ktoré svedčia o úplnej neznalosti témy. Popiera očividné fakty a dochádza k záveru, že slovenskosť v Jurgove má povrhny a konjunktúrny charakter. Teda zmiene, keď sa ekonomiky dvoch susedných štátov vyzrovnajú.

Zatial však to, že Slováci bývajú v Jurgove od založenia obce v roku 1646 až do dnešného dňa je faktom, ktorý treba uznať, ak sa niekto pozerá na vec aspoň trochu objektívne.

Stanislaw Madziarski dal svojim senzáciám titulok *Zdanlivé paradoxy*. Podľa mňa sú dva paradoxy, vôbec nie zdanlivé. Prvý je ten, že poľské orgány štátnej moci — hoci Poľsko podpísalo v júni 1990 protokol konferencie KBSE v Kodani o ľudskej práve — nedodržiavajú v praxi dobrovoľne podpísané záväzky o ochrane slovenskej menšiny žijúcej na Spiši a Orave. Takéto konanie sa nezhoduje so zásadou reciprocity, ktorá je základom poľsko-česko-slovenských vzťahov v oblasti ochrany menšín. Je nesporné, že Poliaci v Česko-Slovensku plne využívajú národnostného práva. (Por. článok na túto tému od J. Špernogu Poliaci, uverejnený v Živote č. 3/1991 na str. 6). Druhým paradoxom je to — že takýto nesvedomitý a tendenčný článok Stanisława Madziarského, ktorý môže vyvolať mnoho národných emocií na poľsko-slovenskom pohraničí, mohol byť vôbec uverejnený v tlači. Na tomto mieste treba pripomenúť dve všeobecne známe pravdy. Prvú, že nemožno piisať články o problematike, ktorú autor vôbec nepozná. Druhú, že každý autor by mal pamätať na morálnu zodpovednosť za slová, ktoré píše. Mal by si teda často opakovať latinské prislovie o rozváhe: *Quidquid agis, prudenter agas et respice finem* (Čokolvek robíš, rob rozvážne a hľad na koniec, t.j. na cieľ).

Ale Madziarski na to zrejme zabudol.

JOZEF CONGVA

Starý ľudový dom
v Kacvíne.

Za Nowým Targom

... som svojmu sprievodecovi opäť zdôraznila: Prosím vás, keď bude prvá slovenská dedina, nezabudnite ma upozorniť."

"Samozrejme, vedť preto sme tu."

Zahanbila som sa, pre svoju nepokojnú zvedavosť. — Ako žijú Slováci, ktorých predeľuje od svojich rodných krajanov rieka alebo hora? Ako žijú Slováci stále, po celé storočia vo svojom kraji a pritom diplomatickými sáčmi história vsadení do pozicie stále utlačovanej menšiny v Poľsku?...

Počuli sme o nich, čítali, či už z autentických reportáží Života, alebo zo slovenských periodík, ktoré o svojich rodácoch z druhej strany Oravy a Spiša začali prejavovať záujem.

"Vidite, tam je Fridman." Po ľavej strane cesty sa rozprestieraťa veľká, ale pritom útulná dedina.

Polonizačné tlaky tu boli tak silné, že Fridmančania sú utiahnutí. V iných obciach to je s národným povedomím zasa ináč, však uvidíte."

Fridmanské domy nemali svoje presne vymedzené miesto v radoch, z pohľadu z kopca skôr pôsobili akoby chaoticky vyrástli na jednom mieste. Nepozerala som sa na učené chalúpy, ale neraz na veľké domy. Neboli to žiadne nevkusné veľké štvorce, patrili svojim tvarom k prostrediu, akoby jednoduchý inštinkt gazdu-architekta cítil čo k tunajšej prírode patrí.

Ostatné dediny sa od seba nemalo líšiť, boli však rozloženie bližšie k ceste.

"Tak a tu už sa začína Kacvín, dedina sa stále viac rozrástá," prešli sme popri nie-

kolkých nových domoch, „Voľakedy bol začiatok dediny tu pri kaplnke.“

Obec sa rozprestieraťa po oboch stranách cesty. Kacvinske domy a gázdovstvá sú už zastavané hustejšie a v radoch, ktorých tvar a kľukatosť diktuje cesta.

„A sme doma, tu budete bývať, nemajte strach, ľudia sú tu..., však ich spoznáte“ — nedopovedal môj sprievodca.

Vo dverách som zazrela gazdu, usmiateho. Bez akýchkoľvek prehnaných giest nám stisol ruku a povedal peknou slovenčinou: „Vitatate!“

Gazdiná sa tiež poušmala, pomohla mi s taškami a zaviedla do izby, v ktorej som mala bývať. Izba bola čistučká, pekná. Nad postelou viseli dva sväté obrazy: Božské srdce Ježišovo a Sedembolestná panna Mária. Pozrela som sa na zavesené reprodukcie, gazdiná zbadala môj pohľad: „Viete, tiež dva obrázky tu na Spiši majú v každom dome.“ Akoby mi cheela zdôrazniť, že ľudia sú tu naozaj veriaci.

Gazdiná sa otočila: „Pozrite sa na tento obrázok,“ na stene bol zavesený výjav Nanebovstúpenia, „ten je hodnotejší, už má cez sto rokov.“

Vedela som, že pre gazdinu majú všetky obrazky rovnakú cenu, prameniacu z hlbokej viery, ale zároveň poznala o čo majú mestskí ľudia záujem.

Gázdovský dvor bol útulne upravený. Na dvore som zbadala traktor a ďalšie poľnohospodárske stroje.

„To je sejačka,“ vysvetľoval mi gazda, „Už máme nejaké stroje, tie nám v práci po-

máhajú, ale výkupné ceny sú tak nízke, škoda hovorí. Nakoniec ani niet toho kto by pravidelne prišiel a vykupoval od nás poľnohospodárske suroviny.“

Pomedzi drevene škáry vyplešťovalo na nás oči týždňové teľa, akoby všetkemu rozumelo.

Dobytok bol opatrený, hydina tiež. Sadli sme si k stolu.

„Tak, ako sa vám tu žije? Je to všetko pravda, čo sa o vás píše na stránkach Života?“

„Myslite na naše problémy, chlapom sa stažovať napatri“ s humorom povedal gazda. „Zvykli sme si. Pre Poliakov sme a budeme Spišiaci, keď prídeme na Slovensko, tak nám povedia, že prišli Poliaci... Keby otvorili hranice hned by bolo lepšie. Čo tam v Česko-Slovensku nemyslia nato, že sme tu v Poľsku aj my Slováci, že tam máme veľa blízkej rodiny a keby aj nie, ved' či chceme alebo nechceme svojim spôsobom patrime k sebe...“

Rozrečnili sme sa o Slovensku, slovenčine, o Spiši a Poľsku. Zistila som čo je najväčší hriech a bolest týchto ľudí — to čo je pre nich najsvätejšie a na čo majú právo všetci tí, kto sa hlásia ku katolíckemu svetu!

Liturgia vo vlastnom jazyku, túžba po nej znamená boľavé previnenie, zlo a bohvie čo ešte všetko. Na koniec 20. storočia je to naozaj veľa paradoxov.

Bola som prekvapená ľudskými výpovedami, čistými prostými bez akékoľvek fantázie — modlil po slovensky sa môžu zatiaľ na poľskom Spiši len Slováci v krempašskom a novobeliskom kostole. Kacvinčania sú umlčaní. A nielen oni... Hovorí sa, že sú málo odvážni. že sa nedokážu postaviť za svoju vec. Ich výpovede však nasvedčovali inému. Málokdo by bol v situáciach, ktoré prežili ich otcovia a matky, ešte aj dnes odvážny.

Mnoho cirkevných otázok, ktoré som vždy spájala s duchovným, vysoko etickým, je tu na Spiši príliš svetské..., ale nie zo strany veriacich. Pre tých je katolícke učenie súčasť života, imperativ pomáhajúci prežiť pri fauke dennodennej práci. Na mnohé ďaleko stojace duchovného a od pravdy v cirkevných otázkach sa dokážu pozerať s boľavým nadhľadom. Dnes majú už kniazov aj z vlastných radov tých, ktorí by svojim rodákom najlepšie rozumeli. Možno raz prídu na Spiš a venujú týmu ľudom množstvo kázní a dialógov o Bohu a živote, dialógov, ktorí si tak veľmi zaslúžia.

Potom sa zvrátila reč na ekonomicke otázky ako tu na Spiši roľníci žijú v neistote a čo všetko by sa mohlo podniknúť, aby nedošlo k úpadku roľníctva. Spýtala som sa odkiaľ majú ľudia peniaze, na tie veľké niekedy aj trojposchodové domy.

„Ľudia si našetrili niečo aj predtým, vtedy bolo pre nás trochu lepšie, nebolo to bohviečo, ale mali sme aspoň zabezpečený výkup. Dnes si ľudia chodia zarábati peniaze do sveta, za vodu, jedine tak sa dás dnes postaviť veľký dom.“

„Kam?“ Spýtala som sa.

„To my to tak hovoríme o Amerike.“

„Veľa ľudí z dediny je v Amerike?“

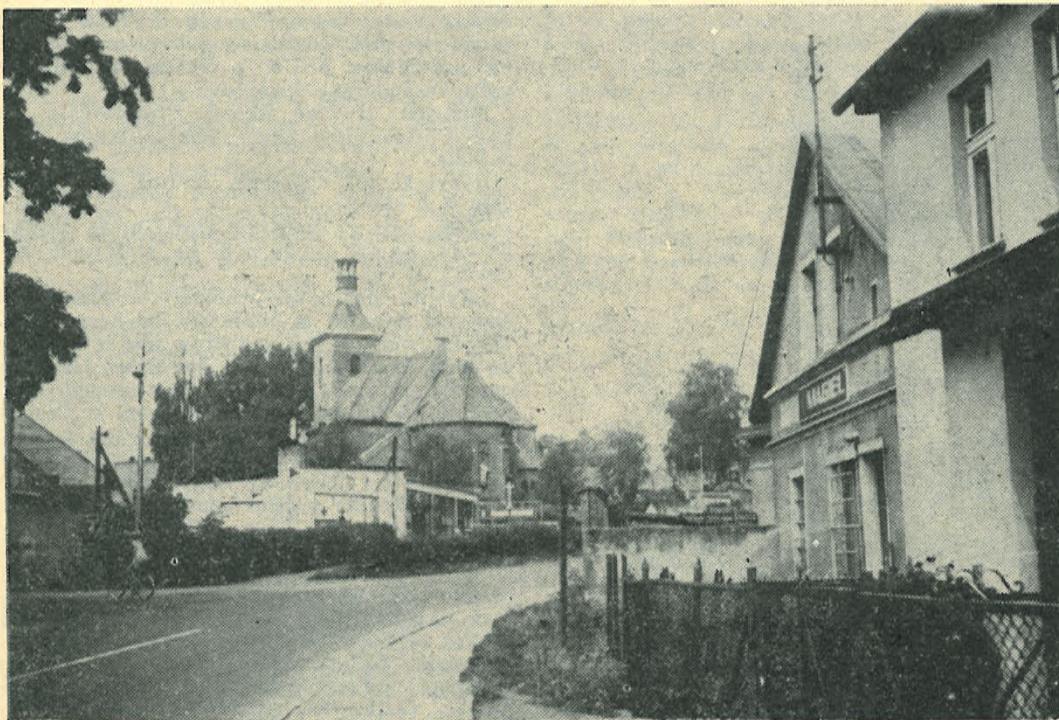
„Mnoho. V každej druhej rodine nájdete niekoho kto tam má príbuzných, odchádzajú najmä mladí, nemajú tu perspektívnu. Z veľa Jánov dnes už Johnov“ — žartovne povedal gazda. Povedali sme si ešte nejaké vtipy a rozlúčila som sa. Čakalo ma to, čo už v meste dávno nie je. Bohatá vňava a od pece dobre vyhriata perina. Pozrela som sa na dva známe sväté obrázky. Tie, čo nechýbajú ani v jednej rodine na Spiši...

Spomenula som si na mnohých duchovných na iných miestach a v iných krajinách, ako namáhavo musia pracovať so slovom a myšlenkou, aby utužili vieri v boji proti ateizmu. Aké je príkladné ich správanie. Asi by sa velmi potešili z toľkých veriacich, ktorých netreba presvedčať, ktorí sa chcú iba vrúcene pomodiť v rodnej reči vo svojom kostole.

Však sme foto-
genické?

Text a foto: HENRIETA KRIŠTOFOVÁ

Velké Petrovice

Velké Petrovice v kronikách

POKRAČOVÁNÍ Z ČÍSLA 4/91

1914 – 1970

Za první světové války, zejména v letech 1917 a 1918, obyvatelstvu se žilo velmi špatně. Neměl kdo pracovat na poli. Muži byli odvedeni do vojska a ženy s dětmi a starci na všechno nestačily. Lidé měli hlad. Rostla nespokojenosť a vojáci na frontě se bouřili. Válka skončila v roce 1918, ale mnoho mužů z Petrovic se nevrátilo domů. Padli ve Francii, Belgii, v Africe a na mořích. Mnozí z těch, kteří přežili, byli zmrzačeni.

Po válce se Slezsko stalo předmětem mezinárodních sporů. Hlučínsko, ležící nedaleko Velkých Petrovic, bylo přiznáno Československu.

20. března 1921 se v Horním Slezsku konal plebiscit, který však nerozhodl o jeho osudech. V roce 1922 bylo Horní Slezsko rozděleno a Velké Petrovice se staly částí Výmarské republiky. Zesílila germanizace. Obranou proti ní byla moravská subkulturna, pěstovaná doma i v kostele. V Petrovicích se dodnes zachovaly moravské modlitební knížky, které tam dodával mj. olomoucký biskup. Do roku 1937 se bohoslužby v místním kostele konaly moravsky, což pak bylo zakázáno hitlerovskými úřady.

Rozhodnutím Rady velvyslanec z roku 1921 bylo Hlučínsko přiděleno Československu. Není však jasné, podle jakých kritérií byly vytyčeny hranice. Nebylo přihlášnuto ani k historii, ani k hranicím biskupství. Hranice probíhala nedaleko Petrovic. Přetínala cestu ze Samborowic do Ściborzyce přes Sudice,

které připadly Československu. Velké Petrovice patřily k Německu. Po roce 1923 se hospodářská situace v Německu začala zlepšovat. Cukrovar ve Velkých Petrovicích byl v roce 1924 zakoupen koncernem opavských cukrovarů. Tírna lnu měla velké těžkosti v letech 1929 a 1933. Až do konce druhé světové války v Petrovicích pracovala tírna lnu, dvě cihelny, dvě sladovny, pila, mlýn, sedm potravinářských obchodů, čtyři pekárny, šest řeznických, čtyři restaurace, jeden obchod se šicími stroji, jeden s elektrickými spotřebiči, lékárna, lékařská a zubařská ordinace a dvě benzínové stanice. Krejčovských dílen bylo zapsáno 213.

Od roku 1933 silil fašistický útlak. Byly zakázány všechny politické strany, zůstala jen NSDAP a skupiny SA a SS. V létě a na podzim 1938 byly na hranici s Československem soustředěny značné vojenské sily. Vojsko bylo i ve Velkých Petrovicích, podobně jako v roce 1939 před útokem na Polsko. Po obsazení Polska byli do Petrovic posílání na nucené práce mladí Poláci a Jugoslávci, kterým Petrovičané tajně pomáhali.

Stále více Petrovičanů bylo povoláno do vojska, přicházely zprávy o smrti otce, muže, syna. V létě 1943 začaly americké nálety na kombinát I.G. Farben v Kędzierzyně, kde pracovali váleční zajatci — Angličané, Francouzi, Rusové. Situace se zhoršovala. Zima 1943-44 byla poměrně klidná, ale na jaře nálety pokračovaly a trvaly až do 26. prosince. Od srpna 1944 německé úřady posílaly místní občany na stavbu opevnění na

východní hranici bývalého strzeleckého a gliwického okresu. Na těžké práce brali chlapci od 14 let. Do práce v kombinátu I.G. Farben byli posílani i Petrovičané. Do pomocné vojenské služby byli pro nedostatek vojáků povoláváni i chlapci z 6., 7. a 8. třídy, čili ve věku od 16 do 18 let, kteří při obsluze protileteckých děl hromadně zahynuli. Rovněž u Severního moře a západního Baltu bránili objekty válečného námořnictva. Od srpna 1944 německé úřady posílaly chlapce od 14 let, rovněž z Petrovic, na stavbu zákopů u Strzele Opolských a Gliwic. Na pole obce Petrovice spadly americké bomby.

27. ledna 1945 se sovětské tanky a pěchota blížily k Odře. Německé úřady zahájily evakuaci obyvatel Raciborce a Velkých Petrovic. Od ledna do března na Petrovice spadlo mnoho sovětských bomb. 29. března 1945 sovětské dělostřelectvo připravilo útok na německé pozice a pěchota a tanky generála Kuzněcova vešly do Petrovic. Fronta se zastavila u řeky Troja a Cyna. Boje trvaly až do poloviny dubna a vesnice byla obydlená Moravany přecházející z rukou do rukou. Petrovice téměř úplně shořely. Bylo zničeno 177 budov a 49 stodol. Dobytka nebyl žádný, jen to, co přivedli s sebou lidé vracející se po útěku z vesnice. Osevy byly zničeny, pole zaminována. Lidé neměli co jíst, chyběly základní potřeby. Jen v některých skelepech zůstaly Brambory. Z 3197 občanů zůstalo v Petrovicích jen 370 osob. Ti, kteří se považovali za Němce, odjeli do okupačních zón v Německu. První transport odjel 16.7.1945. Do vesnice začali přicházet polští osadníci, ale slezsko-dombrowský vicevojvoda Arka Božek osídlenecou akci zastavil.

18. května 1946 byla ustavovena obec Velké Petrovice. V okolí rádily lupičské bandy rabující opuštěné jmění.

Nejtěžší bylo oživit hospodářství. Chybělo náradí a tažné síly, lidé pracovali lopatami. Okresní úřady se snažily o pomoc, vydávaly bezplatné jídlo, prodávaly potraviny na lístky, rozdávaly pomoc z UNRRA, sehnaly několik koní a krav. Obec měla celkem 1237 ha zemědělské půdy, z čehož soukromí rolníci vlastnili 644 ha.

Vesnice byla obnovena do roku 1950 a po roce 1960 se začala dále rozvíjet. Již v roce 1945 začala znova pracovat třína lnu, v níž našlo práci 140 dělníků.

Bezprostředně po válce došlo k epidemii břišního tyfu. Chyběly léky a séra. Na místě byla zorganizována nemocnice pro 100 osob. S epidemii bojoval lékař Roman Selański, přesto však mnoho nemocných zemřelo. Epidemie skončila teprve na jaře 1946.

V roce 1946 se rozvinula činnost krejčovského družstva, které mělo 90 členů a 90 kandidátů. V roce 1953 v něm pracovalo 300 osob a v devadesátych letech 654 osob.

1. září 1945 bylo zahájeno vyučování ve škole. Zároveň se školní budova opravovala a vybavovala nejnutnějšími učebními pomůckami. Mládež uměla německy a doma mluvila moravským nářečím. Děti se ve škole učily polsky. Když v roce 1946 přijel do školy vizitátor z Katovic, zjistil, že děti mluví polsky stejně dobře jako třeba ve Varšavě. Škola měla 180 žáků. Vznikla rovněž večerní krejčovská škola. V roce 1972 byla nákladem 10 544 000 zlatých postavena nová školní budova pro více než 600 žáků základní školy.

V roce 1965 vzniklo obecní kulturní středisko.

Dnes k obci patří Velké Petrovice, Kornice, Gródczanki, Cyprzanów, Lekartów a Samborowice.

Text a foto: ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

Dojmy misionára z „pol'ského“ Spiša

POKRAČOVANIE Z MIN. ČÍSLA

My sme obyčajne odpovedali: „Neurazte sa, ale to je nie pravda!“

Konečne, mnohí Slováci zo severných krajov navštěvovali slávne pútnické miesta v bývalej Galicii. Ak si niektorí priniesli odťať modlitebné knížky, najmä keď ich na Slovensku bolo ľahko dostať, nemožno z toho uzatvárať, že neboli Slováci, alebo že ich srdce bolo niekde mimo slovenského kraja.

MISIE V KACVÍNE A NEDECI

Tretie misie poľských misionárov malo byť v Nedeci, kde by boli dochádzali aj veriaci z Kacvína. Ale, ako píše Páter Bisztyga, Nedečania sa naťakali misijných trov (výdavkov), a preto prepustili misionárov Kacvínmu. Ani v jednej z týchto dedín nebol v tom čase knaz. O Nedeci sa staral Poliak Kusibowicz zo Sromowiec spoza Dunajca a do Kacvína prichádzal dp. Urvaj z Nižných Lapšov.

Cestou do Kacvína misionári sa zastavili v Nedeci. Pozreli si kostol, ktorý podľa nich, je jeden z najstarších a najkrajších kostolov na celom Spiši. Požiadali organistu a kostolníka, aby oznámili veriacim, aký bude poriadok misijných kázni a pobožnosti v Kacvíne, nech ich povzbudia, žeby všetci prichádzali na misie.

Nedečanov poľský misionár opísal nasledovne: „To najgorszy lud w całej okolicy spiskiej. Ma on na sumieniu profesora Wiśniewskiego ze Lwowa, którego w czasie plebiscytu w okrutny sposób zamordował. Świeżo teraz dwóch synów zamordowało własnego ojca. Zabici czechofile, czekają tylko na chwilę, kiedy od Polski będą się mogli oderwać.“

Na misie do Kacvína vrah vôbec neprihádzal.

Pri ceste si misionári pozreli na kríž, do ktorého v čase plebiscitných agitácií „pijane żoldactwo czeskie strzelalo“.

Treba veľmi pochybovať, že by sa Nedečania boli naťakali výdavkov, spojených s chovaním dvoch misionárov päť dní. Slovenský ľud bol vždy obetavý, voči knázom a najmä misionárom veľmi úctivý a žičlivý. Príčinu nepriatia misionárov v Nedeci a neúčasť na ich náukách treba hľadať inde.

Nepochybujeme o tom, že misionári plnili svoju duchovnú povinnosť a do politických vecí sa nemiešali. Ale je otázka, či sa Nedečania nemohli dozvedieť, že to bol práve ten misionár Kazimír Bisztyga, ktorý v časoch plebiscitných agitoval za pripojenie Spiša a Oravy k Poľsku. Keď zabili jedného z poľských agitátorov, vidieť, aký bol ich postoj voči Poľsku.

Odhliadnuc od toho, Nedečania sa dozvedeli, že v Belej, kde sa ľud nemodlil ani nespieval po poľsky, knaz kázał a náboženstvo vyučoval len po slovensky, misionári postavili kríž s poľským nápisom. Podobne, ako sa misionári tešili z poľského nápisu, tak on mohol dráždiť uvedomelych Slovákov.

Páter Bisztyga napísal, že zase spojili dve dediny, aby skončili misijné práce pred príchodom biskupa na Spiš. Ale aj tu platí otázka: Prečo si misionári prácu nepodelili? Jeden mohol kázať v Kacvíne a druhý v Nedeci. I keby bola pravda, že Nedečania nechceli prijať misionárov, lebo „zlekli się kosztów“, jeden sa mohol voľakde ubytovať, vyžobrať si kyslého mlieka a zemiakov. Keby ani to nie, mohol dochádzať z Kacvína do Nedeca, veriaci by určite boli chodili na jeho kázane a misijné pobožnosti.

Ale pozrieme sa, ako to bolo v Kacvíne. Ľud pripravil misionárom milé prekvapenie. Na začiatku dediny stála veľká slávobrána s nápisom: „Witajcie mili goście“. Okolo brány bolo množstvo ľudu. Bývalý ríchtař, murársky majster, ich vitan poľskou rečou. Hudba hrala „Serdecza Matko“ a tak v plnej paráde blížili sa misionári ku kostolu. Tam ich čakal knaz Urvaj, ktorý dochádzal do Kacvína z Nižných Lapšov. Vítali ich spolu so školskou mládežou a s učiteľským zborom. Malé dievčatka odovzdali misionárom štyri kyticke kvetov.

Na fare bola prázdnota, farár ušiel na Slovensko, lebo nemohol žiť pod poľským vladánim. Akási stareňa, vdova po zomrelom učiteľovi, obsluhovala misionárov na fare. Pochválovali si ju, že bola znamenitá kuchárka. Veriaci sa postarali, aby misionári mali čo jest a na čom spať.

Misie sa darili veľmi dobre, ľud horlivu dochádzal. „Poľské učiteľky svietili príkladom, prichádzali na kázne a privádzali školské dieťky. Milícia mala účasť na misiach, len pohraničná stráž sa veľmi neprekázala.“ (N.W., str. 103).

„Zakončenie misií pripadlo na nedelu, takže sa zišlo mnoho ľudu z celého okolia. Na cintoríne sme postavili misijný kríž... Ľud na kolenach prosil, aby sme neodchádzali z Kacvína, aby sme navždy ostali s nimi, lebo oni chudáci nemajú knazu, vyzerajú ako siroti bez otca. Obecná vrchnosť prosila, aby sa misionári prihovorili za nich u biskupa, „by ich nie trzymať tak dlugo na pokucie i koniecznie Ojca duchownego im przesłać“ (N.W., str. 104).

Na rozlúčku hudba a veľký zástup ľudu odprevádzali misionárov až na koniec dediny. Odchádzali do Nižných Lapšov.

Slúži na pochvalu kacvienskym veriacim, že si učili misionárov a horlivu na ich kázne.

To, že sa poľská reč tak tuho ozývala, nepochádzalo od slovenského ľudu. Treba si všimnúť, že v Kacvíne boli poľské učiteľky, milícia (žandári a vojsko) i pohraničné stráže. Určite preto musel zutekať slovenský knaz a slovenskí veriaci boli ako „siroti bez otca“.

Páter Bisztyga nespomenu, ale netreba sa ani pýtať, v akej reči bol nápis na misijnom kríži v slovenskej dedine, kde sa tak tuho polonizovalo. Na konci svojho listu prizvukoval, že stavali križe s poľskými nápismi a učeli veriacich poľské piesne, tak mnoho vykonali aj na poli vlasteneckom.

MISIE V NIŽNÝCH LAPŠOCH

Z Kacvína sa pobrali poľskí misionári do Nižných Lapšov, kde bol farárom Urvaj. Páter Bisztyga ho opísal nasledovne: „Je to jeden jediný kňoz, čo sa v prvej chvíli jasne vyslovil za pripojenie Spiša k Poľsku. Nič nepomohli ani prosby ani hrozby Mariana Blahu, bývalého administrátora spišskej diecézy, „ks. Urvaj odrzucil pieniadze juhaszowskie (2000 koron czeskich mu ofiarowano), stal twardo do końca przy Polsce“ (N.W., str. 104).

Kostolik v Nižných Lapšoch — podľa spravy misionárov — je maličký a skromnučký, postavili ho Mechovci alebo Bagrobovskovci, ktorí mali v N. Lapšoch aj svoj kláštor. Teraz v kláštore byva obyčajný Žid ako správca baróna Jungenfelda z Falsztyna.

Ľud v N. Lapšoch je veľmi biedny Žid ho silne vykoristuje.

„Najnešťastnejšie vo svete — pokračuje dp. Bisztyga — túto biednu dedinu, zastrčenú v horskom zavode a nepristupnú, poľská vláda vybrať za hlavné mesto poľského Spiša. V N. Lapšoch sú skoncentrované všetky poľské vrchnosti, a to komando polície, ktoréj na čele stojí Rusin spod Kolomie, komendant pohraničnej stráže začiatý Čech, ďalej komisár starosta Maďar, luterán ženatý s Poľkou, hlavná pošta, trafika atď. V Lapšoch býva žena profesora Wiśniewskiego, zabitého v čase plebiscitu, ktorý má hrob pod kostolom, prikrytý mramorovou tabuľou s nápisom: „Ofiara miłości Ojczyzny“ (N.W., str. 104).

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Kaplnka v Nižných Lapšoch.
Snímka: J.P.

JOZEF ŠKVORECKÝ

Vědecká metoda

Sotva se přihnaly — ve velmi zanedbatelných kostýmech — z jeviště do šatny, zazvonil telefon. Vzala to Alena, protože seděla nejbližší aparátu. Nějaký mužský hlas s cizím přízvukem chtěl slečnu Nakoncovou. Alena dobré věděla, komu patří. Položila sluchátko na stolek vedle přístroje a podívala se přes šatnu plnou dívek, zavajících se právě svých nepatrých kostýmků, k zrcadlu na druhé straně.

„Ester!“ zavolala. „Máš tu telefon.“

Od stolečku na opačném konci šatny se zvedla drobná, hezoučká blondýnka a přešla přes místnost k aparátu. Nad ním zaváhala.

„Kdo to je?“

„No von!“

Blondýnka, která už už chtěla uchopit sluchátko, stáhla ruku a pravila tlumeným hlasem:

„Řekni mu, že s ním nechci mluvit.“

Alena se ušklíbla a pokrčila rameny. Pak vzala sluchátko a pravila ležérně do mikrofonu:

„Mám vám říct, že s váma nechce mluvit.“

V telefonu mohutně zapraskalo, jako kdyby došlo někde ke krátkému spojení. Alena udělala na blondýnu obličeji a poslouchala. Dlouho. Potom přetlumočila obsah praskání:

„Říká, že mu napukává srdeč. Když přej nepřijdeš k telefonu, tak mu bude pořád a pořád napukávat, až vypukne.“

Tanečnice, které špecovaly uši u nejbližších stolků, se rozchichotaly.

„Tak mu řekni, ať jde k doktorovi,“ pravila Ester ledově.

„Prej máte jít k doktorovi,“ opakovala Alena do telefonu. Z něho opět zazněl ohlas nějakého elektrického výboje.

„Ze prej na jeho nemoc není léčiv,“ řekla Alena.

Dívky se opět rozrehtaly.

„Tak mi ho dej.“ Ester předvedla šatně názorně otrávený obličej a uchopila sluchátko. Alena si sedla ke svému zrcadlu a natáhla uši. Slyšela Ester velice chladně říkat do mluvitka:

„Haló?“ a potom dlouho nic, jenom nezvykle hlasité praskání membrány, do níž neznámý, ale jí známý, na druhém konci drátu metal výmluvný ohňostroj slov. Pak dvakrát Esteřino netrpělivé „Hm. Hm.“ a konečně velmi rezolutní: „Ne. Nečekej. Já nechci. Prostě nechci. Po tom, jak ses choval včera večer, nechci.“ A zase pauza, vyplněná drobnými explozemi, a nakonec tónem, který nepřipouštěl odvolání: „Mně už ta tvoje pitomá žárlivost jde na nervy. Když mi nevěříš, tak sbohem. Adiē.“

A cinknutí prudce zavěšeného sluchátko. V zrcadle Alena viděla, jak Ester hrde odchází ke svému stolku a kroutí přitom půvabným zadečkem.

* * *

Jejich výskání a štěbetavé hlas, podmalované zurnění vody a hudbou, kterou jim pro osvěžení myslí pouštěl do sprch z reproduktoru vrátný, rozléhaly se prostorou umývárny. Sprchy stály v řadě vedle sebe, odděleny přepážkami a opatřeny závěsy z igelitu. Za těmi se rýsovaly obrysů nahých dívčích těl. Dívky se bavily jedna s druhou, hodně nahlas, aby překříčely tu moderní směsici hudby a mechanických rámsů, myly si vlasy a půjčovaly si mýdlo. Štíhlá, pevná těla se krásně leskla v bílém světle a proudy vody odnášely šminku a pot právě absolvované generálky.

Prátská výměna mýdel a jiných toaletních předmětů čile pokračovala v překotném hlaholu.

„Holky, která jste mi ukradla ručník?“ ječela bruneta, jež dosud stála v koupacím pláště před krajní kójí. „Aleno, nebylaš ty?“ zeptala se přirozené blondýnky, právě se chystající osvěžit tělo ve vedejší kabíně.

„Prosím tě, co bych dělala s tvým ručníkem? Mám svůj. A čistej.“

„Mně zas někdo sekнул šampon, sprostáci!“ ozval se soprán z obsazené kójí vedle Aleny.

„Ze bych ho zapomněla v šatně?“ zamyslela se bruneta.

„No jasně, zamílovaná,“ řekla Alena.

Bruneta po ní vztekle loupila očima a vyběhla ke dveřím ze sprch. Alena viděla, jak vychází na chodbu a zavírá za sebou. Pak se znova ozval soprán odvedle:

„Tak kdo si vypůjčil ten šampon, hergot?“

„Nerví, Ester! Tu máš můj,“ řekla Alena a podala kolem přepážky tubu se šamponem sousedce.

V sousední kójí se leskla a třpytila jako štíhlý bělostný tuleň Ester Nakoncová v rousi Evině a právě strkala hlavu pod sprchu. Měla půvabný dlouhý krk. Když sehnula hlavu, aby si našamponovala vlasy, vytvářela šíje libeznou křívku.

Alena zatáhla závěs, shodila ze sebe koupací plášt a postavila se do proudu vlažné vody.

* * *

A potom se to stalo. Vlastně nebylo nic slyšet. Slabé prasknutí se v šumění vody a v galimatáši povídavých hlasů skoro ztratilo. Alena mu nevěnovala pozornost, ani tupemu nárazu, který, zdalo se jí, se ozval ze sousední kójí, jako by tam něco těžkého uholilo o přepážku.

Všimla si něčeho jiného: přepážky mezi kójemi nesahaly až k zemi — a pod tenoukou stěnou, která ji dělila od sousedky, vyklouzla najednou nahá Esteřina ruka, jako by něco hledala na podlaze, a potom zůstala nehybně ležet. Alena se lekla, shýbla se. Napadlo jí, že Ester omdlela. Vzala nehybnou ruku a ruka jí zůstala bezvládně viset v dlani.

A pak se v žlábků bílých kachlíků, kudy odtékala voda ze sprch, objevil temně rudý pramínek, jako by někdo vedle lili do žlásku malinovou štávu.

Jenže Alena pochopila, co to je. Pustila Esteřinu ruku a proti své vůli se rozječela tak pronikavě, že to přehlušilo rozjařený mumraj hlasů ve sprchách.

* * *

Někdo zaklepal a dveře knihovny otevřela mladá příslušnice v nepěkném klotovém pracovní pláště a s vlasy staženým do přísného uzlu. V podpaží držela fascík.

„Soudruh Bublina?“ zeptala se mile poručík Borůvky, který právě kamufloval svou denní křížovku jakýmsi tlustým kriminologickým spisem.

Poručík Borůvka se zachmuřil.

„Ne, Borůvka,“ pravil ponuře.

„Promiňte, soudruhu poručíku. Ale vy máte přece v referátě případ Vránová?“

„Ano. Mám,“ pravil poručík Borůvka ještě ponuřejí.

„No, a oni mně řekli, že soudruh poručík Bublina, který má v referátě případ Vránová, pracuje v knihovně.“

„Rekli soudruh poručík?“

Příslušnice, která právě ten den nastoupila službu a poručík ji viděl poprvé, se zapýřila. Poručík si všiml půvabné křívky dlouhého krku, ale tím více se zachmuřil.

„Rekli Bublina, že ano?“ vzdychl.

„Ano,“ šeptla příslušnice.

„To jsou naši soudruzi tak vtipní,“ pravil poručík smutně. „Vypadám jako Bublina, ale jmenuji se Borůvka.“

Dívka v klotovém pláště rychle vzhlédla. „Ale kdepak, nevypadáte!“ pravila spěšně. Poručík Borůvka na ni upřel žalostně smutné oči.

„Tak nevím,“ řekl. „Vy chcete pracovat u kriminálky? Nevím — S tak špatným postřehem —“

Zazvonil telefon. Poručík Borůvka ho zvedl, chvíli poslouchal. Pak řekl energicky: „Divadlo Odeon? Dobре.“

A zavěsil, a anž věnoval zrudlé dívce další pozornost, vypadl — na svou tělnatost překvapivě rychle — z místnosti.

* * *

Rozčilený vrátný, který stál před zaměnými dveřmi do sprch, vzrušeně koktal:

„Zamknul jsem je tam, soudruhu — soudruhu komisaři, aby žádná nemohla utéct, a taky aby se nic nevyneslo ven, protože aby —“

„Kdo vám přišel říct o vraždě?“ přerušil ho poručík Borůvka.

„Slečna Sikorska.“

„A kde je slečna Sikorská?“

„Zamk jsem ji tam taky,“ vrátný sebou rozpačitě zakroutil. „Protože aby —“

„Aby tam zatím stačily zničit všechny případné stopy, jak tam běhají sem a tam,“ řekl poručík Borůvka a zaposlouchal se do vzrušeného šviholení za dveřmi. „Tak je teď odemkněte.“

Vrátný provinile poslechl a skupina poručíka Borůvky vstoupila do sprch.

Místnost byla plná děvčat v koupacích pláštích, ale některé se jen tak zabávaly do rukou. Ty začaly hlasitě protestovat.

Poručík Borůvka ho ignoroval a přistoupil rázně ke kójí, v níž zahlédl zavražděnou. Ležela na bříše, v zátylku měla ošklivou ránu s podivně ostrými konturami, téměř bez sražené krve. Voda ze sprchy zřejmě smyla první krvácení a otvor bylo zřetelně vidět.

„Kdo to, prosím, objevil?“ zeptal se poručík Borůvka zdvořile a zašípal po řadě dívek, z nichž některé byly jen v ručníčkách. Znatelně mu poskočil ohryzek. Z řady vystoupila smrtelně bledá okata blondýnka.

„Já,“ pravila skomírávým hláskem.

„Jmenujete se?“

„Alena Pešková.“

Poručík Borůvka vzdychl a řekl:

„Prosím, pojďte se mnou.“

* * *

„A vy jste ten rozhovor slyšela jasně?“ Poručík hleděl pátravě na dívku Alenu Peškovou.

„Slyšela jsem jen, co říkala Ester,“ pravila Alena. „Mně už ta tvoje pitomá žárlivost jde na nervy, říkala. Když mi nevěříš, tak sbohem. Adiē!“

„Adiē,“ pravil zamýšleně poručík Borůvka.

„To je francouzsky sbohem,“ pipla dívka.

Poručík Borůvka se jenom zachmuřil. Potom pravil: „A předtím říkala, aby na ni dotyčný nečkal, ano?“

„Ano.“

„Víte, kdo jí to volal?“

Alena sklopila oči.

„No —“ řekla nejistě.

„Povězte mi všechno,“ vzdychl poručík. „I to, čemu se říká drby.“

„Ano,“ Alena polkla. „Byl to Alberto Tossi. Ten italský jazzový zpěvák, co je teď ve Vltavě. Ona s ním Ester chodila.“

„Hm,“ pravil poručík Borůvka. „A na koho asi žárlil, nevrite?“

Alena znova sklopila oči. Poručík chvílkou čekal, pak řekl: „I drby, slečno. To není rádné ins-inds-to není žádné pomlouvání. Vaši kamarádku někdo zavraždil.“

Alena zvedla hlavu a pohlédla na poručíka velkýma černýma očima. Poručík Borůvka si rozpačitě sáhl na kravatu.

„No, vše, já ty drby sama nezroznám,“ řekla dívka. „Ale ono je to veřejné tajemství. Ona se Ester hodně stýkala se soudru-

hem —" malíčko zaváhalo, „se soudruhem ředitelom.“

„Hm,“ pravil poručík Borůvka. „Rozumím. A jinak?“

„Jinak nic,“ řekla Alena mnohem rozhodněji. „Ester nebyla taková — no — že by střídala chlapce. Tosiso měla opravdu ráda, ale soudruh ředitel — no —“

„Rozumím,“ opakoval rychle kriminalista. „A po té — aby se tak řeklo — odborné stránce byla slečna Nakoncová dobrá?“

Alena sotva znatelně ztuhla. „Jak to myslíte?“

„Myslím — ehm — jako baletka,“ odkašlal si poručík rozpačitě. „Jako kvalifikovaná tanecní umělkyně, myslím. V této revui měla přece tančit hlavní sólo?“

„Ano — to měla,“ řekla Alena a odmlčela se.

„Musela tedy být dobrá, ne?“

Aleniny černé oči zabloudily někam do rohu šatny, v níž seděla s poručíkem. Rada zrcadel násobil obraz dvojice: nesmílého muže v poděku staromědnímu sakru a krémek blondýnky v kupacím pláště.

„Fakt je, že Ester byla dobrá tanecnice. To byla,“ ozvala se divka váhavě.

Poručík z ní nespouštěl oči a pravil doučila tiše: „Ale?“

„Fakt je, že —“ Alena nař pohlédla téměř zoufale: „no — že původně měla to sólo tančit Žďárská.“

„Proč?“

„Protože — ale to jsou třeba opravdu jen drby.“

Poručík Borůvka neobyčejně zasmutněl. Kulatá tvář se mu protáhla a začal se podobat trudomyslnému bernardýnovi. Otázal se:

„Protože před slečnou Ester byla přítelkyně soudruha ředitela slečna Žďárská?“

Dívka přikývla: „No ano,“ řekla, ale doudala rychle: „Jenže předtím se to říkalo zase o Sikorské a předtím — to už ani nevíme o kom, takže to asi opravdu budou jenom drby.“

„Je na nás, abychom si je ověřili.“ Poručík Borůvka si odkašlal a obrátil list. „A teď mi řekněte, jak to bylo, když jste zjistili, co se stalo?“

„Strašně jsem se lekla.“

„Pochopitelně,“ řekl poručík.

„Pochopitelně,“ opakovala dívka jako poušek. „A začala jsem křičet. Pak se kolém mne všechny sběhly, a zrovna taky přišla Jana ze šatny, byla ještě suchá, tak

jsme ji poslaly k panu Zahálkovi — k vrátnému —“

„Jana?“

„Sikorská. Ona si zapomněla v šatně ručník, šla si pro něj a mezi ním —“

Blondýnce se zachvěl hlas.

„— se to stalo,“ dopověděl za ni poručík. „Jinak ze sprch neodešel nikdo?“

„Ne. Pan Zahálka přiběh a všechny nás tam zamkl.“

Poručík Borůvka se na dívku dlouze zadíval. Byla z toho leknutí dosud bledá a trošku se chvěla. Kriminalistovi se v očích objevil jakýsi stesk. Vzdychl.

„Děkuji vám, slečno Pešková,“ řekl a vstal.

* * *

Praporčík Málek zdvihl bílý kapasník, v němž spočívala drobná měděná nábojnici.

„Sedm pětašedesát,“ řekl. „Ležela na podlaze před kabinama. Vrah stál zřejmě přímo naproti sprše, kde se myla zavražděná.“

„Ano,“ řekl starý doktor Seifert. „Podle směru průstřelu můžeme soudit, že zavražděná stála zády k vrahovi a vrah vypálil horizontálně přímo na zátylky. Střela pronikla spodinou lebeční a vyletěla ústy.“

„Zbraň se nenašla?“

„Ne. Soudružka Jebavá —“ praporčík kývl k statné ženě v tmavém kostýmu, která se tvářila jako přistižená andělčíčka, „— provedla tělesnou prohlídku všech dam, než odešly ze sprch. Šatnu jsme taky prohledali. Ale —“ naklonil se k poručíkovi, „— ono to má jednu pikantnost — víš, Josef, že v tomhle divadle mají zázařenýho střelce?“

Poručík Borůvka povytáhl obočí.

„Říkal mi to vrátný,“ dodal Málek.

„Hm,“ kriminalista přelétl smutnýma očima šatnu, kde byl pro prohlídku větší neporádek než obvykle. „Pozvete sem vrátného a řekněte soudr — dámám, že se mohou obléknot.“

* * *

„Máme, prosím. Pana Krameše. Taky zpívá, prosím,“ vypovídá přeochotně vrátný a profesionálně zasmutněl. „Střílel, prosím, právě na slečnu Nakoncovou.“

Poručík Borůvka překvapeně otevřel ústa.

„Proč?“

„Měla to, prosím, ve smlouvě,“ řekl spěšně vrátný. „Ale nikdy ji, prosím, netrefil.“

„Až teď,“ ozval se ironicky Málek. Poru-

Kolaž: Empe

čík se po něm kárvě ohlédl. Opět se podíval na vrátného:

„Tak ať sem přijde pan Krameš.“

* * *

V šatně se objevil slušivý kovboj. Na hlavě měl černé sombrero, které mezi dveřmi smekl.

„Víte, co je to genickschuss?“ oslovil ho poručík Borůvka. Kovboj se rozpačitě usmál.

„Já, pane poručíku, anglicky neumím. Já tady sice dělám toho kovboje a zpívám ty westerny, ale jinak jsem ze Žižkova. To já mám tu angličtinu jen tak vobšechnutou z Laxiku.“

„Genickschuss je slovo německé,“ poučil ho poručík. „Znamená průstrel lebky přes zátylek.“

„No — děkuji za informaci,“ pravil kovboj rozpačitě.

Poručík Borůvka chvíli čekal, ale střelec nejevil známky, že by toužil něco říci.

„Vy umíte dobré střílet, že ano?“ zeptal se proto poručík.

„To jo, to umím. Já byval ještě před třema lety mistr ČSSR. Měl jsem jet na olympiádu. Jenže —“

„Jenže co?“

„Ale nic. Byli jsme přetím ve Švýcarsku. Na mistrovství Evropy. No a to víte.“

„Nevim nic,“ pravil poručík.

„Inu — Švýcarsko je země hodinek,“ řekl kovboj. „Tak jsem neodolal a pář jsem si jich přivez. Jim se to zdálo moc. Takže jsem na tu olympiádu nejel.“

Poručík Borůvka se zamračil. Kovboj uhnul pohledem.

„A co jste dělal pak?“ zeptal se poručík.

„Byl jsem nucený přejít k profesionalismu.“

„To myslíte tady to?“

„Inu — to taky. Taky ale dělám instruktora střeleckého oddílu Tesla Vysocany.“

„Hm,“ pravil starý kriminalista a vytáhl kapasník. Rozbalil jej a ukázal kovbojovi nábojnici. „Co říkáte tomuhle?“

„To je — jako z mé bouchačky.“

„Taky mám ten dojem,“ pravil poručík a na jednoduš, zcela nečekaně, prudce vylezl na kovboje: „Co jste dělal od konce generálky až do chvíle, kdy objevili tu vraždu?“

„Pane poručík! Já ji nezabil!“

Střelec vyvalil oči a chytal se za klopy saka. „Vždyť já měl Ester děsne rád! Vona byla taky ze Žižkova! Sám jsem ji učil střílet!“

„Kde? V střeleckém oddílu Tesla Vysocany?“

Kovboj zrozpačitěl.

„Ne — tady v divadle,“ pravil zkroušeně. „Udělali jsme si tu s holkama takovej —“

„No?“

Takovej soukromej střeleckej kroužek — stříleli jsme v rekvizitárně —“ najednou prudce pohlédl poručíkovi do očí. „Ale vždycky cvičejma, pane poručík! A na jevišti střílím slepáky. Vostrý jsou přece na jevišti stejně zakázany.“

„To vám taky,“ odsekli poručík. „Ale nebudete mi tvrdit, že se z té vaší pistole nedá střílet ostrýma.“

„No ně, to dá, ale na jevišti já zásadně vždychy jen slepý —“

„Slepý? A co je vlastně při té vaší produkci vidět?“

„No — přestreluju jako šnúrky takovej balónků, co visej Ester akorát nad hlavou —“

„Jak to, přestrelujete — slepýma?“

Kovboj se důvěrně usmál.

„Inu — vono je to celý podvod, pane poručík: Vám to můžu říct, teda vlastně musím. Von za pozadím sedí kulisák a ty špágáty přestříhuj, dyky jak střelím —“

„Aha,“ řekl poručík Borůvka. „Tak jděte zatím vedle.“

Málek vzal kovboje za ruku a otočil jim ke dveřím.

„A ať mi přinesou pistoli pana Krameše,“ zavolal za ním starý kriminalista. „A zatím mi sem pošli ještě jednou slečnu Peškovou.“

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

ZIVOT

Cílo 6/1991 Ročník 34

11

Chlebom a soľou vitali veľvyslankyňu ČSFR Krempašania Alžbeta Klukošovská a František Kovalčík

Na stretnutí v Jablonke. Zľava: Konzul ČSFR v Katowiciach Ján Jacko, veľvyslankyňa ČSFR Markéta Fialková, predsedka ÚV KSSCaS Eugen Mišinec a vojt jablonskej gminy Julian Stopka

VEĽVYSLANKYŇA ČSFR MEDZI KRAJANMI

Cesko-slovenským hostom vyhľadáva dychovka z Hornej Zubrice pod vedením Jána Soľavu

Posledná aprílová sobota a nedeľa (27.-28.4.) bola pre krajanov na Orave a Spiši neobvykle významná a vzrušujúca. Ani nie div, veď ich príšla navštíviť mimoriadna a spnomocnená veľvyslankyňa Českej a slovenskej federatívnej republiky Markéta Fialková. Sprevádzali ju: konzul ČSFR v Katowiciach Ján Jacko a druhý tajomník veľvyslanectva ČSFR Juraj Migaš.

Prvou zastávkou po ceste na Oravu bolo sídlo ústredného výboru Kultúrno-sociálnej spoľočnosti Čechov a Slovákov v Krakove, kde vzácných hostí privítal tajomník ÚV Eudomír Molitoris a súčasne oboznámil s aktuálnou kultúrno-organizačnou a hospodárskou činnosťou našej Spoločnosti, jej najdôležitejšími problémami a plánmi do budúcnosti. Po krátkom posedení nasledovala prehliadka novokúpeného domu Spoločnosti v centre Krakova, ktorý po nevyhnutnej oprave mal by plniť úlohu novej sídla ústredného výboru KSSCaS, krajanškého kultúrneho strediska a slúžiť aj iným účelom.

Pred obvodnou klubovňou v Jablonke sa v sobotu už od rána schádzali predsedovia miestnych skupín KSSCaS a krajanšký aktív z celej Oravy a netreplivo očakávali na stretnutie s najvyššou predstaviteľkou ČSFR v Poľsku. Zvitajalo bolo vzrušujúce a veľmi srdečné. Ani nečudo, veď po prvýkrát v dejinách oravskí

Slováci hostili u seba veľvyslankyňu Česko-Slovenska. Zdôraznil to počas uvítania i predsedu tamojšieho obvodného výboru KSSCaS Augustín Andrašák a súčasne pripomienul niektoré fakty z pohnutých dejín Oravy a krajanškého kulturného hnutia v tejto oblasti.

„Prišla som sa o vás niečo dozvedieť, aby som mohla lepšie brániť vaše práva a záujmy“. — povedala krajanom paní veľvyslankyňa Markéta Fialková. — „Viem, že máte hodne problémov, že nie všetky vaše požiadavky sú realizované... Nechcem vám veľa sľubovať, lebo sľubov ste sa už dosť napočúvali, no budem sa snažiť, aby sa na vaše práva nezabudlo... Česko-Slovensko a tak isto Poľsko smerujú do Európy. Keď sa tam máme dostať, jednou z podmienok je aj rešpektovanie ľudských práv, teda i práv národnostných menšín...“

Vyše dvojhodinové stretnutie, ktorého sa pri vedení Spoločnosti s predsedom ÚV Eugenom Mišincem a tajomníkom ÚV Eudomírom Molitorisom zúčastnil i vojt gminy v Jablonke Julian Stopka a člen predsedníctva ÚV a šefredaktor Života Ján Šternog, bolo veľmi žive až búrlivé. Krajania otvorené hovorili o všetkom, čo im leží na srdci, o svojich úspechoch a neúspechoch, radostach a starostiah, hoci tých posledných bolo neúmerne viac. Patriť z nim o. i. zavedenie slovenských bohuslužieb

v Jablonke a iných oravských obciach, tým viac, že ostatné menšiny v Poľsku už majú liturgiu v národných jazykoch. Spominali ešte stále existujúce prekážky vo vyučovaní slovenčiny, nedostatok učiteľov a nových učebníčkov, dvojjazyčné tabuľky, odstraňovanie slovenských pamiatok v sakrálnych objektoch, diskriminovanie krajanov pri vysielaní pracovníkov do Česko-Slovenska budú prijímaní do odbojárskych organizácií (ZBoWiD), útoky proti menšine tlači, popieranie jej slovenského pôvodu atď. Tak sa vlastne ukázal obraz života našej menšiny v celom povojnovom období. Neboli to však len stažnosti. Krajania poukazovali i na možnosti riešenia niektorých problémov (napr. pozvanie do škôl učiteľov zo Slovenska) a predkladali konkrétné návrhy, týkajúce sa medzičinným spojenia Oravy do jednej gminy, rozvinutia obchodnej pohraničnej výmeny so Slovenskom a pod.

Milým zavŕšením stretnutia bola krátká ukážka divadelného predstavenia, ktoré predviedli žiačky z Hornej Zubrice pod vedením učiteľky slovenčiny Vladislavy Bogaczovej.

V akých podmienkach pôsobia naše miestne skupiny mohla sa paní veľvyslankyňa presvedčiť na príklade Podvŕka, kde navštívila tamojšiu krajanškú klubovňu. Spolu s predsedom MS Jozefom Gribáčom milých hostí srdečne uvítali

Stretnutie krajanov s paní Markétou Fialkovou. II. tajomníkom veľvyslanectva ČSFR Jurajom Migašom a konzulom Jánom Jackom otvára predsedu OV na Spiši Anton Piovovarčík

Jablončania ešte nezabudli slovenské cirkevné piesne a niekoľko z nich v obvodnej klubovni zaspievali

Spišskí krajania na stretnutí v Krempachoch

Oravské kroje v Podvuku sedeli vzácnym hostom ani uliate

Krajania na stretnutí v Novej Belej

Veľvyslankyňa ČSFR v spoločnosti tajomníka ÚV KSSČaS Eudomíra Molitorisa medzi novobelskými krajanmi

Zápis do pamiatkovej knihy v Jurgove

členovia miestneho divadelného krúžku, ktorý pôsobi veľmi aktívne pod vedením Márie Gribovovej. Počas družnej besedy podvľčianski ochotníci porozprávali o svojich zážitkoch z divadelníckej činnosti a na záver sa predstavili aj ako známení speváci oravských pesničiek. Vystupujú, pravdaže, v oravských krojoch, tak pekných, že paní Markéta Fialková neodolala a jeden z nich si vyskúšala. Sedel ani uliaty. Taktiež neveľkú, ale vkusne zariadenú klubovňu majú krajania v Dolnej Zubrici. Práve v nej nacvičovala miestna dychovka, ktorú naša Spoločnosť vybavila hudobnými nástrojmi. Kým predseda MS Vendelín Vengrín s manželkou pripravovali malé pohostenie („Ved by sme sa do zeme prepadli“), — hovorili, — „keby aspoň trochu neokoštovali,“) dychovka za hrávala hosľom niekoľko rezkých pochodov. Ako povedal kapelník Ján Soľava, nacvičujú len 4 roky ale už sa môžu pochvaliť niekoľkými peknými umiestneniami na prehliadkach. Vedia už toho hodne. Keď prišiel čas rozlúčky — zvučné, melodické tóny zubrickej dychovky ďaleko vyprevádzali milých hostí.

* * *

Nedeľa, druhý deň návštavy veľvyslankyne ČSFR patril Spišu. Cesta viedla najkrajšími

záklutiam tohto regiónu — fridmanskou rovinou, cez Falštin, Nedecký zámok, lapšanskú dolinu a Tribš do Novej Belej. Prvé kroky pani Markety Fialkovej viedli do miestneho pamiatkového kostola, kde sa práve odbavovala slovenská sv. omša.

Po bohuslužbách a srdečnom uvítaní, počas ktorého na počesť tak významných hostí vyrávala miestna dychovka pod vedením Emila Cervasa, sa v klubovni MS KSSČaS uskutočnilo stretnutie s novobelskými krajanmi, ktoré otvorila predsedníčka miestnej skupiny Spoločnosti Júlia Šćureková.

„Včera som bola na Orave“, — povedala na úvod pani veľvyslankyňa, — „a vypočula som si tieľko sťažnosti, tieľko smutných správ o živote tamojších krajanov, až ma srdce bolelo... Iste aj vy máte svoje ľažkosti ja som prišla k vám, aby som ich lepšie poznala. O vašich problémoch som už viackrát hovorila s predstaviteľmi Poľska, ktorí ma uisťovali, že chcú dodržiavať práva národnostných menšín...“

A potom sa rozhovorili novobelski krajania. Hovorili o všetkom úprimne a bez okolkov, čo ich trápi a teší. Teší ich, že si dokázali vypojať slovenské bohuslužby, aj keď za cenu osiemročného uzavretia kostola, že majú školu so slovenským vyučovacím jazykom, jedinú na Spiši. Vďačia to predovšetkým sebe, pevnému

národnemu povedomiu a vytrvalosti v boji za to, čo im právom patrí. Znepokojuje ich však a rozhorčuje to, že aj dnes, keď Poľsko bude demokratický štát a smeruje k Európe, vzťah k menšine, najmä v oblastiach jej osídlenia a okoli, sa nezmenil. Chceli by už pokojne žiť, no naďalej musia čeliť rôznym útokom a násilnej polonizácii. Netrpeplivo tiež očakávajú na otvorenie hraníc, aby mohli bez prekážok navštievovala starú vlast a príbuzných. Otázkam nebolo konca kraja...“

Mimoriadne slávostné a srdečné bolo stretnutie v neďalekých Krempachoch, kde sa v miestnom kultúrnom dome zišiel krajanský aktiv z celého Spiša. Veľvyslankyňu a sprevidzajúcich ju diplomatov uvitali Krempašania podľa starodávnej obyčaje — chlebom a soľou, po čom miestna hasičská dychovka zahrála čs. štátnej hymnu.

Stretnutie otvoril predseda spišského obvodného výboru Spoločnosti Anton Pivovarčík, ktorý stručne porozprával o krajanskom dianí na Spiši a za najväčší úspech slovenskej menšiny v Poľsku uznal fakt, že napriek nepriaznivým podmienkam v období totalitného režimu ešte existuje a zachovala si národné povedomie.

POKRAČOVANIE NA STR. 16

Cestár

Ked' zavítam do kraja svojho deťstva a vystúpim z vlaku, prejdem krátku vzdialenosť k nádražiu, zistím, že autobus odíde až o dve hodiny, vyberiem sa do rodiska pešo. Vždy si hovorievam, že budem omnoho skôr v rodnej dedine než autobus. Len čo som prešiel cez les a pole, z roka na rok sa mi ľahšie chodí, mnohé chodníky zarastli krovím, takže človek niektoré hniezda šikovníkov musí obchádzať a neraz zistí z chodníka. Koľko trávy všade, akoby dobytok tu nemali. Ked' som vyšiel na cestu v hore som si nevšimol, že sa chýli k dažďu. Neurobil som ani páč krokov, ked' začalo pršíť a onedlho sa spustil leják, a to taký, že som musel hľadať útočište, kde by som sa mohol schovať pred ním.

Ponáhľam sa k ďalšiemu, na ceste pri potoku pod dedinou, bližšie a čo nevidím. Sedí si pod ľučnou pokojne dedko, prichádzam k nemu bližšie. Poznávam ho. Ved' je to môj príbuzný, ktorého som v lete vídal pásť zahumienkovú kravu, v auguste kosiť pastviško, alebo sušiť seno. Videl som ho, ako si odnáša plný batoh sena do dediny. Ked' som išiel v jeseni, zbadal som ho v mladej brezine, ako robí metly pri ohňiku, nastačil mi odpovedať ani na pozdrav, lebo pri ich viazani si pomáhal aj zubami. Ba raz som ho videl ako vynášal vrece plánok z lesa, aby po prvých mrazoch boli chutnejšie. Keď si sa nimi ponúkali priadky alebo páračky. Nehlásil som sa k nemu, ved' si na mňa ani nepamätať. V jeho dome bol som ako dieťa niekoľkokrát so svojou babičkou.

Spustil sa silny leják, nebudem sa stavat pod druhú jelšu, nuž som sa pustil k dedkovi. Zrejme už asi ofutoval, že ma volal k sebe a asi si ma s niekym zmýlil. Myslel som si, že sa mi bude sťažovať na nízky dôchodok, nuž pokrém plecami a veru ani náhodou mu nepoviem, že pracujem v meste. Tým sa to možno všetko skončí.

Ked' tu mi hned' vrazil:

— Dobrý dáždik, hodný zlata. Za chvíľu prestane pršíť. Len podte, zmestíme sa.

Ked' som prišiel pod jelšu, zrazu sa odmlečal. Začal si vyprázdnovať vrecká na kabáte. Ak ich tak čistil, spadol mu čosi na zem. Pomaly sa zohol a vložil si to do nohavice. Trochu ma to škrelo, že som mal začať hovoriť prvý, ale nevdojak som začal rozmyšľať nad tým, prečo teraz pracuje na ceste. Obzrel si ma ešte raz, nevydržal a vráv:

— Už som mal byť pomaly aj doma, ale vedúci mi rozkázal, aby som postinal krovie na zákrute, tak som sa zdržal a ako na potvoru začalo pršíť...

Nemal som v úmysle sa mu predstavovať, ved' od čias, kedy zomrela moja babka, rodičné vzťahy sa popretrhali. Svojou prítomnosťou som ho nechcel obťažovať, neprial som si, aby sa ma začal vypytovať, hoci by to bolo neviem čo. Dlhé roky som ho iba pozdravil a šiel ďalej. Teraz už som cítil, že ďalej stáť pod jelšou a nič nehovoriť už nemôžem, videl som mu na očiach, že sa chce so mnou zhovárať. Nebol to iba obyčajný starecký zvyk, ale mal som pocit, že ma pozná, ale nemal odvahu mi to povedať. Ved' nie je možné, aby niekoľko rokov v meste ma tak zmenilo, že sa už vôbec neponášam na svojich blízkych v okolitých dedinách. Aby reč nestála, som sa opýtal.

— Zdá sa, že tohto roku priekopy nebudú pokosené. Ved' len stále prší a je v nich plno vody.

Dedko navidomoči ožil a hned' sa pustil do vysvetľovania:

— Predtým som to robieval rád. So starcou sme mali kravičku, takže na obed vždy som priniesol za batoh trávy. Potom sme

ju v sade vysušili a zmiešali s našim senom z lúk, aby ho bolo viac na zimu. Ved' zbytočne sa nehovorí, že krava potrebuje štyri vozy sena na zimu na každú nohu jeden. Ale kedy starká mi zomrela, hovorím synovi: „Budem sa starat o kravu, treba ju dojíť a vy budete mať mlieko pre seba, aj pre mňa niečo zostane.“

Nie veru, nesúhlasili, že okolo kravy je moc, roboty, že po práci si chce oddychnúť, predal som ju, kedy ju nepotrebuje, ja ani toľko.

— Čo by ste robili na mojom mieste? — opýtal sa ma.

Úprimne povedané, kedyže som cestoval celú noc, viete koľko je ľudi vo vlakoch v letnom čase. Stál som skoro celú noc, išli na mňa, driemoty, kde som stál alebo si sedol. Potláčal som zívanie, pod vplyvom vlnkého počasia, najradšej by som si bol dal niečo pod hlavu, hoci aj kameň, ľahol si na chvíľu. Možno by som aj zdriemol, ale otázka ma prebrala. Nuž povedal som, čo ma napadlo.

— Nikdy som nestál pred takým rozhodením. Neviem vám povedať, hoci sa mi zdá, nepochopiteľné, veď mohli mať mlieko, maslo, syr zdarma. K tomu všetko ešte domáce, — ako vidieť nepoprel som v sebe mestského človeka.

Ale dedko pokračoval s väčším rozohnením:

— Kravu nechcú, lebo vraj v lete na dvere sa nedá ani dýchať, vykrikovala nevesta celá bez seba. Deti už im dorastajú. Vraj nikoho si preto nemôžu pozvať k sebe, dvor tak stihne krava zašpiníť, že by bolo treba jedného človeka len na samotné zamietanie. Nečudoval by som sa, keby to povedala nejaká študovaná, ale moja nevesta, ktorá vyrástla ozaj veda hnoja, nevadilo jej to, kým boli malé deti. Poviem, že nešlo mi ani tak o kravu, ale skôr o to, aby som sa

mal okolo čoho motať. Ešte mi nevesta povedala: „Netreba kravu, lebo v obchode mlieka je dosť.“ Povedal som jej: „A ty každý deň chodíš do roboty, šít texasky a obleky a pritom v obchode majú toľko texasické, že až ich predávajú.“ Pozrie sa na vás, akoby je človek večeru chcel zjest.

Ked' som kravu predal, začal som chodiť do družstva. Ked' doma znova začnú rozprávať, či som sa vraj nenarobil dosť za života, že som iba na posmech, že im robím hanbu. Určili mi aj cestu, kuchynu, predomie a lavičku pod jablonou. Keďže na družstve už teraz je sama mechanizácia, v rastlinnej výrobe už roboty takmer niet, tak som sa dal k cestám. Čo na to poviete, nevybral som si dobre? Nikdy som si nemyšľal, že na cestách možno tak dobre zarobíť, a to veru nielen v lete, ale aj v zime.

Zase ma vyzval, aby som zaujal stanovisko k jeho problému, ale teraz už skutočne začala na mňa prichádzať únavu, len horkoťačko som sa prinulil ho vypočúť. Preto som po prvýkrát prepocul jeho otázku. Okrem toho sa mi zdalo, že hľadám ani nepotrebuje moju odpoveď, že k záveru už sám dospel. Zmlkol, otriasol som sa, zároveň zahnal driemoty a neviem kde sa to vo mne vzalo, že som mu povedal:

— Nuž, kedy ešte vládzete, okrem toho ste na čerstvom vzduchu, čas vám rýchle uteče, koniec-koncom aj si prilepšte k dôchodku, nezdá sa mi i to také zlé a neviem prečo by to malo niekomu vadiť, veď bezpečne vás neplati kvôli veku.

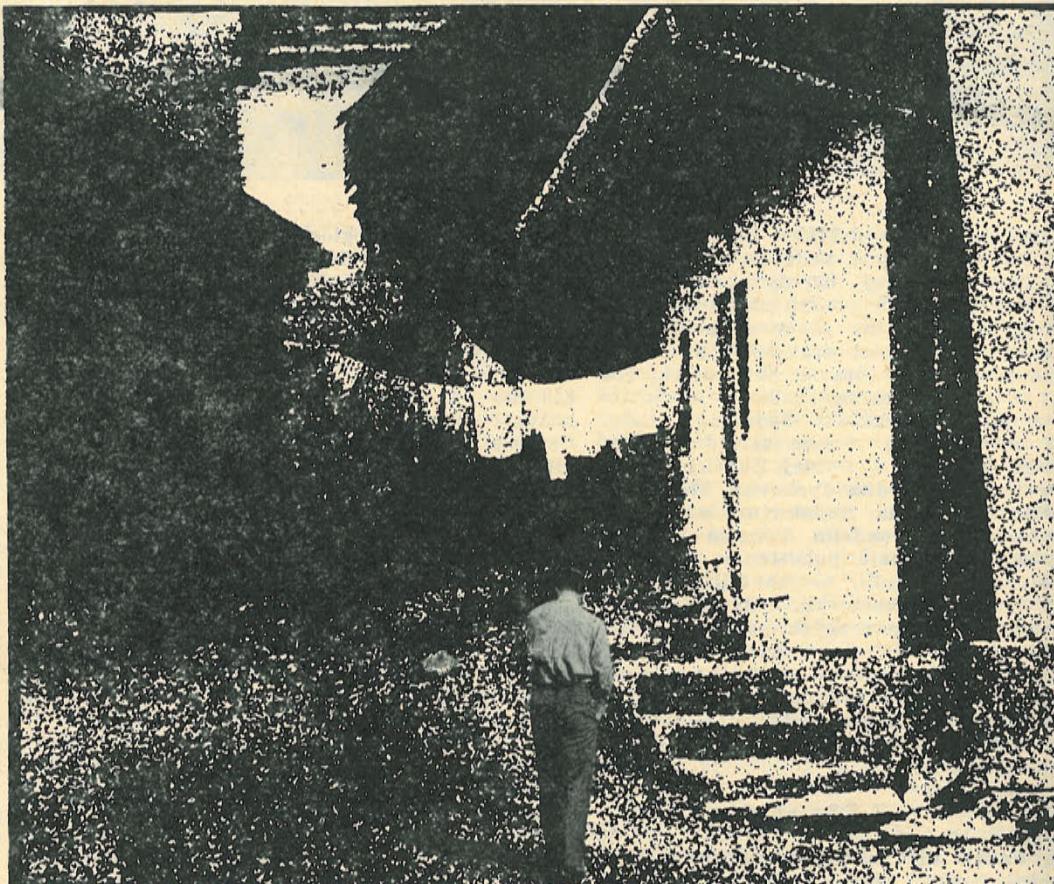
Hned' mi začal odpovedať a skutočne, akoby ma ani nepočúval, čo som mu povedal:

— Ked' sa na vás tak dívam môžem sa vás opýtať, kam idete? Zdá sa mi, že som vás tu už niekedy videl, vidím, že chodník dobré poznáte, len oblečením sa neponášate na tunajších ľudi. Okrem toho v robotný deň, a tak šumne oblečený.

Tejto otázky som sa najviac obával odvtedy, čo som ho zbadal. Myslel som si, že sa jej vyhnem. Ved' pršalo, bolo toľko tém na rozhovor. Nezostávalo mi nič inšie, len sa tváriť, že som ju nepočul. Zostať pod jehľou ešte chvíľu a čo najskôr odísť. Vedel som, kedy mu poviem kam idem o odkiaľ pochádzam, rečiam nebude konca-kraja.

Victor hučal v korunách stromov, akoby prikával môjmu spoločníkovi, že ešte chvíľu

Koláž: Empe

musí stráviť v jeho prítomnosti. V každom prípade som už nemohol ďalej mlčať, keďže som videl, že do otázky vložil svoje starecké pozorovanie.

Ani neviem ako zo mňa vyhľoko:

— Som Ochintov.

Dedko ožil. Akoby vymazal niekoľko desaťročí zo svojho života. Začal si ma obzerať, prekvapený a stále opakoval: — Tak ty si Ochintov? No kto by to povedal. Prepáč mi, človeče, že som ťa hned nepoznal. Ved' moja matka bola od Vás, neviem či sa pamätaš na svojho dedka, vieš akí sme my boli kamaráti, keď sme sa stretli na muzike alebo na jarmoku? Taky je už svet. Stretneš pribuzného už nielen vo svete, ale skoro vo vlastnej dedine a ho nepoznáš. Akoby som ťa mohol poznati, vedať ty si ešte ako dieťa odšiel preč z domu. Keď ťa na teba tak dívam, hádam sa trochu aj ponášaš na svoju babku, dobrá to bola osoba, dalo sa s ňou rozumne pozhovárať, aká to bola krasavica, keď sa vydávala. Tvojho otca som nedávno videl, zostarol už. Tak ty si Ochintov, no toto.

Už som vedel, že nebudem počuť šum dažďa, ani stekanie vody na jelšach. Dúfal som, že onedlho sa rozlúčime a každý z nás pôjde svojou cestou. Predtým, než si podáme ruky ako sa na pribuzných sluší a patri. Ale dedko chcel počuť prečo idem do svojho rodiska, lebo vrazil nepočul, aby niekto zomrel, nedajbože, vydával sa, alebo ženil syna. Považoval som za svoju povinnosť porozprávať mu dôvod svojej návštavy.

— Brat ma totiž požiadal, či by jeho dcéra nemohla študovať v meste, žiaľ, dosť ne-

skoro si na to zmysleli, tak chcel som to poponáhľať.

Keď tu dedko ma preruší:

— Rozumiem, máš im pomôcť, aby sa ich dcérka dostala na školu, na druhom konci republiky, akoby tu ani škôl nebolo dosť. Tak preto dnes až dvakrát behali do mesta, tak to boli kvôli tebe. Nuž potrebujú ťa, keď tak behajú, preffčali popri mne, tvárlili sa, že ma ani nevidia, hoci som taký blízky ich pribuzný. Naozaj, ako ťa našli. Majú skutočne všetko, plné pivnice vína, zavareného mäsa, už im chýba len to, aby ich dcérka študovala v čo najväčšom meste, lebo na to majú, môžu si to dovoliť, nech sa ostatní dívajú. Vidím, že horko-ťažko sa držíš na nohách od únavy. Celú noc si nespal, ale pomyslel si si, že či by sa tak oni námahali, keby si ty niečo potreboval? Poviem ti jednu vec, hoci to na mňa aj vyzradiš. Družstvo rozdelilo repu podľa čísel na parciely. Vieš čo spravia tvoja švagrínka? Doteraz ju ani neokopala. Ze ona nerobí na družstve, ale nasadí na svokrovom záhumienu zemiaky, kapusty, jačmeňa pre sliepky, to už je niečo iného.

Náš rozhovor dedka tak rozrušil, ako som si všimol na zákrute krovie mohlo pokojne rást, ani na um mu nezislo ho vytínať, tak sa pohrúžil do našho rozhovoru a musím priznať, že ma to začalo zaujimať. Ved' skutočne som nikdy nemal času sa s nimi pozhovárať alebo ich pozorovať. Tu dedko znova pokračoval:

— Tak si vybrali školu v čo najväčšom meste. Dúfam, že tá škola sa nachádza aj

na hlavnej ulici, a to v najväčšej budove, aby každý vedel, kde sa ich Marča učí... Počkaj, keď ju príjmu, rýchlo na ťa zabudnú, aby ti nemuseli nič dať, ani toľko, koľko si vynaložil na cestu. Považujú si to za povinnosť, že im máš vyjsť v ústrety, vobec ich nezaujíma, či si zdravý, či si možno cestovať a ostatné veci.

Dlhlo sme sa ešte zhovárali. Moje driemoty odvial vietor, boli kdeši za horami za dolami a ako som si všimol, už dávno prestalo pršať a my tu stojíme a zhovárame sa. Nemal som odvahu ani sa mu podčakovať, alebo mu vyracať jeho myšlienky, vedať naozaj išlo o môjho brata, s ktorým som sa už dlho nezhováral.

Na zákrute sa objavilo nákladné auto. Na korbe bolo niečo naložené a podľa všetkého to vodič viesol do mesta. Mladý vodič zastavil pred nami. Spustil sklo na kabíne a veselo vrávil:

— Ako sa máme dedko? Dúfam, keď pôjdem naspäť tak to krovie už na zákrute neuvidím, lebo práve som sa zhováral s vaším vedúcim a ma ubezpečoval, že môžem jazdiť so zažmúrenými očami a ako vidím sa mýli.

Dedko mu nič neodpovedal, len mávol rukou, že skutočne, keď pôjde naspäť po kroví už nebude ani stopy.

Keď sa mi zdalo, že vodič začína štartovať motor, poprosil som ho:

— Nevezali by ste ma do mesta?

Vodič otvoril dvere na kabíne a dedkovi som rýchlo podal ruku, ako sa na pribuzného svedčí a patrí.

svoje osobné veci i šatstvo. Bez nej bol dom len prázdnou škrupinou. Všimol si, že pri vstupnej bránke bola ceduľa „Na predaj“. Nemal sa s kým spojiť. Ani za svet nevedel, s kým by sa mal porozprávať. Siel späť.

Na druhý deň zavčas ráno ešte pred odchodom do práce zavolał Elaine domov. Aspoň že mám Elaine, pomyslel si. Hoci bez domu a bez peňazi, ale majú jedno druhého. Mohli by si zohľadať niekde nejaký bytik. Ak budú v práci obaja úspešní, dačo si zožený. Jej hlas v telefóne bol rozrušený a natešený. Kým stihol niečo povedať, vysypala mu novinky.

— Ach, Ralf. Chcela som ti zavolať. Niečo sa stalo a zrejme to všetko trochu zmení. Viem, že Minnie nikdy neopustí — vedať je tu dom a peniaze, na ktoré musí mysliť. Nakoniec sa s nami muselo niečo stať. Eutujem. Môj očko sa zoznámilo s úžasnou ženou a odchádzajú spolu. Zoznámili sa na kurze španielčiny. Odchádzajú do Bedormu, kde si otvoria vináričku. Požiadali ma, aby som išla s nimi. Budem pracovať v bare. Je to vynikajúca príležitosť. Som si istá, že pochopíš, prečo si to nemôžem nechať ujsť. Odchádzame už dnes. Zaželať mi veľa šťastia. Keby si chcel, mohol by si nás prísť pozrieť.

Urobila prestávku, aby to všetko strávila a potom pokračovala: — Aha, mimochodom, je tu ešte jedna nepríjemná správa. Môj šéf zistil všetko o mne aj o ťebe. Povedal, že sa mu nepáči, ak sa také veci dajú v jeho úrade a prepustil ma. Ale to nič. Ani ty si ho nepotešil. Ak chceš vedieť, poletiš aj ty. Ty by si však nemal mať problém s novým mestom. Už musím bežať. Pošlem ti pohľadnicu. Čau — a bolo to pekné. Myšlim to naozaj.

Telefón zostal hľuchý. Ralf zložil slúchadlo. Nevedel, čo má robiť. Pomyšlel si, že vezme auto a pôjde sa prejsť k útesom. Na nešťastie zakopal o malý konferenčný stolík a rozobil vázu. Spadla mu horiacia cigareta a spálila si nohavice. Buchol dverami a rozobil drahú okennú tabuľu. Nalial si a pohár mu spadol na koberec.

„Radšej teraz na vrchol útesu nepôjdem“ pomyslel si. Musel uznať, že by sa všetko mohlo skončiť zle. Musí si uvedomiť, že je naozaj rozrušený. Musí vziať do úvahy, že smoliarom je on. Nie Minnie. Minnie rozhadne nie.

CLARE F. HOLMESOVÁ

Nesťastná náhoda

Ralf sa rozhodol, že svoju ženu Minnie streči, aby spadla z útesu. Nebolo to impulzívne rozhodnutie. Už viac mesiacov rozmyšľal nad touto vecou. Nikto by ho nepozrieval. Ved' Minnie mala smolu na nesťastné náhody — rozbijala šálky, odtrhávala kľučky na dverách, padala dolu schodmi. Bola však aj veľmi atraktívna a — každý ju mal rád.

Ako tak sli pieskovými dunami za prijemného letného večera, zboru ju pozoroval. Aj on kedysi miloval jej gaštanové vlasy, modré oči a postavu. Teraz už je však unaavený. Chce zmenu.

Ale keby sa potkala a spadla dolu, uľahčilo by to jeho plány. Celý svet by uveril jeho historke o nešťastnom páde. Z celej sily by sa snažil, aby jeho smútok vyzeral skutočne. To by nebolo až také ťažké, vedať celé roky strávil zdokonaľovaním umenia pretváry.

Škriabali sa hore, smerom k vrcholku útesu. Ralf bol vysoký, fešák — prvotriedny obchodník. Mnohí tvrdili, že je vydarený vtáčik. Uvažoval o celej veci. Dom, v ktorom bývali, bol napísaný na Minnie, pretože ona tento majetok zdedila. Slušné peniaze mala aj v stavebnom podniku. Nemala iných pribuzných. Keby Minnie umrela, všetko by bolo jeho. Táto perspektíva ho premohla. A potom... nuž, potom by prišla Elaine.

Elaine bola šéfovou sekretárou, štíhla blondinka, o desať rokov mladšia než on i Minnie. Ich vzájom sa vyuvinul veľmi rýchlo. Bol do nej úplný blázón, aj ona do neho. Už sa jej aj sptával, či by pri ňom zostala, keby bol voľný. Prirodzene, že mal na my-

sko si rozvod s Minnie. Povedala, áno. Takže ona chce, v ceste stojí len Minnie, smilinka.

Dostali sa na vrchol útesu. Pred nimi sa rozprestieralo more, vietor silne fúkal. Čas i miesto boli vynikajúce. Len trochu sotí a telo sa strati, spadne dolu a nehybne ostane ležať na pláži. Aj sam aj peniaze budú jeho. A čo je dôležitejšie, aj Elaine.

— Ralf, — ozvala sa Minnie, — chcem ti niečo povedať.

Počul to len ako ozvenu zďaleká, má za sebou až príliš veľa rokov načúvania jej rečiam o nepodstatných veciach.

— Ralf, — zrazu sa k nemu dostal naliehavý tón jej hlasu. — Ralf, naozaj ma to mrzí, ale musím ťa bolestne zraniť. Odchádzam od teba.

Ralf zrazu citil čosi, čo ešte nikdy nepocičil. — Odchádzaš odo mňa? — zopakoval, len čo bol schopný prehovoriť. — Ako by si mi mohla niečo také urobiť?

— Už ma nič nezastaví. Urobím to. Vedať vieš o tom mojom kurze španielčiny na inštitúte? No, minulý semestier som sa tam zoznámila s istým mužom. A teraz... máme sa radi, Ralf. Už ťa nemilujem. Prižmúrila som oči nad tými tvojimi nekončenými flitrami, nad tvojou zlomyseľnosťou i klamstvami. Viač to však už neznesiem. Odchádzam od teba hned teraz.

— Ale čo dom? — vykrikol Ralf. — Kde budeš bývať ja?

Budeme to musieť urobiť inak, Ralf. Dom predám. Už som si aj vybrala peniaze zo stavebného podniku. Ideme do Španielška a otvoríme si tam bar. Na tento podnik budem potrebovať všetky peniaze. Takže, ako vidíš... — Minnie sa prudko obrátila a rozhonie odišla od kraja útesu. Ralf šiel za ňou. Zdalo sa, že zacitila isté nebezpečenstvo a rýchlo zamierila do bezpečia, na parkovisko. Ralf ju nasledoval. Keď budú v aute, snáď ju nejaké prehovori. Ich manželstvo sa mohlo skončiť aj inak. Nenechá sa ubiť takýmto bizarným zvratom udalosti. Na parkovisku Minnie nezamierila k jeho autu, šla smerom k inému. Za volantom Ralf uviel muža, ktorého tvár mu bola povedomá. Muž otvoril Minnie s úsmievom dvere. Ohromený Ralf len pozeral, ako odchádzajú preč.

Späť riadił opatrne. Musí jej niečo povedať, keď príde domov. Dom však našiel podozrivo prázdný. Minnie si vzala všetky

KRAJANIA SPOMÍNAJÚ

40 ROKOV JABLONSKÉHO LÝCEA

Sliapali sme dlhšie do kopca, tak ako to už na oravských dedinách býva, k domu Antonu Baligu. Chceli sme sa dozvedieť a vypočuť si jednu zo spomienok tých, ktorí stáli pri zrade myšlienky — založiť slovenské lýceum a bojovali o jej realizáciu.

Lýceum v Jablonke vzniklo v roku 1951. Toho roku slávi svoje jubileum. Uplynulo už 40 rokov odvtedy, čo prví študenti vkrúčili na pôdu lýcea, aby sa zdokonalili v rodnom jazyku, aby získali vzdanie a aby slovenská Orava a Spiš v Poľsku získala svoju vlastnú generáciu inteligencie. Zrod gymnázia právom patrí k najväčším úspechom v krajanskej práci. Preto sa naša redakcia rozhodla zaspomínať si spolu s tými krajanicami, ktorí svojou odvahou, neoblomným postojom a všetkými vtedy dosažiteľnými prostriedkami húževnatko bojovali o svoje lýceum.

Zaklopali sme na dvere typického orav-

ského domku. Otvorili nám dnes už vyše 82ročný Jablončan kraján Anton Baliga.

„Pamäťate sa ako to vtedy bolo?“

„Akoby nie“, odpovedal nám vekom a prácou zrobenný kraján, ale pri spomienke na odvážne a tažké roky čulý Baliga.

Začalo sa rozpamäťanie a spominanie...

„Iniciatíva mat slovenskú strednú školu, vysla samozrejme z našej krajanskej Spoločnosti. Vtedy mala niečo cez dva roky, pretože u nás bola založená koncom roku 1948. Chceli sme mať v prvom rade dobré slovenské školstvo. My krajania sme sa podielali už na zorganizovaní prvej slovenskej základnej školy, ktorá vznikla v roku 1947. Ani to nebolo jednoduché, už vtedy nám robili poľské orgány problém. Pri zápisoch detí do školy vyzádovali krstné listy, za ktoré chceli farári vysoké poplatky, alebo ani nepustili rodičov na faru, kým sa zápis neskončili. (Na základe Dodatkového protokolu z r. 1947 bola poľská strana prinutena otvoriť prvé slovenské školy. Boli dve: na Spiši v Nižných Lapšoch a na Orave v Jablonke — redakcia.)

Chceli sme teda, aby sa naše deti učili v svojej rodnej reči nielen na základnej škole, ale aby mohli pokračovať ďalej, aby mali svoje lýceum. A tak sme si spomedzi krajancov zvolili prípravný výbor, v ktorom som bol ja, Alojz Šperlák, Ignáč Kašprák, Eugen Kott, Jozef Soňava, Ján Kovalík, Ludoš Tokár, Ignáč Kučkovič, Andrej Cisárik. Pamäťam si ten deň, keď richtár pri kostole oznámil, že bude zápis do slovenskej školy, do lýcea. Na dverach starého lýcea, dnes internátu, bola vylepená vyhláška o zápise, ktorá však okamžite zmizla. Veľmi ma to zamrzelo a tak sme vylepili ďalšiu. Keď sme sa tam prišli pozrieť popoluďnú, aj s nebohým učiteľom Alojzom Polušom. Vyhláška tam opäť nebola. Rozčulení sme sa išli spýtať vtedajšieho riaditeľa základnej školy Václaviaka, prečo sa takéto niečo robí ako je to vôbec možné... Václaviak už vtedy vedel, že sa stane riaditeľom našeho lýcea tu v Jablonke. Rozhodli sme sa, že máme jedinú možnosť, ako sa o zápis všetci dozvedia a o tom, že sa zakladá nové lyceum, ak začneme správu roznašať z domu do domu, medzi všetkých krajancov. Potom sa zišli v Jablonke ľudia z celej Oravy a začali sa zapisovať prví budúci študenti na naše lýceum. Pamäťam sa, ako sme vtedy rozmyšľali i lýceum nebolo niečo navyše pre nás, ale že nám Slovákom v Poľsku patrí, tak akoby to správne malo byť v národnostnej politike. Po zápise sme šli do kostola a spievali sme: Hej Slováci ešte naša národná reč žije...

Boj o lýceum, o to, aby vôbec vzniklo,

nebol však taký jednoduchý. Stáli proti nám na jednej strane — školský inšpektorát v Novom Targu. Neboli tam dobrí ľudia. Spomínam si na vysokého chudého inšpektora Labudu, ktorý sa stále vykrúcal a nedalo sa s ním dohodnúť. Na druhej strane nechceli dopustiť, aby vzniklo lýceum samotní Poliaci tu medzi nami. Iniciatívu krajancov rozbíjala aj rodina Machajcovcov.

Pozemok pre lýceum dal urbár. Samozrejme po veľkých hádkach, pretože Poliaci nechceli mať na Orave žiadne slovenské gymnázium. Pozemok, na ktorom stojí lýceum, bol predtým trhoviskom. Naši odporcovia chceli, aby bol využitý na iné účely. My sme ich však prehlasovali. Pamäťam sa na jedného z nich, ktorý po prehlasovaní povedal, že Slováci si zaslúžia, aby sa ich deti išli učiť do maštale...

Dalších dôležitou otázkou bol problém finančný. Vymeranie pozemku, rekonštrukcia zničenej budovy, to všetko potrebovalo veľa peňazí. Naši krajania boli však vtedy veľmi vytrvalí. Robili všetké záberky, organizovali zábavy, gazdinky predávali doma tkané koberce, všetok výtažok išiel na založenie slovenského lýcea. Najviac peňazí sme získali z krajanských zábav.

Priestory lýcea boli obmedzené a tak sme z týchto peňazí v r. 1955 začali budovať novú školu. Nové lýceum malo byť čisto slovenské. Poliaci však robili všetko preto, aby sa tam zaviedla vyučba poľštiny. Krajania nechceli o tom ani počuť „Úrady si však vynútili svoje. Po otvorení novej budovy sa lýceum stalo dvojjazyčné. V jednom krídle bolo vyučovanie slovenské, v druhom poľské. Taktôto to bolo ešte za prvého riaditeľa Václaviaka. Ďalším riaditeľom bol Pius Jablončan, za jeho éry začal už tvrdý boj so slovenčinou. A tak v roku 1965 zrušili slovenské lýceum a zaviedli tu slovenčinu iba ako nepovinný predmet. Tak je to, ak sa nemýlim, dodnes...“

V izbe krajania Baligu zostało ticho... nedopovedané ticho...

Mohlo sa viac žiadať od jednoduchých ľudí, ktorí dokázali bojať s poľskou administratívou, nielen srdcom ale i umom, listami, stažnosťami, s odvolaním sa na všetky svoje práva, este viac?

Možno by toľko nedokázali ani právni vyzbrojení najsilnejšou znalosťou legislativity... Možno, keď ako sa hovorí hlavou sa proti múru ísť nedá.

Lýceum má svoju história. A dodnes sa vie, kto bol jej autorom. Ďakujeme za spomienku.

Zaznamenala: HENRIETA KRIŠTOFOVÁ

VEL'VYSLANKYŇA...

POKRAČOVANIE ZO STR. 16-17

Podobne, ako počas predošlých stretnutí aj v Krempachoch dominovala problematika nerešpektovania všetkých práv národnostných menšíns. Krajania však poukazovali nielen na problémy so zavedením slovenských bohuslužieb (sú len v Novej Belej a Krempachoch) vo všetkých spišských obciach a s výučbou slovenčiny na základných školách, ale zároveň zdôrazňovali požiadavku vhodného zastúpenia slovenskej menšiny v parlamente a zakotvenia národnostných práv v Ústave Poľskej republiky. V súvislosti s požiadavkou otvorenia hraníc nastávali i potrebu otvorenia riadnych turistických prechodov v Lysej nad Dunajcom a Podspádoch pri Jurgove. V tomto kontexte tiež navrhovali rozvinutí pohraničného obchodného výmenu poľnohospodárskymi produktami so Slovenskom. Dis-

kutujúci zdôrazňovali, že pre našu menšinu má obrovský význam možnosť štúdia čo najširšieho kraja krajanskej mládeže na stredných a vysokých školách na Slovensku, no súčasne vyjadrovali znepokojenie klesajúcim záujmom Matice slovenskej o naše krajanske hnutie. Podotýkali tiež, že by bolo účelné spojiť všetky spišske dedinky do jedného administratívneho celku — spišskej gminy a predložili celý rad ďalších návrhov a požiadaviek.

Počas všetkých stretnutí na Spiši a Orave krajania prejavovali veľký záujem o súčasné hospodárske a politické dianie v Česko-Slovensku, spôsoby riešenia národnostných otázok a vyslovovali sa za rovnoprávne postavenie Slovenskej republiky. Nečudo, že hostia museli odpovedať na nespočetné množstvo otázok. Paní velyvyslankyňa vysvetlovala, radila, nabádala k výtrvalosti. Zaujímalo ju všetko, aj ekonomickej a spoločenskej otázky a sociálne podmienky života. Bolo vidno, že jej krajanská pro-

blematika naozaj prirástla k srdcu.

Pobyt na Spiši zavŕšili vzácní hostia v Jurgove, kde navštívili pracovňu rezbárskeho majstra Andreja Gombosha a klubovňu miestnej skupiny KSSCaS, vari najkrajšiu v našej Spoločnosti, zariadenú veľkou v spiškom slohu.

Návšteva velyvyslankyňe ČSFR Markety Fialkovej na Spiši a Orave bola veľmi potrebná, užitočná a pre krajancov povzbudzujúca. Po vlaňajšom stretnutí s predstaviteľmi našej Spoločnosti prezidenta ČSFR Václava Havla, vtedajšieho podpredsedu federálnej vlády Jána Carnogurského a bývalého premiéra Slovenskej republiky Vladimíra Mečiara bola ďalším dôkazom, že naša stará vlast na nás nezabúda, že po novembrovej revolúcii nastal aj vo vzťahu k národnostným menšinám zásadný obrat. Je to optimistická vyhliadka do budúcnosti.

Text a foto:
JÁN ŠPERNOGA

JABLONKA

Rád si občas zalistujem v starých číslach Života a prezriem si najzaujímavejšie príspevky. Aj tentoraz som si ešte raz prečítl pretláčený článok Euboša Svetoha z č. 10/90 Kedy bude me zasa spolu, lebo sa mi páčil, aj keď v nôm nebolo všetko povedané do konca (reportáz bola skrátená — redakcia). Autor spomína, že bol aj v Jablonke a navštívil našu klubovňu, čo ma veľmi teší. Znepokojuje ma však to, že keď k nám niekto zo Slovenska pride, krajania o tom najčastejšie nevedia, hoci radi by prišli na takéto stretnutia. Boli predsa viaceri redaktori, bol bývalý predseda Matice slovenskej Vladimír Mináč, Česko-Slovenská televízia z Prahy, školský inšpektor atď., atď., no len málo krajanských činiteľov bolo pri tom, akoby nás, Slovákov, v Jablonke nebolo. Ba stáva sa, že na rôznych takýchto stretnutiach

Krajan Andrej Horničák

Na panské, na panské...

Dejiny spišskej obce Falštín sú nerozlučne spojené s historiou a dejinami Nedeckého zámku. Nie, nebudem tu písat o dejinach tohto architektonického skvostu severného Spiša. Zaspomíname si s krajanom Andrejom Horničákom z Falštína, ktorý bol lokajom, „inášom“ v barónskej rodine Salomonovcov, posledných majiteľov Nedeckého zámku.

Poznamenajme, že Falštín bol jedinou obcou v Poľsku (po zmene hraníc v 1920), kde sa najdlhšie udržiava panstvo. V 20. rokoch tohto storočia na majetku nedeckého panstva pracovalo así 50 želiarskych rodín..., 19 ich bolo v samotnom Falštíne. Riadne odobrenie určitého počtu dní na panskom, ako aj rôznych šarvarkov bolo povinnosťou každého želiara. No jednako nám vtedajšie pomery priblížia spomienky krajana A. Horničáka, ktorý sa sice neráz vracia k tomuto obdobiu, ale so smiechom dodáva — ktoho vie, či sa okružne k nemu nevraciame. Ale dajme miesto jeho zaujímavým spomienkam.

Narodil som sa 9. apríla 1922. Už môj otec bol sluhom — šoférom na dvore baróna K.

Jungenfelda. Musel mu byť vždy poruke, teda byť pripravený na každe zavolanie, či pokyn. Najhoršie je ako sa vraví, že nesťastie nechodi po horách, ale po ľudoch. Takto bolo aj roku 1930, tento osudný deň baron destiloval špiritus. Mal tu aj odborníka z Nového Targu. Večer, ho treba bolo odviesť. Otca zobrať zo sebou. Šoferoval barón, ktorý už mal v sebe trošku alkoholu. Išli autom, poľnými cestami. Pod Nedeckým zámkom havarovali a otec pritom tragicky zahynul. Barónovi sa nič nestalo. No doma ostala mama s desiatimi deťmi. Barón vystrojil otcovi pohreb. Uplynul až rok, keď sa nám ohlásil so slubom, že našu početnú rodinu bude opatovať. Všetkým súrodencom do 18 rokov života platil po 18 zltoch mesačne. No v roku 1933 barón K. Jungenfeld zomrel.

Tunajší ľudia museli pracovať na panskom, zároveň robili rôzne šarvarky, napr. oprávnu barónskych cest. Počet odobrených dní na panskom priamo závisel od toho, kto mal koľko prenajatej pôdy od dvora. Najviac dával dvor do prenajmu štyri „morgi“. Tie potom bolo treba odpracovať, nakož sa robilo od svitu do noci. Na falštínskom dvore Jungenfeldovec bola malá zvonica, ktorá všetkých zvolávala do práce. Na nás dozeral gazda; napríklad seno sme kosili tak, že 5 kôp patrilo pánovi a jedna nám, čielinu na osem kôp. Treba dodať, že barónska rodina Jungenfeldovcov okrem dvora v mojej obci mala aj majetky v Nedeci a Nižných Lapšoch, ako aj vodný mlyn v Kacvine ktorý neskôr predala rodine Ratajovcov. Na dozor barónskych lesov si Jungenfeld doviadol z Čiech lesníka Jozefa Šlegra, ktorý sa neskôr stal aj správcom lesov Salomonovcov.

Ako som spomínal, barón Jungenfeld v roku 1933 zomrel. Dvor vo Falštíne zdeleni Ištván Salamon a ja ako 16 ročný som k nemu prišiel do služby. Zárábali som 20 zlých mesačné, čo na vtedajšie časy bolo pomere veľa. Mal som na starost 14 izieb a k mojej práci patrilo dôkladné čistenie zámok a kľučiek. Barónovi som podával „frištik“ čiže raňajky a obed. Z mojej holej ruky nezobral nikdy nič, len keď som mal biele rukavičky. Barón mal množstvo oblekov. Vždy si obliekal iný, čo záviselo od toho, kam šiel. V roku 1939 Spiš opäť prišiel k Slovensku. V tomto roku — ako sa pamätám — Salomón usporiadal honosný bál. Bola na ňom prítomná aj páni Malkowska

z Czorsztyna, ale aj rodina Drojowských zo Sromowiec, taktiež zámožná.

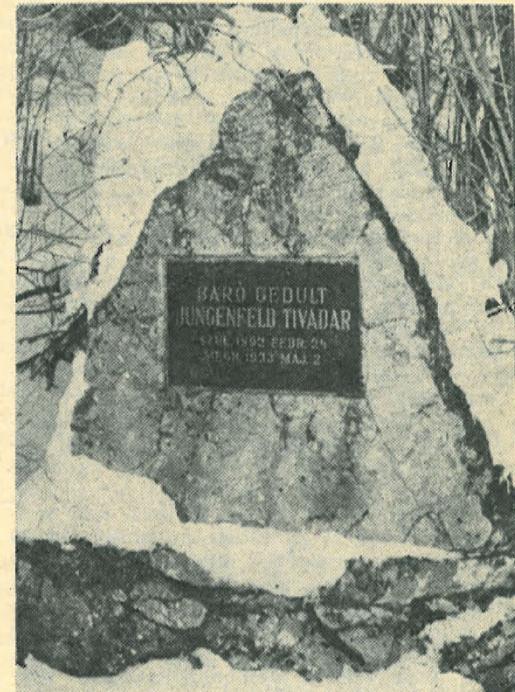
Po vojne, keď sa už vedelo, že bude pri vláde „Ľud“, rodina Salomonovcov jednej noči utiekla. Viem, že Gejza Salomon zomrel v Plavci, takisto Ištván. Vraj ešte žije Margita Salomonová, niekde v Rakúsku. Treba povedať, že majetky nemali len v Nedeci ale aj v Rumunsku a na Slovensku. Rodina sídlila na zámku len v lete, keď bolo teplo.

Po vojne v našej obci vznikol Parcelačný výbor, jeho členovia rozparcelovali barónsku pôdu. V roku 1947-48 to vláda vyhlásila za neplatné a štát podelil pôdu znova. Bezzemkovia dostali 4 ha, a tí roľníci, čo predsa len niečo mali, dostali 3-3,5 ha.

My záverom poznamenajme, že krajan A. Horničák je členom MS našej Spoločnosti vo Falštíne a dlhší čas plní funkciu vedúceho miestnej klubovne.

Zaznamenal: JOZEF PIVOVARČÍK

Hrob Tivadaru Jungenfelda

o nás a za nás rozprávajú iní, nezriedka občania poľskej národnosti. Asi to nie je v poriadku.

Spomína sa v článku, že ja blonské deti boli nesmelé, že len niektoré pritakali, že už boli na Slovensku. Ja sa vobec nečudujem ich nesmelosťi, ani neznalosti politického diania v Česko-Slovensku, ved' viem, aký je u nás vzťah k vyučovaniu slovenčiny, že túto výučbu možno prirvatiat skôr k partizánčeniu. Je tiež chybou, že tak málo detí bolo v starej vlasti, aj keď všetky majú tak blízko k hraniciam. Školy nemajú peniaze, no a tie pozvánky... Kým sa nezmieni vzťah k vyučovaniu našej materskej reči, aký bol za komunizmu, nebude lepšie. A nejde len o vyučovanie. Naši odporcovia nás považujú za zradcov, že sme boli pri Slovenskom štátu, majú nám za zlé, že sa citíme Slovákm. Sme buričmi, lebo chceme slovenské bohoslužby, teda to, čo nám patri. Načo tie všetky úkľady proti nám, ved' Poliaci v Česko-Slovensku majú poľské omše! Dnes, keď spejeme k jednotnej Európe, národy by sa mali zbližovať.

Je správne, že autor uvádzajú faktky z dejín Oravy a Spiša, že

spomína istého knaza, ktorý zobral dvoch prostých roľníkov do Paríža, aby sa dožadovali prípojenia Spiša a Oravy k Poľsku, že uvádzá jeden z ich argumentov, ako českí kacíri nícia slovenské kaplnky atď. Len škoda, že autor neuviedol plné mená tých „vlastencov“ v Paríži a nepoložil otázku, kto ich splnomenoil vystupovať za celý Spiš a Oravu? Pišem o tom preto, že Život čítajú nielen starší, ale aj mladež, preto bolo by dobré, aby poznala celú pravdu o našich dejinách. A keď ide o níčenie kaplniek pravda je taká, že najviac slovenských pamiatok u nás bolo zničených bud' odstránených po druhej svetovej vojne a nerobili to českí kacíri. Je znepokojujúce, že sa to robi aj dnes, keď budujeme demokraciu. Napr. vlni bol z kostolnej veže v Podylku zhodený dvojitý kríž. Komu prekážal?

Napriek nedopovedaným otázkam som rád, že takýto článok vyšiel v Živote. Som však za tým, aby sa vždy písala celá a predovšetkým objektívna pravda, čo adresujem najmä autorom publikácií v poľských novinách a časopisoch, kde sa s touto

pravdou manipuluje, buďto sa ju prikraňuje alebo falšuje.

ALOJZ BUGAJSKÝ

NA SLIEZSKU PO NOVOM

Sliezská miestna skupina pôsobí už vyše desať rokov. No po prvý raz za toto obdobie sa stalo, že nás vojvodské orgány pozvali na svoje podujatie. Naš predstaviteľ Bronislav Knapčík sa koncom marca zúčastnil na pozvanie Vojvodského kultúrneho strediska v Katowiciach tzv. Samosprávneho kultúrneho zhromaždenia (sejmiku), ktoré sa konalo v sále Slezského sejmu v Katowiciach. Zhromaždenia, ktoré viedol riaditeľ VKS Ryszard Gil, sa zúčastnilo asi sto významných kultúrnych činiteľov z južného Poľska, riaditeľov vojvodských kultúrnych stredísk o. i. z Krakova, Nového Sącza a Bielska Bialej, kde našu činnosť už poznajú.

Treba zdôrazniť, že na tak významné podujatie po prvý raz pozvali i predstaviteľov menších. Je to, na rozdiel od predošlého

obdobia, nový prístup k otázkam prítomnosti menších v kultúre Slezska. Nečudo, že zúčastnení predstaviteľia menších sa na zasadani cítili potrební a rovní s inými účastníkmi. Chcelo by sa povedať, že tak má byť všade, kde žijú Slováci a Češi v Poľsku. Hodno poznamenať, že v materiáloch pripravovanych na zhromaždenie sa viačkrát spominali národnostné menšiny. Preto keď sa ujal slová kr. Knapčík, ktorý predstavil stručne kultúrnu činnosť silezskej miestnej skupiny KSSČAS jej úspechy a požiadavky, ako aj plány do budúcnosti, zhromaždenie to prijali ako samozrejmosť. Nebol to pre nich cudzí problém. Len škoda, že na stretnutí neprehovorili a nezaujali svoje stanovisko predstaviteľia iných menších. Tak či onak Katovice dali pekný príklad iným vojvodstvám, kde žijú národnostné menšiny.

Všeobecne povedané na zhromaždení sa hovorilo o situácii — dnešku a budúcnosti — kultúry v nových, ekonomickej neľahkých podmienkach. Prítomní sa oboznámili s hlavnými predpokladmi a programom činnosti v oblasti kultúry. Bol tiež zvolený or-

POKRAČOVANIE NA STR 18

Pol'nohospodárstvo stále chudobnejšie

Veľa gazdovstiev začína pocíťovať biedu a mnohé vidiecké gazdinky majú pred sebou dilemu: odkiaľ vziať peniaze na najnutnejšie domáce výdavky, ako obliečť a vyžiť rodinu pred žatvou. Áno, áno, to nie sú žarthy, ale prízrak predvojnových, hladných dní pred žatvou, stáva sa aj dnes pre niektoré rolnicke rodiny celkom reálny.

Je pravdou, že korene pokračujúcej degradácie celého poľnohospodárstva sú v križi, ktorá postihla celú krajinu. Vysvitlo, že na celom svete slávny plán vicepremiéra Balcerowicza je liekom iba na jednú chorobu — infláciu a to nie príliš istým liekom. Totiž v každej chvíli hrozí návrat tejto choroby a to s oveľa nebezpečnejšími príznakmi. Nepodarilo sa pritom zvládnúť tzv. nákladovú infláciu. Ceny tovarov a služieb nádajalej rastú, napriek drastickému zastaveniu prílivu peniazi pomocou blokády miezd a prímov obyvateľstva. Totiž do cien sa započítavajú náklady vyslovene úžernických úrokov, ako aj ceny rýchle dražejúcich paliv a nosičov energie: uhlia, plynu, elektrického prúdu, benzínu a nafty.

Balcerowiczov plán sa ukázal byť vražený pre rolnictvo a potravinárske hospodárstvo. Roľníctvo vziaľili do rámcu tržného hospodárstva a podrobili prísnym zákonom trhu, bez žiadnej ochrany pred dravými monopolistami vo výkupe, spracovateľskom prie-mysle a zásobovaním.

Monopoly stále diktujú rolníkom výkupné ceny poľnohospodárskych plodín a ustanovujú ceny, rentabilné ceny spracovaných potravín čo spôsobuje, že tieto ceny na ceste z poľa na stôl rastú troj-az štvornásobne. Priemerný obyvateľ mesta nádava, keď musí platiť 65 000 zl za kilogram šunky, 40 000 za kilogram akejkoľvek klobásy, či 3500 zl za kilogram múky. Ale nevie, že rolník za kilogram živej váhy ošipanej dostáva vo výkupnom stredisku 9 000 zl, za kilogram pšenice mu platia iba 700 zlých.

Tak teda reči o demonopolizácii a právach vlády možno považovať za rozprávky.

Monopolisti sa majú celkom dobre a nič nesvedčí o tom, že sa bude vodiť horšie.

Vysoké ceny diktujú tiež rolníkom výrobcovia poľnohospodárskych strojov, minerálnych hnojív, prostriedkov na ochranu rastlín a iných tovarov potrebných pre poľnohospodársku produkciu. Za posledné dva roky sa ceny týchto tovarov zvýšili 5 až 7-násobne; ceny chemických preparátov dokonca viac, zatial čo ceny poľnohospodárskych článkov 2-8,5 násobne. Rozdiel sa teď zvyšuje a vraj sa tu nedá nič robiť.

Na druhej strane poľnohospodárstvo stojí pred bariérou dopytu. Následkom zmrazenia miezd a zníženia reálnych príjmov obyvateľstva, dopyt po potravinách sa znížil o 30 percent. Vytvorila sa umelá nadprodukcia potravín, s ktorou si ani rolníci, ani vláda nevedia poradiť.

Západ nechce naše potraviny, keďže má nadbytok vlastných. Zasa absorbný východný trh je úplne blokovaný o.i. následkom — všeobecne povedané — ekonomických a teda aj platobných ľažkostí nášho východného suseda.

Nikto vlastne nepotrebuje náš tan, vlnu, ovčie, kože či med. Máme nadmerne množstvo repky a zásoby obilia vraj stačia na dva roky. Liehovary sú doslovene zaliate špiritusom a zemiaky hnijú v kopcoch. Závody produkujúce pre potreby roľníctva, alebo tie, ktoré spracovávajú poľnohospodárske suroviny, balancujú na okraji bankrotu.

V tejto situácii neprekvapuje rastúce verenie na vidieku, mnohé protesty rolníkov — demonštrácie, pochody, blokády verejných ciest, okupovanie mliekárni a iných spracovateľských závodov, ako aj štátnych úradov. Vlastne doteraz ani vláda Mazowieckého, ani vláda Bieleckého nesformulovala realistické a jasné zásady poľnohospodárskej politiky, ako aj koncepcie rozvoja celého potravinárskeho hospodárstva.

Poľnohospodárstvo v posledných rokoch níčia aj iné pliagty. Tak napr. neodpustiteľnou chybou bolo dopustenie tzv. alkoholovej afé-

ry, ktorá v praxi znemožnila domácu produkcii alkoholu na jednu sezónu a ekonomicky rozložila mnohé štátne majetky. Zdá sa, že sa chystá ďalšia aféra, tentokrát tabákova. Jej následky pre celé národné hospodárstvo, ako aj pre domácič producentov tabaku, dnes ešte nemožno odhadnúť.

Podobne rolnici nemôžu pochopiť, akým pravom na jar min. roku dovezli do Poľska z bývalej NDR vyše 100 000 ton bravčoviny po dumpingových cenách. Prečo dovezli asi 800 000 ton maďarskej pšenice a dnes rad firmy dováža z Maďarska bravčovinu. Už sa nahlas hovorí o tom, že Nemecko ponúklo Poľsku veľké množstvo lacnej hovädziny a zanedlho ju nákladne autá začnú dovážať spoza západných hraníc a tak budeme naďalej vyprazdňovať chladiarne našich západných susedov. Zatiaľ rolníci majú veľké ľažnosti s predajom vlastného obilia a jatočného dobytku za slušné ceny a vo výkupných strediskách im krúti nosom, že tá či iná ošipaná má priliš krvavý rýpak, alebo priliš stočený chvostik.

Mnohí rolníci, ekonómovia a rolnicki činitelia sú presvedčení, že dnešná vládna politika je ohrozením potravinárskej bezpečnosti krajinu. Predsa nemožno opierať existenciu skoro 40-miliónového národa na dovoze potravín, keď to znamená pílenie konára, na ktorom sa sedí. Nedovoľujú si to ani oveľa bohatšie krajinu ako naša. Volný trh je a nemôže byť jediným regulátorom produkcie v poľnohospodárstve, bez racionálneho intervencionizmu štátu do tejto sféry národného hospodárstva. Musíme na tomto mieste pripomenúť, že poľnohospodárstvo nie je dotované iba v najchudobnejších krajinách sveta, v ktorých hlad je všeobecným javom. Je pravdou, že ekonomická situácia krajiny je neobvykle ľažká, ale prostriedky na dovanie poľnohospodárstva sa musia nájsť.

Nedali by sa na to využiť mimoriadne zisky štátnych monopolov: liehovarského a tabakového? Nemožno dotovať poľnohospodársku produkciu napr. z vysokých ziskov dobre prosperujúcich spracovateľských závodov? Predsa tieto zisky majú svoje korene v práci rolníka. Pri náležitej podpore sa poľnohospodárstvo môže stať rušňom, ktorý fahá krajinu z krízy. Ale pre čosi sa treba rozhodnúť. Ved' rok alebo dva možno chodiť v poplatkach topánkach, ale jest musi každý. Ak zničíme poľnohospodárstvo, Poľsko už nebude potrebovať žiadne reformy.

Cintoríny prírody

Každý rok na jar a na jeseň, v mestách a na vidieku sa dost často stretávame s pri-padmi vypáľovania trávy. Je to veľmi škodlivá a ničim neopodstatnená činnosť. Vypáľovanie suchej trávy, strnisk, úhorov a trstiny možno porovnať iba s mestskou ekologickou katastrofou. Je to zločin proti prírode, činnosť proti sebe.

Za prvé — vypáľovanie trávy sa často končí rozšírením ohňa a... mnohomiliónovými stratami. Každý rok zapričinuje mnoho požiarov, ktorých následkom sú zničené tisícov hektárov stromov. Prosipeva tomu spravidla pekné, jarné alebo jesenné počasie a nedostatok zrážok.

Následky sú však oveľa horšie. Napríklad

počas vypáľovania trávy vznikajú rôzne škodlivé chemické zlúčeniny, medzi iným kysličník uhličitý, siričitý a dusičitý, ako aj uhlovodíky zvané benzo (a) pyreny, ktoré sú mimoriadne agresívne voči živým buňkám. Vyvolávajú rakovinu. Odborníci z akadémie vied zistili, že dokonca minimálne dávky môžu vyvolať rakovinové zmeny.

Zlúčeniny vznikajúce počas spaľovania — tvrdia vedeči z Univerzity Mikuláša Koperníka v Toruni zaoberajúci sa problémami ekologickej edukácie — znečisťujú vzduch, pôdu podzemnú vodu, spôsobujú a intenzifikujú vodnú a vzdušnú eróziu pôdy. Vysoké teploty poškodzujú bakteriovu flóru pôdy, preto chybná je mienka, že populácia

pôdu. Je dokázané, že vypálená lúka „sa odpáli“ niekedy až osiemnásobným poklesom úrody trávy.

Priroda je bezbranná pred ohňom, ktorý zapálila ruka človeka. Protestuje rôznym spôsobom. Napr. včely nelietajú nad vypáleným územím, teda vo včelinoch nebude medu, vtáky hniezdiace na stromoch odletávajú, hynie užitočný hmyz. Aký to má vplyv na úrodu, všetci vieme...

Poznamenajme, že v Poľsku bola skoro úplne zničená populácia čmieliakov žijúcich v podzemných dierach. Tento hmyz opeloval červenú ďatelinu a lucernu.

O týchto problémoch vedeči už oddávna pišu v rôznych publikáciach. Žiaľ, maloko to číta, hoci by sme mali. Ekologická výchova spoločnosti je mimoriadne nízka a cintoríny prírody stretávame všade... Za všeobecnú ignoráciu platí naša príroda a plátime aj my svojim zdravím.

NA SLIEZSKU...

POKRAČOVANIE ZO STR. 17

ganizačný výbor zhromaždenia, ktorý budé vypracúvať programové ciele a zásady ich realizácie. Majú to byť náročné a ambiciozne ciele. Treba poznamenať, že členom tohto Organizačného

výboru sa stal i kr. Bronislav Knapčík.

Jedným z cieľov Samosprávneho kultúrneho zhromaždenia — ako sa zdôrazňuje — je obnova, obnova a obohacovanie kultúry na Hornom Slezsku, stároštvosť o jej pluralistickej otvorenosti pre všetkých, čo túto kultúru obohacujú. Zhromaždenie združuje osoby, ktoré pracujú budú pôsobia spoločensky v ob-

lasti kultúry a jeho funkčné obdobie bude trvať 4 roky. Členovia sa budú schádzať najmenej dvakrát do roka. Zhromaždenie zválo programovú radu, ktorá bude o.i. udržiavať styk s výbormi národnostných menšín.

Naša účasť v tomto zhromaždení vzbudzuje optimizmus. Ako skupina, ktorá je tu spoločensky akceptovaná, chceme šíriť

nášu národnú kultúru v tunajšej oblasti, chceme sa stať jej trvalou zložkou. Svoju odlišnosťou chceme obohacovať kultúrny život na Slezsku a tak prispevať k integrácii celého obyvateľstva, ktoré je tu predsa dosť diferencované. Som presvedčený, že sa nám podarí čestne splniť túto zodpovednú úlohu.

BRONISLAV KNAPČÍK

WĘTERYNARZ

POMÓR KUR

Jest to bardzo zaraźliwa choroba kur. Na pomór kur chorują także indyki i niekiedy perliczki. Zarażenie następuje przez stykanie się chorych ptaków ze zdrowymi, przez zjadanie larwy i picie wody zanieczyszczonej wydalinami (odchody, wyciek z dzioba) chorych kur lub indyków. Kaczki i gęsi nie są wrażliwe na pomór, ale mogą przenosić zarazki na zdrowy drób. Człowiek może przenosić zarazki na obuwie, odzież i ręce. Źródłem szerzenia choroby są zakażone przedmioty i teren na którym przebywały sztuki chore. Ptaki, które chorowały na pomór i wyzdrowiały są nosicielami zarażek i w każdej chwili mogą spowodować ponowny wybuch choroby. Chory ptaki są smutne, osłabione, nie mają apetytu. Po pewnym czasie występuje u nich duszność, porażenie i drgawki, a po 2–3 dniach śmierć. U sztuk starszych występuje utrata apetytu, pragnienie, osowialość, nastroszenie piór, duszność oraz biegunka. Odchody są wodniste i mają biały kolor. Z oczu, nosa i dzioba wycieka wydzielina. Kur siedzą z opuszczenymi skrzyniami, wyciągniętą szyją, otwartym dziobem. Oddech mają rzężący i co pewien czas wydają skrzeczący głos (podobny do pianiny), temperatura ciała podnosi

się do 44 stopni. Grzebień i dzwonki są ciemnoczerwone, często występują drgawki oraz porażenie nóg i skrzydeł. Choroba rzadko kończy się wyzdrowieniem, śmierć następuje zwykle po 2–4 dniach. Sztuk zarażonych pomorem nie leczy się, gdyż nie daje to pomyślnych wyników. Po zauważeniu pierwszych objawów choroby należy natychmiast oddzielić sztuki chore od zdrowych, także i podejrzane i zawiadomić lecznicę. Sztuki padle, zabezpieczając przed dostępem drobiu i innych zwierząt zatrzymać do czasu przybycia lekarza. W wypadku wybicia wszystkiego drobiu na zarządzenie lekarza właściciel otrzymuje odpowiednie odszkodowanie. Najpewniejszym sposobem zapobiegania pomorowi jest szczepienie kur, indyków i perliczek tak zwana szczepionka indyjska. Massowe ochronne szczepienie drobiu przeciw pomorowi przeprowadza się co rocznie. Po szczepieniu odporność drobiu na pomór trwa około roku. U niektórych sztuk po zastosowaniu szczepionki może nastąpić utrata apetytu, spadek nieśności, znoszenie jaj bez skorupy lub w cienkiej skorupie, objawy porażenia, a czasem nawet śmierć. Zdarza się to przeważnie u sztuk wycięnczych lub osowiałych inną chorobą na przykład gruźlica. Sztuki, które przeszły chorobę, najlepiej jest wybić, gdyż roznoszą one zarazki powodując czasem wybuch nowej epidemii. Kupując drób dorosły trzeba zwracać uwagę na podane powyżej objawy chor-

bowej, a nowonabyty przetrzymać przez 14 dni w osobnym pomieszczeniu. Dobre żywienie drobiu, oraz trzymanie w higienicznym pomieszczeniu przyczyniają się do większej odporności na pomór.

CHOLERA DRÓBIU

Cholera w odróżnieniu od pomoru, atakuje wszystkie gatunki drobiu, a więc kury, indyki, perliczki, gęsi i kaczki. Jest to choroba bardzo zaraźliwa. Zarażenie następuje przez stykanie się choryego drobiu ze zdrowym za pośrednictwem zakażonej ściółki, karmy, wody oraz pomieszczeń. Smierć w tej chorobie może nastąpić nagle, bez uprzednich objawów choroby, rano znajduje się w kurniku padłe sztuki. Niektóre chory ptaki mają gorączkę, z dzioba wypływa wydzielina, pióra są nastroszone, dzwonki i grzebień ciemnoczerwone. Chory ptaki chowają głowę pod skrzydło. Padają po paru godzinach od chwili pierwszych objawów choroby. Choroba może trwać także 2–3 dni. Występuje wtedy gorączka, silne pragnienie oraz biegunka. Kał jest cuchnący, najpierw zielony, potem krwisty. Grzebień i dzwonki sinieją i stają się stopniowo coraz czarniejsze. Mogą wystąpić drgawki czasem choroba trwa tydzień lub dłużej — przebiega przewlekle. Chory sztuki mają wtedy biegunkę, są wychudzone i smutne. Dzwonki kur są obrzmiałe, wielkości orzechu włoskiego. O wystąpieniu choroby trzeba natych-

miast zawiadomić lekarza, zanotując jedną chorą sztukę. Chory drób należy oddzielić od zdrowego i zamknąć w kurniku, najlepiej jednak chory drób od razu zabić. Padłe lub zabite sztuki zaledwie się rozcieńczona kreoliną i głęboko zakapac lub spalić. Mięso sztuk dorzniętych można ewentualnie zjeść, lecz tylko po dobrym ugotowaniu (pieczenie nie wystarcza), a pierze i odpadki pali się. Po wybiciu chorych sztuk ściany i podłogi, grzedy i gniazda w kurnikach oczyszczają się z kału, a następnie wyszorowują gorącą wodą z dodatkiem proszku do prania. W końcu całe pomieszczenie odkaża się mlekiem wapiennym, roztworem sodu żrącej lub roztworem kreoliny czy lizolu. (2 szklanki kreoliny lub lizolu na 10 litrów wody). Wybiegi przegrabia się i posypuje wapnem. Nawóz z kurników usuwa się codziennie i pali albo głęboko zakupuje po uprzednim zalaniu takim samym roztworem wapna lub kreoliny. Wodę do picia dla drobiu podaje się przegotowaną. Do jedzenia dobrze jest podawać ziarno moczone przez noc w roztworze błekitu metilenowego (1 gram na 1 litr wody). Przy kupnie drobiu trzeba się zorientować, czy nie pochodzą one z okolicy, gdzie wystąpiła choroba. Świeże kupione drób należy trzymać przez kilka dni osobno, aby przekonać się, czy jest zdrowy. Dla zapobiegania tej chorobie można stosować szczepienia ochronne.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

Podatek od spadków i darowizn

Od 30 marca br. wzrosły kwoty nie podlegające opodatkowaniu podatkiem od spadków i darowizn. Rozporządzenie ministra finansów z 22.03. br. (Dz.U. nr 26 poz. 108) ustala także nową skalę wysokości podatku, aczkolwiek nadal obliczany on jest kwotowo i procentowo.

I tak obecnie w I grupie podatkowej (małżonek, zstępni, wstępni, pasierb, zięć, synowa, rodzeństwo, ojczym, macocha i teściowa) wolna od podatku od spadku i darowizn kwota do 20 mln 200 tys. zł, w II grupie podatkowej (zstępni rodzeństwa, rodzeństwo rodziców, zstępni i małżonkowie pasierbów, małżonkowie rodzeństwa małżonków, małżonków innych zstępnych) — kwota do 15 mln 100 tys. zł, a w III grupie (inni nabywcy — do 10 mln 100 tys. zł).

Nabycie w ramach darowizny pieniędzy lub innych rzeczy przez osobę zaliczoną do I grupy podatkowej w wysokości nie przekraczającej kwoty do 20 mln 200 tys. zł od jednego darczyńcy, a od wielu darczyńców łącznie nie więcej niż do kwoty 40 mln 400 tys. zł w okresie 5 lat

od daty pierwszej darowizny nie podlega podatkowi, jeżeli pieniądze te lub rzeczy obdarowany przeznaczy na wkład budowlany lub mieszkaniowy do spółdzelnii, na budowę lokalu w małym domu mieszkalnym, budowę domu jednorodzinnego albo nabycie lokalu od państwa.

Ponadto z podstawy opodatkowania wyłącza się wartość spółdzielczości własnościowego prawa do lokalu, lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomości lub budynku mieszkalnego: — nabytego w drodze spadku lub darowizny przez osoby zaliczone do I grupy podatkowej — do łącznej wysokości 60 mln 500 tys. zł — nabytego w drodze spadku lub darowizny przez osoby zaliczone do II grupy podatkowej — do łącznej wysokości 40 mln 300 tys. zł — nabytego w drodze spadku przez osoby zaliczone do III grupy podatkowej sprawujące co najmniej dwa lata opiekę nad wymagającym takiej opieki spadkodawcą (na podstawie umowy zawartej z nim w urzędzie) — do łącznej wysokości także 40 mln 300 tys. zł.

Nadal jednak obowiązuje zasada, że powyższe ulgi przysługują wyłącznie osobom które: — nie są właścicielami innego budynku lub lokalu mieszkalnego, bądź będąc nimi przenoszą jego własność na rzecz zstępnych albo państwa, — nie dysponują spółdzielczym prawem do lokalu, bądź dysponując nim przekazują go zstępnom lub pozostawiają lokal do dyspozycji spółdzelnii: — nie są najemcami tzw. kwarterun-

kowego, bądź będąc nimi pozostałą lokal do dyspozycji urzędu — i które co najmniej przez pięć lat od daty powstania obowiązku podatkowego będą zamieszkiwać w nabytym w ten sposób budynku lub lokalu.

Różnice między spółkami

Polskie prawo przewiduje obecnie istnienie czterech rodzajów spółek: CYWILNEJ — regulowanej i działającej na podstawie przepisów kodeksu cywilnego, JAWNEJ, Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ i AKCYJNEJ podlegających przepisom kodeksu handlowego.

Umowy spółek cywilnej i jawnej powinny być stwierdzone na piśmie, natomiast zawarcie umowy spółki z o.o. i statutu spółki akcyjnej — powinno nastąpić w formie aktu notarialnego i to pod rygorem nieważności.

Spółka cywilna nie posiada osobowości prawnnej, nie posiada też zdolności występowania w obrocie pod własną firmą. Nie podlega ujawnieniu w rejestrze sądowym. Z tytułu zawarcia umowy spółki w urzędzie skarbowym opłaca się opłatę skarbową. Pozostałe spółki prawa już handlowego, tj. jawna z o.o. i akcyjna podlegają ujawnieniu w rejestrze sądowym. Spółka jawna podobnie jak cywilna również nie posiada osobowości prawnnej, aczkolwiek „może nabywać pra-

wa i zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywana”. Spółka z o.o. i spółka akcyjna posiadają osobowość prawną.

Przy zakładaniu spółek, przy spółce cywilnej i jawnej nie ma żadnych limitów zarówno co do liczby wspólników jak i wysokości wnoszonych wkładów. Spółka z o.o. może być natomiast także jednoosobowa. Kapitał zakładowy powinien w niej wynosić co najmniej 10 mln zł, a wysokość udziałów nie może być mniejsza niż pół mln zł. Przy spółce akcyjnej kapitał akcyjny powinien wynosić co najmniej 250 mln zł, a wysokość akcji 10 tysięcy zł.

Przy odpowiedzialności wspólników w poszczególnych spółkach są dość istotne różnice. Przy spółce cywilnej — za zobowiązania spółki zgodnie z art. 864 kodeksu cywilnego wspólnicy odpowiadają solidarnie całym swoim majątkiem. Przy spółce jawnej, stosownie do art. 85 par. 1 kodeksu handlowego — za zobowiązania spółki odpowiadają każdy wspólnik bez ograniczenia całym swym majątkiem solidarnie z pozostałymi wspólnikami oraz ze spółką. Przy spółce z ograniczoną odpowiedzialnością art. 159 par. 3 kodeksu handlowego stanoi, że spółka odpowiada za zobowiązania swoim majątkiem, wspólnicy nie odpowiadają osobicie za zobowiązania spółki. Podobnie przy spółce akcyjnej, jak wynika z art. 307 par. 3 kodeksu handlowego akcjonariusze nie odpowiadają osobicie za zobowiązania spółki.

Ako vznikli huby

Ako tak Pán Ježiš putuje so svätým Petrom, príde raz k nemu bohatý mládenec a pýta sa:

— Prosím ťa, Pane, čo mám zasiat toho roku na svoje pole, aby som mal bohatú úrodu?

— Ak chceš mať peknú úrodu, — vraví mu Pán Ježiš, — zasej žita a pšenice!

Mládenec ďakuje za dobrú radu, orie, seje na záhone, hejsa, volky, hejsa, kone — a hľa, má nevidanú, prehojnú úrodu, pšenicu ako zlatú a žito klas na klase!

I ponáhla sa za Pánom Ježišom, klania sa mu, ďakuje:

— Vďaka ti, Pane, za dobrú radu, dobre si mi poradil!

Pán Ježiš prijíma jeho vďaku a vraví mu:

— Nedakuj mne, ďakuju Pánu Bohu, ale nedakuj slovami, ďakuju dobrými skutkami: keď vymlátiš a zomelies, z merice žita i merice pšenice napeč chleba i koláčov a rozdaj chudobným!

Mládenec ďakuje za dobrú radu, rozdáva chlieb i koláče chudobným v obci. Už majú všetci, a ešte mu zvýšilo! Nuž kladie ich do obloka, aby si vzali aj chudobní z iných dedín, keď pôjdu okolo.

Ide okolo aj Pán Ježiš so svätým Petrom. Petrovi veľmi vôňa čerstvý chlieb i chutné koláče — nuž nezdrží sa a za chrbotom Pána Ježiša si ukradomky vezme najväčší koláč, hoci vie, že, chlieb a koláče sú pre chudobnejších, ako sú oni, že kým chodi s Pánom Ježišom, vždy má čo jest.

I kráca Peter za Ježišom, nazdáva sa, že Pán Ježiš nevie o ničom a keď prechádzajú lesom, po kúsku si láme a ujedá z koláča.

Ale Pán Ježiš dobre vie, čo robí Peter a koľko ráz si odhryzne z koláča, toľko ráz sa obzrie k nemu a vždy sa ho niečo opýta.

Peter nemôže odpovedať s plnými ústami, ba od strachu ledva odpovie aj s prázdnymi — chytrou si každú smidku vypľúva na dlan a odhadzuje do krovia popri chodníku.

— Co to zahadzuješ, čo to predo mnou tajíš? — pýta sa Pán Ježiš.

— Ale nič, to len tak. — zatajuje Peter.

Ale či tajil, či netajil, z koláča aj tak nič neužil.

Na druhý deň sa vracajú tou istou cestou a vidia, že v machu pod krikmi a pod stromami narastli pekné huby, akoby ich bol maliar vymaľoval tými najkrajšími farbami.

Peter na ne nechápavo hľadí a nahlás sa čuduje:

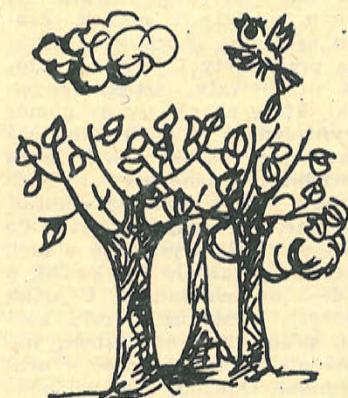
— Kde sa tu vzali, veď včera tu nebola ešte ani jediná?

— Narastli z tvojho koláča, — usmieva sa Pán Ježiš, — chudobným si ho vzal, ja ho chudobným vraciam!

A naozaj, odvtedy huby rastú najrýchlejšie medzi rastlinami, lebo ich Pán Ježiš požehnal, aby si chudobní ľudia v lete každý deň zarobili, keď ich zbierajú a predávajú bohatým.

MILAN ZELINKA

Raz uprostred júna

Raz uprostred júna pod lesom prekrásneho hyľa zazrel som. Pokojne si zobkal Jahody jedna z nich mu spadla do vody. Na vlny ju vzala nakoniec bystrá rieka zvaná Laborec.

Kotrmelec v tráve

Hudba a text:
ALOJZ ČOBEJ

Veselo

F

1. Kotrmelec v tráve taký nesprávni,
čo má z telo-cvi-ku strach a o-bo-vy.
Ja si len tak z ničoho nič poviem šúpo hop!
A už sa v tej tráve gúľam a-ko snop.

F G C

Ked' slniečko svieti,
každý deň sa rád
prekoprcnem v tráve
šesť aj sedemkrát.
Aj ty so mnou na pažiti
skákaj, bež a cvič
a ten kotrmelec
spravíš ako nič!

EVA KOVÁČOVÁ

Lenivec

V zelenej tráve červený stan,
v červenom stane žltá deka.
Táborom zneje — Poznaj a chrán
prírodu celú pre ľloveka!

Do žltej deky padol Paľo
pretierajúc si biele líca:

— Ja sa vraj usilujem málo,
poletujem sú prepelica??
Do konca prázdnin budem hnedý!
Budem mať svaly očef samú!!!
Palinko, Paľko! Ale kedy??
Len v stane trčiš! Mlátiš slamu...

V zelenej tráve červený stan.
Leží v ňom Paľo a sa zlostí.
Povedzte, deti, stane sa vám,
že zrazu zlenivéjú kosti??

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známu americkú hviezdu rocka, vari najpopulárnejšiu speváčku osemdesiatych a začiatku deväťdesiatych rokov. Nahrala už desiatky platní, ktoré okamžite miernu z predajní a skoro každá nahrávka sa stáva hitom. Počíta sa ju za symbol sexu a ženskosti. Na estráde uchvacuje temperamentom, živelnosťou, ale aj extravagantnosťou. Napište nám jej meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 395/91 sme uverejnili snímku Yula Brynnera. Knihy vyžrebovali: Barbora Venigrinová z Dolnej Zubrice, Bernadeta Pastušková z Kacviny, Brigita Vojtasová z Jurgova, Pavol Pleva z Fridmana, Kristína Fronczeková z Nedece, Božena Sončeková z Jablonky.

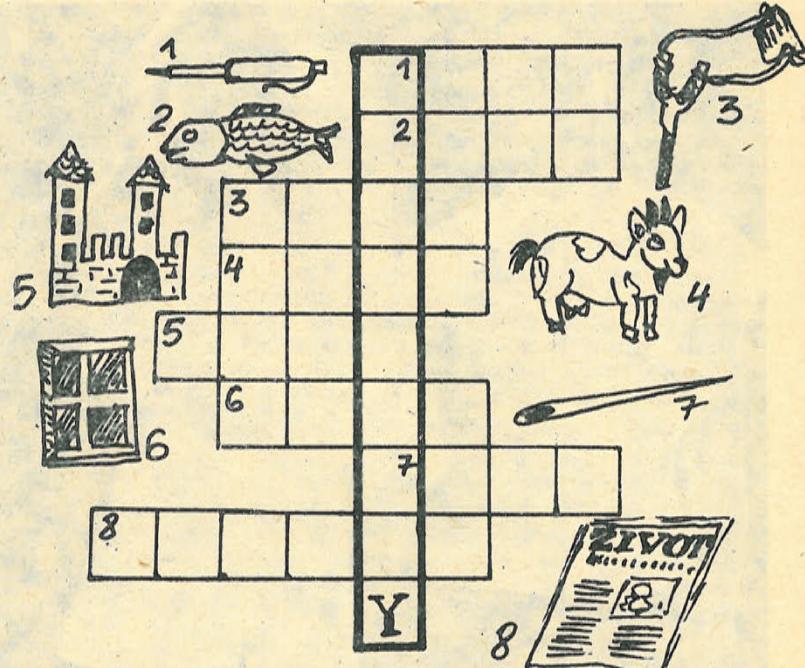
SUPER LAURA

Kto pozornejšie sleduje ženskú kulturistiku, určite na snímke vedľa spozná jednú z najlepších predstaviteľiek tohto športu, 30-ročnú Lauru Creavalleovú. Počíta z Guayanu, no kulturistiku začala trénovať až v 23 rokoch v kanadskej Toronte, kde sa jej rodičia presťahovali. Po dvoch rokoch tvrdého tréningu bola už najlepšou pretekárou v Kanade, kde vyhrala viac súťaží. To jej pomohlo dostať sa do kulturistickejho centra v Los Angeles, kde sa vypracovala na jednu z najlepších kulturistiek USA a v r. 1986 sa už stala americkou majsterkou. O rok neskôr vyhrala amatérské majstrovstvá sveta. V 1988, už ako profesionálka, na Miss Olympia obsadila 11. miesto, v 1989 bola šiesta a v lani — štvrtá. Má najlepšie vývinuté bicepsy, brušné a nožné svaly.

O statečném kocourovi a chrabrému beranovi

Zila babička a měla kocoura a berana, dva věrné kamarády. Jednou kocour smál se sklepě smetanu. Babička se rozlobila a vyhnala ho. Ale beran kamaráda neopustil, utekl s ním. Sli spolu nazdařboh a cestou našli vlčí hlavu, kterou pohodili lovci. Vzali ji s sebou, že se bude hodit. Jak šli lesem, uviděli mezi stromy světlo. Hotel tam oheň a kolem něho sedělo dvanáct vlků. Kocour s beranem by se byli rádi ohřáli u ohně, ale vlků se báli. Chytrý kocour si však věděl rady. „Buďte zdrávi, vlcí,“ přistoupil k ohni. „Dovolte nám upéct si večeři.“ Když vlcí přikývli, zavolal dozadu na berana: „Bratře, podej sem jednu z těch dvanácti vlčích hlav, ať ji upeču. A vyber nějakou tučnou.“ Beran přinesl vlčí hlavu, kterou našli cestou. Hloupí vlcí však uvěřili, že kocour s beranem zabili dvanáct jejich kamarádů. Dali se na útek. A jak utíkali, potkali medvěda. Povídali mu o hrozných vlkožroutech, kocourovi a beranovi. Ale medvěd se nezalekl. „Povedu vás a společně je přemožeme“, řekl vlkům. Když kocour s beranem viděli, že se vlcí vracejí v čele s medvědem, strachy vylezli na strom. Beran se ale neudržel a spadl rovnou na medvěda. Ten myslí, že po něm beran skočil, a vzal nohy na ramena. Vlcí za ním. Kocour s beranem si oddechli, ale vandrování měli už dost. Raději se vrátili k babičce. Ta jim odpustila a společně pak ještě dlohu a spokojeně žili.

Redakcia Život všetkým mladým čitateľom želá veselé a radostné... Odpoveď nájdete v tajničke, keď do prázdných poličiek krížovky vpíšete názvy vecí. Vyplnenú krížovku pošlite do redakcie. Nezabudnite uviesť svoj vek. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujueme slovenské a české knihy. Tešíme sa na vaše dopisy.

Správna odpoveď z aprílovej krížovky znala prima aprílis. Vyžrebovali sme knihy pre autorov najzaujímavejších príbehov. Sú to: Vojtech Gronský z Nedeca, Katarina Kulmanová z Veľkej Lipnice, Katarína Mošová z Novej Belej a Pavol Pleva z Fridmana.

Z ODPOVEDÍ DETÍ

Správna odpoveď z apríloveho čísla časopisu znie Prima aprílis. Aj mne sa stala v tento deň príjemná príhoda. Totiž tento deň mi mama povedala, že vonku, na dvore, ma čaká kamarát. Ja som vyšiel k nemu. No jeho nebolo nikde. Keď som sa vrátil, mama sa smiala a krátko mi oznánila:

— Dnes je prima aprílis. Až vtedy som všetko pochopil. Som žiakom III. triedy Základnej školy v Nedeci.

VOJTECH GRONSKÝ
Nedeca

Išla som cez obec Novú Belú a tu oproti mne šlo auto. Za-

tala som volať: Ujko vodič, nemáte v kolesi vzdachu.

Ujko zastal, vyskočil z auta a začal sa pozerať na kolesá. A vtedy som sa začala smerať: Ujko, veda dnes je prima aprílis!

Pekný pozdrav pre redakciu zasiela KATARINA MAŠOVÁ (V. tr.) z Novej Belej.

Ja som na 1. apríla povedal sestre, že prišla za ňou kamarátka. Povedal som jej, že jú taká v kuchyni. Keď to počula, hned tam bežala. No tam nikto neboli. Keď sa vrátila, ja som jej povedal. Dnes je prima aprílis — a obaja sme sa začali smerať.

PAVOL PLEVA (II. tr.)
Fridman

JINDŘICH BALÍK

NOC

Nosí plášť měkoučký
z černého plyše,
na ptáčky,
na broučky
hodí ho tiše,
a pak jim popřeje
růžové spaní.
Letní noc
tuze moc
hodná je paní.

Hviezdy svetovej estrády

NEW KIDS ON THE BLOCK

V súčasnosti sú najúspešnejšími detskými skupinami vo sfére pop-music v posledných rokoch je americká päťčlenná skupina New Kids On The Block, ktorá v USA patrí k platinovým hviezdám gramofirmy CBS Records a v súčasnosti výrazne preniká i na európsky kontinent.

Skupinu založili priatelia zo školy: Joe McIntyre (spev, nar. 1972), Jordan Knight (klavesy, 1970), Danny Wood (klavesy, 1969), Jonathan Knight (saxafón,

1968) a Donnie Wahlberg (bicie, 1969). Bolo to v roku 1986. O rok neskôr sa po prvýkrát predstavili pred verejnou. Mladostou a energiou sršiaci kvintet sa za krátku dobu zmenil z koncertných predskokanov slávnejších hviezd na samostatnú a veľmi populárnu formáciu, schopnú pritiahnuť tisíce divákov.

Už na začiatku r. 1988 sa skupina úspešne presadila debutovým singlom Please Don't Go Girl, ktorý sa dobre umiestnil v tabuľkách najlepších singlov. To jej umožnilo vydáť zakrátko prvý album s jednoduchým názvom New Kids On The Block. S rastúcou popularitou sa menil na serióznejší a premyslenejší aj jej prístup k ďalšej činnosti. Na výsledok nebol treba dlho čakať: v r. 1989 skupina vydala tri single — You Got It, The Right Stuff, Cover Girl A Hangin' Tough, ktoré jej priniesli tri jedničky v americkej hitparáde. Singel You Got It sa zanedľho došiel i na celo anglickej hitpa-

rády. Keď k tomu uvedieme i 7 miliónov predaných výliskov druhého albumu Hangin'Tough, obraz ich popularity bude značne plnejší.

Úspech vo Veľkej Británii potvrdil skupine dvere na európsku scénu. Po veľmi vydarenom turné po Spojených štátach, v ktorom prekonali všetky rekordy, začali sa pripravovať na turné po Európe. Kým však k tomu došlo, koncom roku 1989 im vyšla nová dlhohrajúca platňa Merry Christmas, ktorá mala, ako všetky predošlé, veľký úspech. V lete 1990 skupina prišla do Európy a všade vystupovala pred obrovským publikom. Nie div, uvedme pre zaujímavosť, že počas tohto koncertného maratónu získala 125 mil. matic.

Hudba skupiny je vyslovene nekomplikovaná zmes popu, funk, hip hopu a rapu. Základom úspechu je sviežosť a popevková údernosť. To v spojení s jednoduchými textami jej popri ob-

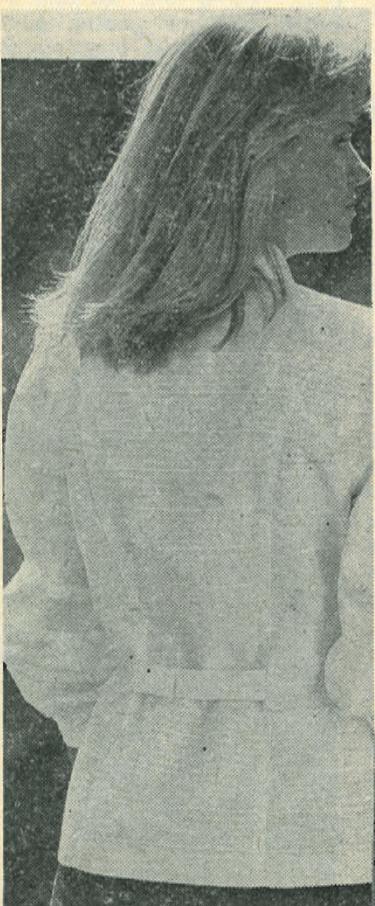
rubu u najsilnejšej vrstvy posluchačov — teenagerov, prináša zároveň obrovský komerčný úspech. Zatiaľ, ale čo bude neskôr? Ukáže to budúcnosť.

Pre mladé dievčatá

V mnohých listoch, ktoré do redakcie dostávame nás žiadate, aby sme uverejnili modely blúzick. Preto dnes prinášame niekoľko modelov, ktoré reprezentujú najnovšiu módu. Blúzky sú jednoduché, elegantné, mladistvé a praktické. Všetky sú biele.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

TALIANSKA POLIEVKA. Rozpočet: 200 g zelenej fazuľky, 300 g mrkví, 300 g zemiakov, 100 g zeleného hrášku, 40 g masla, 4 rajčiny, soľ, zelerová vňať.

Fazuľky, mrkvu a zemiaky pokrývame na menšie kúsky. Na rozpustenom masle podusíme zeleninu spolu s hráškom, zalejeme vodou alebo vývarom a varíme takmer domäkka. Medzitým rajčiny pokrývame na štvrtky a necháme rozvaríť. Potom masu pretlačíme cez sito a pridáme do polievky. Podľa chuti osolíme, pridáme nadrobno posekanú vňať a necháme prejsť varom. Polievka je veľmi výživná a silná.

BARANIE NA ZELENINE. Rozpočet: 500 g baranieho karé, 60 g masti, 30 g cibule, soľ, červená paprika, 50 g mrkví, 50 g kalerábu, 50 g zeleného hrášku, 50 g karfiolu, 20 g hladkej múky, zelený petržlen.

Naklopané baranie rezne na okrajoch narežeme a opečieme na rozpálenej masti; opečené vyberieme, na mast dám pokrájanú cibuľku a zapeníme ju. Pridáme červenú papriku, rezne, mrkvu a kaleráb pokrájané na menšie kúsky, podlejeme vodou a dusíme. Neskoršie pridáme vyľúpaný zelený hrášok a karfiol rozobratý na ružičky. Keď sú mäso a zelenina mäkké, zaprášime múkou a ešte spolu povaríme. Nakoniec pridáme posekaný zelený petržlen. Podávame s ryžou alebo so zemiakmi.

PLNENÁ PAPRIKA V KAPUSTE. Rozpočet: 4 väčšie papriky, 300 g bravčového mäsa, 50 g cibule, 150 g ryže, soľ, 30 g masti, 40 g hladkej múky, 1 kg hľávkovej kapusty, ocot, voda.

Umyté mäso zomelieme aj s cibuľou, posolíme, pridáme umytú udusenú ryžu, dobre premiešame a naplníme vyčistené papriky. Kapustu pokrájame na rezance, polovicu dám do kastróla a uložíme na ňu naplnené papriky, ktoré zakryjeme druhou polovicou kapusty. Zalejeme vriacou vodou, posolíme a prikryté varíme asi 3/4 hodiny. Z masti a múky pripravíme ružovú zápražku, zalejeme vodou z kapusty a podľa potreby aj čistou vodou, dobre rozmiešame a prilejeme do kapusty, s ktorej sme predtým vybrali papriku, a spolu povaríme. Nakoniec kapustu podľa chuti okyslíme a vložíme do nej papriku. Podávame so zemiakmi alebo chlebom.

TVAROHOVÉ PLACKY. Rozpočet: 500 g zemiakov, 300 g tvarohu, 2 vajcia, soľ, 50–100 g hladkej múky (podľa potreby).

Zemiaky uvaríme v šupke, ošúpeme a nastrúhamo na strúhadlo. Pridáme tvaroh, vajcia, soľ a podľa potreby múku. Rukou vytvarujeme menšie placky, ktoré vyprážime na rozpálenom oleji. Servírujeme tepľé s hľávkovým šalátom.

TVAROHOVÉ OMELETY S OVOCÍM. Rozpočet: 250 g polohrubej múky, 125 g tvarohu, 5 dl mlieka, 2 vajcia, na hrot noža soli, 30 g cukru, 80 g masla, čerstvé ovocie alebo džem.

V mlieku rozšľaháme žltky so soľou a postupne pridáme tvaroh a múku. Nakoniec pridáme vyšľahaný tuhý sneh z bielkov. Na panvici opečieme na masle jednotlivé omelety, ktoré naplníme ovocím alebo džemom a po povrchu posypeme cukrom.

OSLAVENCÚM

PEČENÝ KRÉM S KARAMELEM. Rozpočet: 1 litr mlieka, 1,5 sklenice cukru, 3 vejce, vanilkový cukr, 4 kapky arakové esence.

Vejce utřeme s cukrem (1,25 sklenice) a rozředíme mlékem. Nádobu postavíme na malém ohni na ochranné plotýnce a šleháme, až začne houstnout. Nesmí se začít vařit. Nakoniec šleháme pridáme vanilkový cukr a arak. Zbytek cukru vysypeme na pánev a zahříváme na malém ohni, až se cukr rozpustí na světlý karamel. Horký karamel nalejeme lžičkou do formiček, doplníme mléčnou masou, postavíme do pekáče s horkou vodou a na 35 minut do horké trouby. Pak horšíky vyjmeme nožem z formiček a podáváme s kompotovým ovocem alebo konfiturou. V sezóne můžeme podat čerstvé jahody nebo maliny.

SETŘÍME V KUCHYNI

ZELNÉ POLĒVKY

ŠAJTLAVA. Rozpočet: 200 g kořenové zeleniny, 200 g kyseleho zeli, 200 g brambor, cibule, 2 lžice mouky, paprika, sůl, lžice škvařeného morku.

Zeleninu nakrájíme na nudličky, spolu se zelím dáme vařit do 1,5 l vody. Přidáme brambory pokrájené na kostičky, ustrohuji cibuli a zahustíme oprázenou moukou. Hotovou polévku okořeníme paprikou, osolíme a omastíme vyškvařeným morkem.

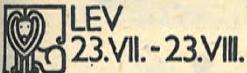
BÍLÁ ZELNICE. Rozpočet: 300 g čerstvého zeli, 3 dl mléka, lžice mouky, sůl, pepř.

Zeli pokrájíme na tenké nudličky a v litru slané vody uvaríme. V mléce rozmícháme mouku, přilijeme ho do polévky a ještě povaríme. Podle chuti opečíme.

HVIEZDY O NÁS

Si trochu unavený po zážitkoch minulých dňov, potrebujete niekoľko dní odpočinku. Potom sa iste s novou chuťou a energiou pustí do práce a snáď aj do organizovania niečoho celkom nového v tvojom živote. Chráň sa pred žiarlivosťou, mohla by vysvetlať neprijemný konflikt v okamžiku, keď to najmenej potrebujete.

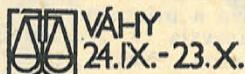

Túžiš po tom, aby si sa presadil v spoločnosti, ale nebudeš to práve najčastnejšie dňi preto, aby si sa ukázal z najlepšej stránky. Dôležité rozhovory radšej odlož na neskôr, teraz by si na to pravdepodobne psychicky nestrelil. Stretnieš sa s niekým, koho si dávno nevidel.

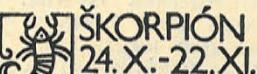
Dostaneš melancolickú a romantickú náladu, túžba po určitej osobe iného pohlavia ti môže poriadne zamotať v hlave. Nedaj sa strhnúť k nerozvážnym krokom, ktoré by mohli nepriaznivo ovplyvniť celý tvoj neskorší

život. Keď ti prejde omámenie, budeš sa diviť sám sebe.

24.IX.-23.X.

V práci bude dosť nervózne ovzdušie, hádky, spory a konflikty aj medzi dôvnymi kolegami a spolupracovníkmi. Nedaj sa do nich zapiesť. Ak sa ti podarí zostať na boku, bude to iba v tvoj prospech. Nemusíš vždy zaujať nezmieriteľný postoj vo všetkých nedorozumeniach, ku ktorým dôjde v tvojom okolí.

24.X.-22.XI.

Bude to veľmi dobrý mesiac. Vyrovnana nálada, pohoda a harmonia v osobnom živote, zlepšenie zdravotného stavu a úspechy v práci alebo v podnikaní — to budú jeho hlavné rysy. Skutočne sa nemôže stať na nedostatok šťastia, pokiaľ si to sám neskaziš vlastnou nerozvážnosťou.

23.XI.-21.XII.

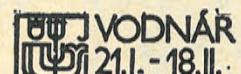
Nemal by si sa príliš zaťažovať v práci, tvoje zdravie nie je najlepšie a ľahko by si ho mohol poškodiť. Dobre si rozvrhni to, čo musíš urobiť, aby si mal dosť času aj na odpočinok, aj na uvoľnenie, ktoré bude pre

teba nevyhnutné. Najlepším liekom bude iste čas, nesmieš byť netreplivý.

22.XII.-20.I.

Všetko bude smerovať ku komplikáciám, veci sa budú zamatovať, najmä v osobných záležitostiach budeš mať dosť zmätka. Ak chceš rodinné konflikty a komplikácie vyriešiť bez veľkých otrássov, musíš prejavoviť veľa trpeľnosti, chápavosti a znašanlivosti. Bez ústupkov z oboch strán to jednoducho nepôjde.

21.I.-18.II.

Budeš si musieť dávať trochu pozor, nebudeš v najlepšej psychickej kondícii, zhoršená schopnosť sústredenia a pamäti ti môže spôsobiť určité ťažkosti. Nijako ta to priamo neohrozí, ale musíš s tým počítať a nepúšťať sa do riešenia zložitejších problémov. Odlož ich na neskôr, až sa všetko urovňa.

19.II.-20.III.

Bude to pre teba dobrý mesiac v spoločenskom živote, nesed' do ma, chod' medzi ľudí. Máš možnosť nadviazať nové užitočné známosti a uzavrieť nové príateľstvá, ktoré ti v budúcnosti môžu prinášať veľa radosti a prospechu. Ľudí, ktorí sú ti priaz-

nivo naklonení, nikdy nebudeš mať príliš veľa.

21.III.-20.IV.

Budú to dobré dni z osobnom živote. Pre tých, ktorí už majú životného partnera, prinesú prehlbenie a posilnenie vzájomných vzťahov, veľa teplá a srdečnosti. Ti, ktorí sú doposiaľ samotní, majú možnosť zoznámiť sa a nadviazať blízky vzťah s ľovekom, ktorý sa môže stať ideálnym partnerom pre život.

21.IV.-20.V.

Budeš plný energie a chuti do života. Úspechy v najrôznejších oblastiach ti prinesú veľa radosť, podarí sa ti vyriešiť otázky, ktoré ti dlho bránili v uskutočnení životných plánov. Získaš uznanie svojich spolupracovníkov a šéfa a ani finančná situácia nebude najhoršia.

21.V.-21.VI.

Tvoj život sa ti zdá trochu jednotvárný, zatúžiš po zmenách v práci a v rodinnom živote. V zamestnaní ti to môže priniesť prospech, ak bude tvoje konianie uvážené a premyslené. Nezbúraj však svoje rodinné záemie, iste by si to v budúcnosti lutoval.

NÁŠ TEST

Jaké je tvé prátelství?

Chceš-li se přesvědčit, jaké je tvé prátelství vůči konkrétní osobě, s níž tě podle tvého názoru pojí skutečné prátelství, odpověz na naše otázky.

1. Když myslím na své prátelství, mám určité pochybnosti.
Ano — 0, ne — 10 b., nevím — 5 b.
2. Ani rozdílné názory a mínění nemohou pokazit naše prátelství.
Ano — 10 b., ne — 0, nevím — 5 b.
3. Opravdové prátelství neexistuje.
Ano — 0, ne — 10 b., nevím — 5 b.
4. Když pomyslím na své prátelství, cítím radost a uspokojení.
Ano — 10 b., ne — 0, nevím — 5 b.
5. Někdy mám chuť skončit s tím prátelstvím jednou provždy.
Ano — 0, ne — 10 b., nevím — 5 b.
6. Občas cítím žárlivost vůči osobě, s níž se prátelím.
Ano — 10 b., ne — 0, nevím — 5 b.
7. Tak doopravdy je mi těžko říci, co je mezi námi: jsme kolegy, nebo opravdu práteli?
Ano — 0, ne — 10 b., nevím — 5 b.
8. Někdy jsem tím prátelstvím unaven.
Ano — 10 b., ne — 0, nevím — 5 b.
9. Nedovedu říci, co očekávám od opravdového prátelství.
Ano — 0, ne — 10 b., nevím — 5 b.
10. V méém životě byly okamžiky, kdy mi chyběla osoba, s níž se prátelím.
Ano — 10 b., ne — 0, nevím — 5 b.
11. V tom prátelství cítím svou závislost.
Ano — 0, ne — 10 b., nevím — 5 b.
12. Vím, že dnes je opravdové prátelství vzácné, ale to moje mnozí mohou závidět.
Ano — 10 b., ne — 0, nevím — 5 b.
13. Občas se mi zdá, že se mohu více spojhnu na svého přítele než na sebe.
Ano — 0, ne — 10 b., nevím — 5 b.

14. V tom prátelství více dávám, než dostávám.

Ano — 10 b., ne — 0, nevím — 5 b.

15. Toužím po prozití opravdového prátelství.

Ano — 0, ne — 10 b., nevím — 5 b.

150—100 b.: „Nemůže být pravda bez přátelství ani přátelství bez pravdy“ (r. 1611, A. Maczulski). Podobně jako pravda, i jiné hodnoty vás silně pojí ve vašem přátelství. Znáš jeho hodnotu, doveď o něj dbát. Jste ve svém přátelství skutečně šťastní.

99—50 b.: „Přátelství je tam silné, kde jsou podobné obyčeje.“ (1632, G. Konopski). Tvoje přátelství je silné tvým charakterem a hodnotou druhé osoby. I když prožíváte bouřlivé chvíle, vždycky doufáš, že se vrátí to, co vás tak silně pojí. Vždycky dovedeš najít východisko a porozumění.

49—0 b.: „Chraň mne, Bože, před přáteli, před nepřáteli se ubrání sám.“ A bráníš se účinně, i když ta zásada je možná ve tvém životě už dávno prázdnou frázi. Leda, že tvým problémem je neschopnost zapomínat. Ale čím nasytíš v tom případě svou touhu po hlubokém svazku s druhým člověkem?

SNÁŘ

vám o:

Zhasnutí světla — zažiješ zklamání.

Zhubnutí vlastním — hrozi ti ztráta; jiných — získáš výhody na cizí účet.

Zdechlině zvířecí — dlouhý život.

Zimě — dbej na své zdraví; s velkými mrázemi — mládenům zlá žena, ostatním nepřijemnosti.

Zimostrázu zeleném — dlouhý život; uschlém — nebudeš postupovat; plotu z něho — nádherná budoucnost.

Zisku — zjistíš nepřijemné.

Zlatu nalezeném — dědické štěstí; kutání zlata — nenajdeš štěstí tam, kde ho hledáš; kopání zlata — blahobyt; krádeži zlata — obdržíš špatně zprávy; na sobě nositi — buď opatrný; darovati — budeš pozván na svatbu; placení zlatem — rozbroj, rozchod s přáteli; ztraceném — jsi okrádán nebo podváděn; darem obdrženém — hanba a chudoba.

Zlatých příborech — bohatství.

Zlatých rybáků — budeš-li jednat chytře, uděláš štěstí.

Zlatých dolech — jistý výteček.

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí, podívat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se

ALAIN DELON, slávny francúzsky filmový herec, mal vždy všetko, čo si len možno želal: slávu a peniaze — nielen zo svojich filmov, ale aj z podnikania, v ktorom je veľmi šikovný — a najkrajšie ženy. Vysvetlo však, že Delon mal ešte jeden nesplnený sen. „Chcem byť ešte raz otcem, kym nebude príliš neskoro” — povedal novinárom 55-ročný herc a dodal: — „mám veľmi rád deti, bol som najštástenejší, keď môj syn Anthony mal štyri alebo päť rokov”. Dnes Anthony má už 27 rokov a od kedy začal dospevať, robil slávnemu otcovovi viac starostí ako radosti.

Túžba Alaina Delona sa konečne splnila. Prednedávnom sa mu narodila dcéruška Anouchka. Jej matkou je mladá, 23-ročná holandská speváčka, Rosalie van Bremenová, s ktorou sa Delon zoznámil počas nakrúcania jedného televízneho programu. Alain už dlhší čas býval so svojou o 32 rokov mladšou priateľkou. Najradšej sa zdržiaval v Douchy v strednom Francúzsku. Je to mestečko, pri ktorom herec má svoje vidiecke sídlo.

Delon sa chce zanedľho oženiť so svojou Rosalie. Sobáš sa bude konáť v miestnom kostoliku, čo obyvatelia dedinky považujú za česť. Starosta Douchy, pán Lebrougeois, s hrdosťou rozpráva, že Delon osobne chodil do mestného obchodu a kupoval výbavu pre dieťa. Vyzeral vrah veľmi šťastný. Na snímke: Delon a Rosalie.

CLAUDIA, manželka Stevena Caringtona z veľmi obľubenejho seriálu *Dynastia*, čiže Pamela

Belwoodová mala pricestovať do Európy na sériu koncertov, z ktorých prijem mal slúžiť charitatívny cieľom. Svoj príchod musela odvolať, keďže čaká dieťa. Bude to druhé dieťa 39-ročnej herečky; má už 5-ročného synčeka Kerruho. Teraz by vŕmi chcela porodiť dcérušku. Sympatická Pamela je už šest rokov manželkou známeho tlačového fotografa, Nicka Wheelera. Zatiaľ, pre pokročilú tehotnosť, nehrá vo filmech, ale nadále pracuje. Je producentkou televíznych programov pre deti. Na snímke: Pamela Belwoodová.

NOVÁ KRÁLOVNÁ. Nórsko, po nedávnej smrti starého kráľa Olafa V., má nového kráľa Haralda. Má tiež, po niekoľkých de-sabročiach — kráľ Olaf bol totiž dlho vdovcom — královnu Sonju. Nórska královna je však výnimkou medzi európskymi korunovanými hlavami: totiž ne-narodila sa ako princezná alebo aspoň konteska, ale je dcérou obchodníka z Oslo. Bolo to tak-to: keď sa pred rokmi následník nórskeho trónu so Sonjom zoznámil, zamiloval sa a rozhodol sa s ňou oženiť, kráľ a celý dvor sa proti tomu energicky postavili. Harald a Sonja museli čakať na povolenie na sobáš ce-lých desať rokov. Nakoniec ich láska zvíťazila a starý kráľ kapituloval. Nórský následník trónu jeho mezalianciu veľmi rýchlo prepäčili. Sonja už ako Haraldova manželka si získala veľkú popularitu. Teraz, ako královnu ju poddaní vítajú veľkým nadšením.

Knažnej a teraz už kráľovnej Sonji ani na chvílu „sédrovka neudrela do hlavy“. Je prirodze-ná, milá a rozumná. Nórom sa páči aj to, ako vychováva svoje deti, 19-ročnú princeznú Mart-hu-Louisu a 17-ročného Haakona Magnusa. Obaja chodia do

normálnych škôl v Oslo. Ráno si sami musia stlať posteľ a upratovať vo svojich izbách. A keď Martha chcela mať jazdeckého koňa, matka jej povedala: — „Dobre, ale musíš si naňho sáma zarobiť!“ No a princezná cez prázdniny pracovala v jednom hoteli ako chyžná. Nový kráľ Harald si tiež veľmi cení rozvalu a po pokoj svojej manželky, často sa s ňou radi o verejných veciach a, ako sa povráva, vždy na tom dobré vychádza. Na snímke: kráľovná Sonja.

pit na Západě, umiestiť ho v chladničke a zapojiť proud. Když otevřete dvírka chladničky, plastikový pes začne vrčet.

Výrobce doporučuje vrčícho-psa ženám, ktoré by chtely zhzbout, ale nemohou se zdržet mlsání z ledničky, hlavně večer, po dieťní večeři. Za to, že plastikové psisko odstraší tlustochy, ovšem ručit nemůžeme.

VÁLKA A LÁSKA. Nedávná válka s Irákem neprekážela ľu-dem milovať sa e ženit. Uprostred pouště v Saudskej Arabii sa konala první vojenská svatba. Ona sa jmenuje Tina Fentonová a je vojenským lekárom, on je kapitánem anglické armády a jmenuje se Angus McLeod. Seznámili sa a zamilovali sa na březích Perského zálivu. Ruce jim svázał vojenský kněz a orchestr pluku skotské pěchoty jim zahrál svatební pochod — na dudy. Líbánky mladé dvojice trvaly jen do příštího rána, kdy oba mu-seli do služby.

Rovněž v Saudskej Arabii se konala první válečná svatba v nepřítomnosti nevěsty. Angličanka Sharon Bakerová se provdala za amerického vojáka Raya Dagetta. Seznámili se před 15 měsíci, kdy Dagett byl se svou jednotkou v Anglii. Dvacetiletou ošetrovateľku Sharon poznal na tanecním večírku a zamilovali se do sebe na první pohled. Zanedlouho se Dagett musil vrátit do USA. „Měla jsem tam jet za ním — vypráví Sharon — ale než jsem to mohla udělat, mého snoubence poslali nad Perský záliv. „Mladá dvojice se rozhodla pro svatbu na vzdálenost, což je právně povolené a v letech II. světové války to bylo velmi časté. Snubní prstýnky si mladí manželé vyměnili poštou na vzdálenost 4500 kilometrů. Na snímku: Sharon Bakerová s fotografiemi manžela.

VRRR... NEJEZ. Takového ne-sympatického psa s hrozivé vy-cenénými tesáky si môžete kou-

OSCAR PRO SOFI. 56-letá Sofia Lorenová dostala nedávno veľmi zřídka udělovanou čestnou cenu Oscara za celoživotní práci. Není to její první Oscar — dostala tuto cenu již v roce 1961 za roli ve filmu *Dvě ženy*. Hvěz-

da nemá v úmyslu odepíti z filmu. Její nejnovější film se jmenuje *Sobota*, neděle, pondělí a její partnerkou je Alessandra Mussolini, vnučka italského ducha.

Sofia tvrdí, že je šťastná. Její manželství s režisérem Carlo Pontim, ktorý ju objevil, když jí bylo šestnáct, je po různých bouřích a krizích harmonické, synové jsou už dospělí, je jim 22 a 16 let. „Dobře se pamatuji na své hladové dětství a tím více si vážím tohoto, čeho jsem dosáhla“ — přiznala se herečka. — „Nebojím se stáří, o jednu vrásku více nebo méně nemá pro mne žádný význam.“ Na snímku: 56-letá Sofia Lorenová.

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačíková, Jozef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lýdia Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumerate na kraj prizyjmuje redakcia Život w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w terminach: do dnia 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: I numer 1000 zł, kwartalnie — 3000 zł, rocznie — 12 000 zł + opłata pocztowa.

Prenumerate ze zleceniem wysyłki za granice prizyjmuje także redakcia Život w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zaklady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 184.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków redakcia nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 4.5.1991 r., podpisano do druku 20.6.1991 r.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI. WYDAWCĄ: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstępą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Ján Spernoga (redaktor naczelny), Jozef Pivovarčík, Henrieta Zatková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Alžbeta Stojowska (tłumaczki).